

GEOGRAFIA

zeszyt ćwiczeń

7

szkoła podstawowa

W zeszycie ćwiczeń wykorzystano materiały z publikacji *Blżej geografii. Zeszyt ćwiczeń. Część 2*,
Wydanie V (2017), autorstwa **Marioli Borzyńskiej, Małgorzaty Smorędy i Izabeli Szewczyk**, zmody-
fikowane i uzupełnione przez **Mariana Kupczyka**

© Copyright by Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne
Warszawa 2017

Wydanie VI (2023)

ISBN 978-83-02-22398-3 (zeszyt ćwiczeń w wersji elektronicznej – flipbook)

ISBN 978-83-02-16879-6 (zeszyt ćwiczeń w wersji papierowej)

Opracowanie merytoryczne i redakcyjne: **Krzysztof Górny** (redaktor merytoryczny),
Marek Szokalski (redaktor cyklu, redaktor merytoryczny)

Redakcja językowa: **Anna Właźnik**

Redakcja techniczna: **Agnieszka Przysańska**

Projekt okładki: **Ewa Pawińska, Hanna Michalska-Baran**

Projekt graficzny i opracowanie graficzne: **Ewa Pawińska**

Fotoedycja: **Agata Bażyńska-Khan**

Skład i łamanie: **Michał Rosłonec**

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna
00-807 Warszawa, Aleje Jerozolimskie 96

KRS: 0000595068

Infolinia: 801 220 555

www.wsip.pl

Druk i oprawa: Drukarnia Pozkał

Publikacja, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

Szanujmy cudzą własność i prawo.

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

Spis treści

Dział 1. Położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Polski

1. Położenie geograficzne Polski	4
2. Przeszłość geologiczna Polski	6
3. Łądlód i polskie jeziora	8
4. Bogactwo skał i minerałów	10
5. Klimat Polski	13
6. Zróźnicowanie warunków klimatycznych w Polsce	15
7. Sieć rzeczna Polski	18
8. Polskie lasy	21
9. Gleby Polski	24
10. Morze Bałtyckie	26
11. Stan środowiska	28
12. Ochrona przyrody	30
13. Podsumowanie działu	32

Dział 2. Mieszkańcy Polski

14. Ludność Polski na tle Europy i świata	35
15. Rozmieszczenie ludności Polski.....	37
16. Rozwój ludności w Polsce i w Europie	39
17. Struktura płci i wieku mieszkańców Polski	42
18. Zróźnicowanie społeczne ludności Polski i Europy	44
19. Praca i bezrobocie	46
20. Migracje w Polsce i w Europie	48
21. Urbanizacja Polski na tle Europy	51
22. Polskie miasta	53
23. Podsumowanie działu	55

Dział 3. Główne zagadnienia gospodarcze Polski

24. Gospodarka narodowa	58
25. Funkcje rolnictwa i czynniki przyrodnicze jego rozwoju	60
26. Czynniki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa	62

27. Uprawa roślin i chów zwierząt w Polsce	64
28. Gospodarka morska	67
29. Przemysł i jego funkcje	69
30. Przemysł energetyczny	71
31. Okręgi przemysłowe w Polsce	73
32. Przemysł zaawansowanych technologii	75
33. Rola usług w gospodarce Polski	77
34. Transport i łączność	79
35. Atrakcje turystyczne Polski	81
36. Wakacje w Polsce	83
37. Podsumowanie działu	85

Dział 4. Relacje między elementami środowiska geograficznego

38. Powodzie i ochrona przeciwpowodziowa	88
39. Warunki rozwoju gospodarki energetycznej	90
40. Rozwój dużych miast a zmiany w strefach podmiejskich	92
41. Wpływ migracji na strukturę demograficzną wsi	94
42. Zmiany polityczne i gospodarcze a struktura zatrudnienia	95
43. Wpływ sieci transportowej na lokalizację przedsiębiorstw	97
44. Walory turystyczne Pobrzeża Bałtyku i Małopolski	99
45. Podsumowanie działu	103

Dział 5. Własny region i „mała ojczyzna”

46. Badanie własnego regionu	107
47. Jak zaplanować wycieczkę	110
48. Formy współpracy regionalnej	112
49. Poznawanie „małej ojczyzny”	114
50. Podsumowanie działu	117
Źródła ilustracji	120

1 Położenie geograficzne Polski

1. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.

I. Polska leży na półkuli

A	północnej	i na półkuli	1	zachodniej.
B	południowej		2	wschodniej.

II. Polska pod względem wielkości zajmuje w Europie miejsce

A	7.,	a jej powierzchnia wynosi	1	222 575 km ² .
B	9.,		2	322 575 km ² .

III. Różnica czasu słonecznego między wschodnimi a zachodnimi krańcami Polski wynosi około

A	10 minut	i jest przyrodniczą konsekwencją rozciągłości	1	równoleżnikowej.
B	40 minut		2	południkowej.

IV. W dniu przesilenia letniego na północy Polski dzień jest

A	dłuższy	niż na południu kraju i jest to przyrodniczą konsekwencją rozciągłości	1	równoleżnikowej.
B	krótszy		2	południkowej.

2. Uzupełnij zdania – wpisz w każdą lukę poprawną informację.

I. W Polsce liczba województw wynosi _____.

II. Najmniejszą powierzchnię ma województwo _____,
a największą _____.

III. Na obszarze województwa _____ leży stolica państwa.

IV. Władze województw: _____ i _____
mają siedziby w dwóch różnych miastach.

3. Na mapie wpisano nazwę jednego z siedmiu państw, z którymi sąsiaduje Polska. Zapisz w odpowiednich miejscach nazwy pozostałych państw, z którymi sąsiaduje nasz kraj.

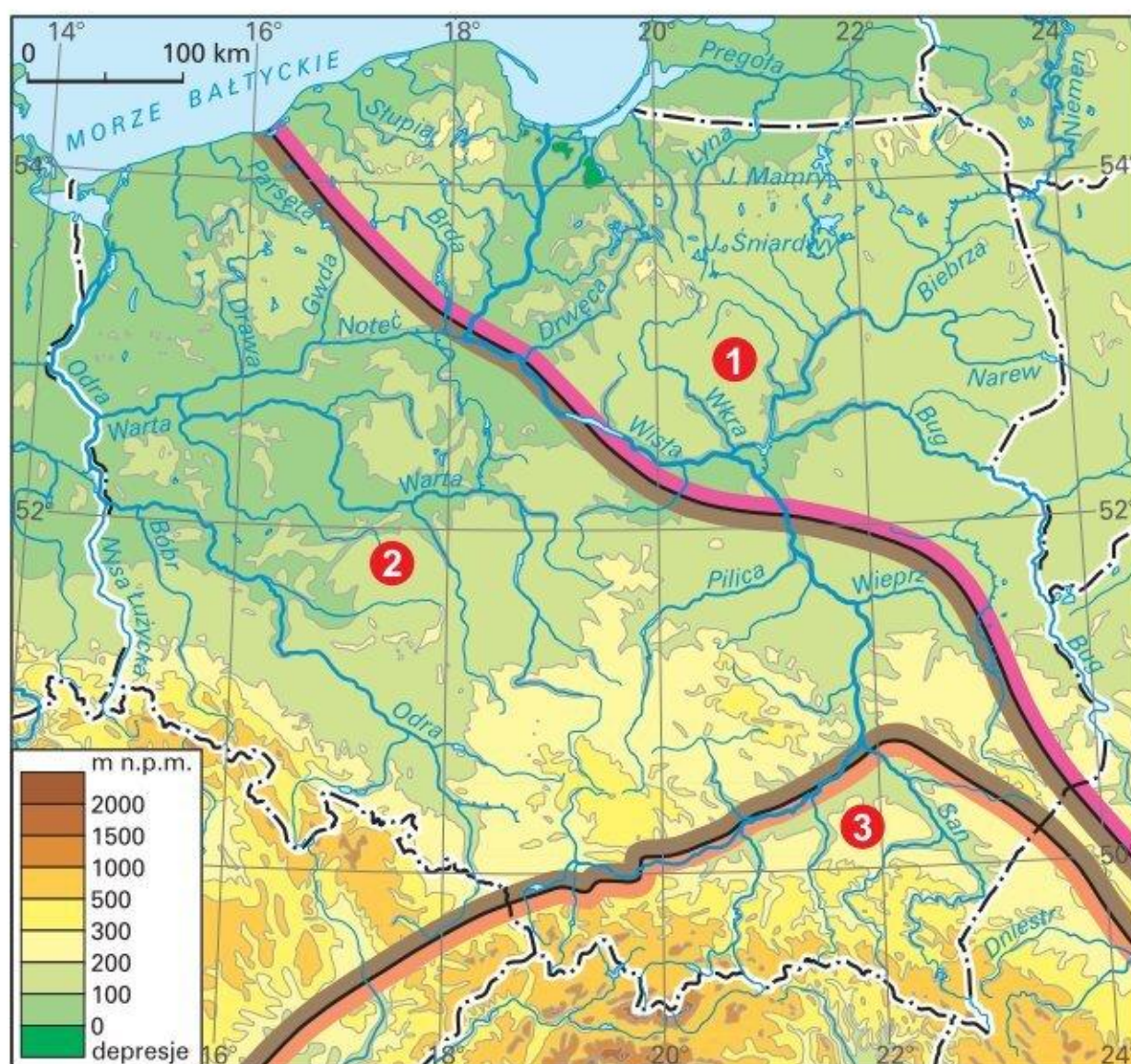
4. W miejscu położonym w zakolu Odry koło Osinowa Dolnego ($52^{\circ}51'N$, $14^{\circ}07'E$) w gminie Cedynia jest godzina 10.00 czasu słonecznego. Która godzina czasu słonecznego jest w tym samym momencie w miejscu położonym w zakolu Bugu koło Zosina ($50^{\circ}52'N$, $24^{\circ}09'E$)? **Zaznacz poprawną odpowiedź.**

- ☐ A. 9.20 ☐ B. 9.40 ☐ C. 10.20 ☐ D. 10.40

Obliczenia:

2 Przeszłość geologiczna Polski

1. Uzupełnij tabelę. Wpisz nazwy głównych jednostek tektonicznych Polski i przyporządkuj im podane niżej opisy.

Numer jednostki na mapie	Nazwa jednostki	Litera, którą oznaczono opis
1		
2		
3		

Opisy jednostek:

- A. Obszar ten był dwukrotnie fałdowany w paleozoiku w czasie orogenezy kaledońskiej i hercyńskiej.
- B. Sfałdowanie i wypiętrzenie tego obszaru nastąpiło w wyniku ruchów górotwórczych orogenezy alpejskiej.
- C. Obszar zbudowany z twardych skał. Nie widać tu śladów fałdowań, a skały ułożone są warstwami (zazwyczaj zalegającymi poziomo).

2. Uzupełnij zdania tak, aby były prawdziwe.

- I. W erze _____ w wyniku ruchów górotwórczych orogenezy _____ i orogenezy hercyńskiej powstały Góry Świętokrzyskie oraz _____.
- II. Największe zalewy morskie na terenie współczesnej Polski nastąpiły w erze _____, powstały wówczas pokłady wapieni, dolomitów i piaskowców.
- III. Karpaty powstały w wyniku ruchów górotwórczych orogenezy _____, która miała miejsce w erze _____.
- IV. W okresie _____, który charakteryzował się oziębieniem klimatu, miały miejsce zlodowacenia.

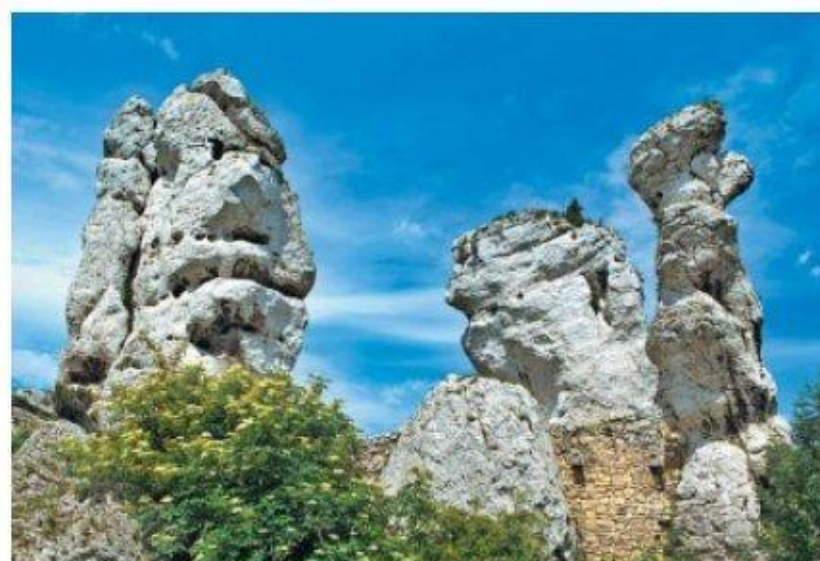
3. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Zdjęcia przedstawiające skały, które pochodzą z ery paleozoicznej, oznaczono numerami

- ☐ A. 1 i 2. ☐ B. 2 i 3. ☐ C. 2 i 4. ☐ D. 3 i 4.

1. Wapień 2. Węgiel kamienny 3. Piaskowiec (trylobit) 4. Glina

4. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.

Na zdjęciu przedstawiono

A	granity,
B	wapienie,
	które powstały
1	na pustyni.
2	na dnie ciepłego morza.

3 Łądolód i polskie pojezierza

1. Fotografia przedstawia krajobraz polodowcowy.

Podaj nazwy dwóch elementów krajobrazu przedstawionych na zdjęciu, które mogą świadczyć o polodowcowym pochodzeniu obszaru.

1. _____
2. _____

2. Wykonaj polecenia.

a) Zaznacz nazwę pojezierza, na którym formy rzeźby polodowcowej są najbardziej zniszczone, a proces zarastania jezior jest najbardziej zaawansowany.

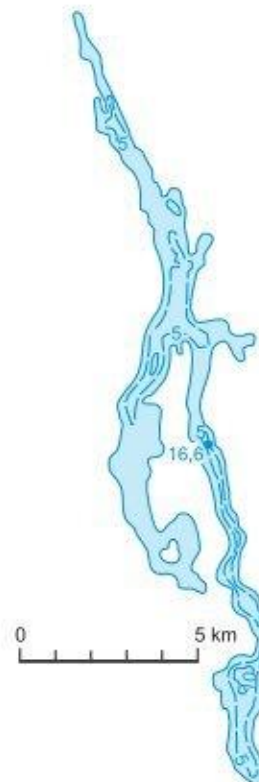
- ☐ Pojezierze Mazurskie
- ☐ Pojezierze Pomorskie
- ☐ Pojezierze Wielkopolskie

b) Wyjaśnij krótko, dlaczego wymienione procesy zaszły właśnie na tym pojezierzu.

3. Rysunki przedstawiają jeziora polodowcowe należące do dwóch typów jezior. **Zapisz pod rysunkami określenia wybrane spośród podanych poniżej.**

Nazwa jeziora: • Śniardwy (Pojezierze Mazurskie) • Gopło (Pojezierze Wielkopolskie) • Wielki Staw Polski (Tatry)

Typ jeziora: • rynnowe • oczko wytopiskowe • morenowe

Nazwa jeziora: _____

Nazwa jeziora: _____

Typ jeziora: _____

Typ jeziora: _____

4. Uzupełnij tabelę – wpisz w odpowiednie jej komórki właściwe określenia wybrane z podanych w ramce.

Proces:

- działalność budująca łądolodu • działalność niszcząca łądolodu
- działalność budująca wód polodowcowych
- działalność niszcząca wód polodowcowych

Przykład obiektu geograficznego:

- Wieżyca • dolina Wkry • dolina Noteci
- Śnieżka • Łebsko • Mamry • Hańcza

Forma terenu	Proces, w którego wyniku dana forma powstała	Przykład obiektu geograficznego
wzgórze moreny czołowej		
pradolina		
misa jeziora rynnowego		

4 Bogactwo skał i minerałów

1. Uzupełnij poniższy schemat, wpisując:

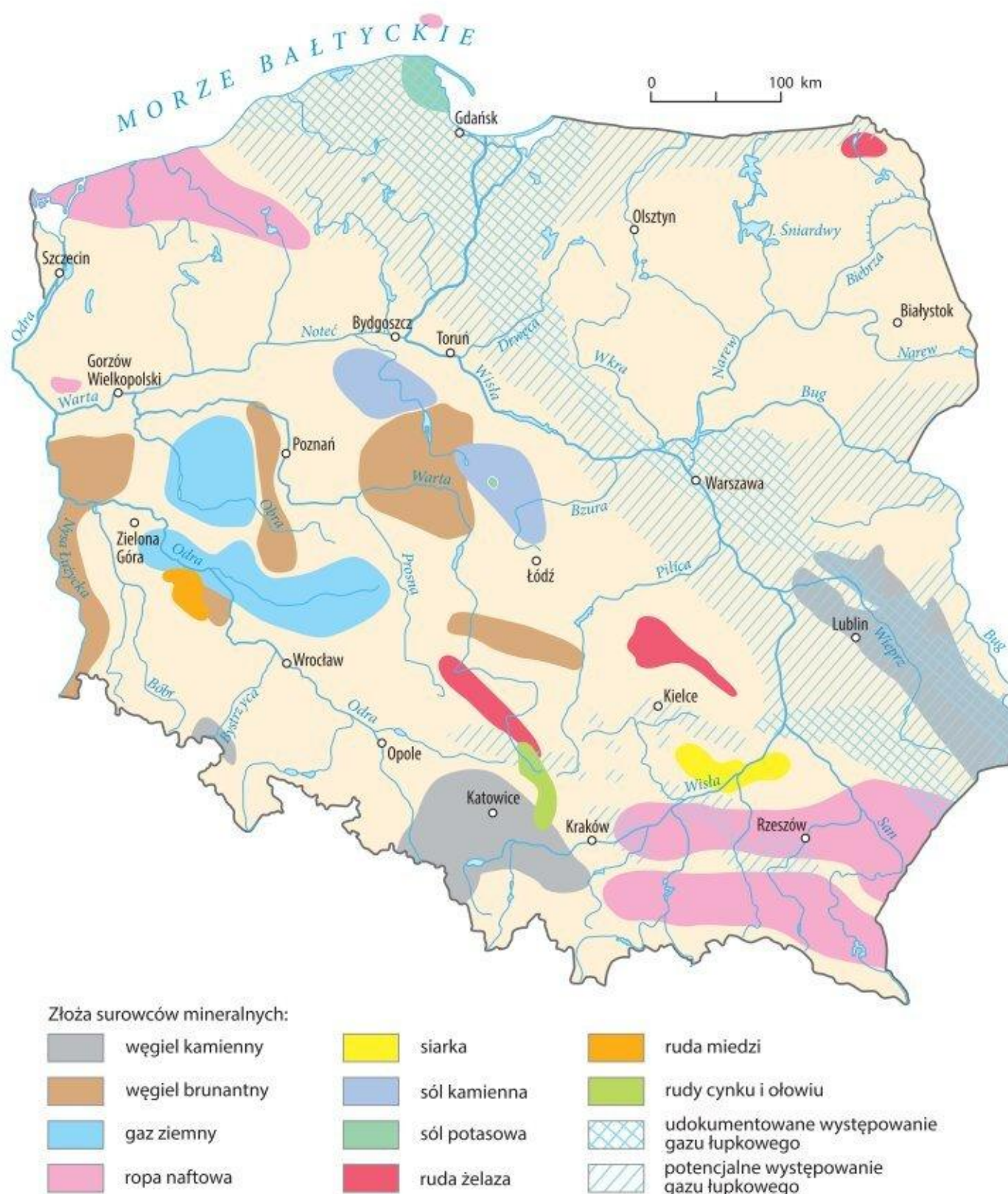
- a) w tytule nazwę grupy surowców mineralnych, a w kolumnie (A) przykład surowców mineralnych występujących na danym obszarze. Odpowiedzi wybierz z poniższych;

Grupa surowców mineralnych: • metaliczne • energetyczne
Przykład: • rudy cynku i ołowiu • rudy miedzi • rudy żelaza • ropa naftowa
 • węgiel kamienny • węgiel brunatny

- b) w kolumnie (B) po jednym przykładzie regionu występowania i wydobywania danych surowców mineralnych, wybranym z poniższych.

Przykładowy region występowania i wydobywania w Europie:
 • Zagłębie Donieckie • okolice Kiruny • Ural i Półwysep Kolski
 • Zagłębie Wołżańsko-Uralskie • Irlandia • Rumunia

Surowce			Surowce		
(A) Przykład	Przykładowy obszar występowania w Polsce	(B) Przykładowy region występowania i wydobywania w Europie	(A) Przykład	Przykładowy obszar występowania w Polsce	(B) Przykładowy region występowania i wydobywania w Europie
	Pogórze Beskidzkie			Pojezierze Litewskie (Suwalskie)	
	Wyżyna Śląska			Nizina Śląsko-Łużycka	
	Pojezierze Lubuskie			Wyżyna Śląska	

2. Na podstawie uzupełnionego schematu w ćwiczeniu 1. wykonaj poniższe polecenie. Spośród surowców mineralnych wymienionych w ćwiczeniu 1. w kolumnach (A) wybierz po jednym surowcu z każdej grupy surowców i podaj trzy przykłady jego wykorzystania w produkcji konkretnych wyrobów przemysłowych.

Surowiec mineralny	Wykorzystanie w produkcji konkretnych wyrobów przemysłowych
	1.
	2.
	3.
	1.
	2.
	3.

3. Zaznacz poprawną odpowiedź. Który zestaw zawiera poprawnie zapisany szereg węglowy?

- ☐ A. antracyt → szungit → torf → węgiel brunatny → węgiel kamienny
- ☐ B. torf → węgiel brunatny → węgiel kamienny → antracyt → szungit
- ☐ C. węgiel kamienny → torf → węgiel brunatny → szungit → antracyt

4. Do każdego opisu powstania skały przyporządkuj jej nazwę oraz okres, w którym powstała. Wpisz w każdą komórkę tabeli właściwe wyrażenie wybrane z podanych w ramce.

Skala: • bazalt • less • węgiel kamienny • siarka • sól kamienna Okres geologiczny: • perm • trias • neogen • czwartorzęd • karbon	
---	--

Skala	Okres powstawania	Sposób powstawania skały
		Powstała ze szczątków bujnej roślinności w procesie jej rozkładu, a następnie uległa przeobrażeniu po zasypaniu osadami skalnymi
		Powstała w wyniku działania bakterii i przemiany biochemicznej gipsu
		Powstała w wyniku wytrącania się z wody morskiej w warunkach suchego klimatu
		Powstała w wyniku akumulacji pyłu naniesionego przez wiatr

5. Przyporządkuj wymienionym krainom geograficznym Polski skały, które dominują na ich powierzchni lub bezpośrednio pod warstwą glebową.

A. Tatry Wschodnie	1. skały wapienne
B. Wyżyna Lubelska	2. piaski, żwiry, glina
C. Sudety	3. less
D. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska	4. granity
E. Nizina Mazowiecka	5. skały metamorficzne

A – _____ B – _____ C – _____ D – _____ E – _____

5 Klimat Polski

1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Polska leży w strefie klimatów

☐ A. zwrotnikowych.	☐ C. umiarkowanych.
☐ B. podzwrotnikowych.	☐ D. okołobiegunowych.

2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Nad Polskę napływają najczęściej masy powietrza

☐ A. arktycznego i polarnego kontynentalnego.
☐ B. arktycznego i polarnego morskiego.
☐ C. polarnego morskiego i zwrotnikowego.
☐ D. polarnego morskiego i polarnego kontynentalnego.

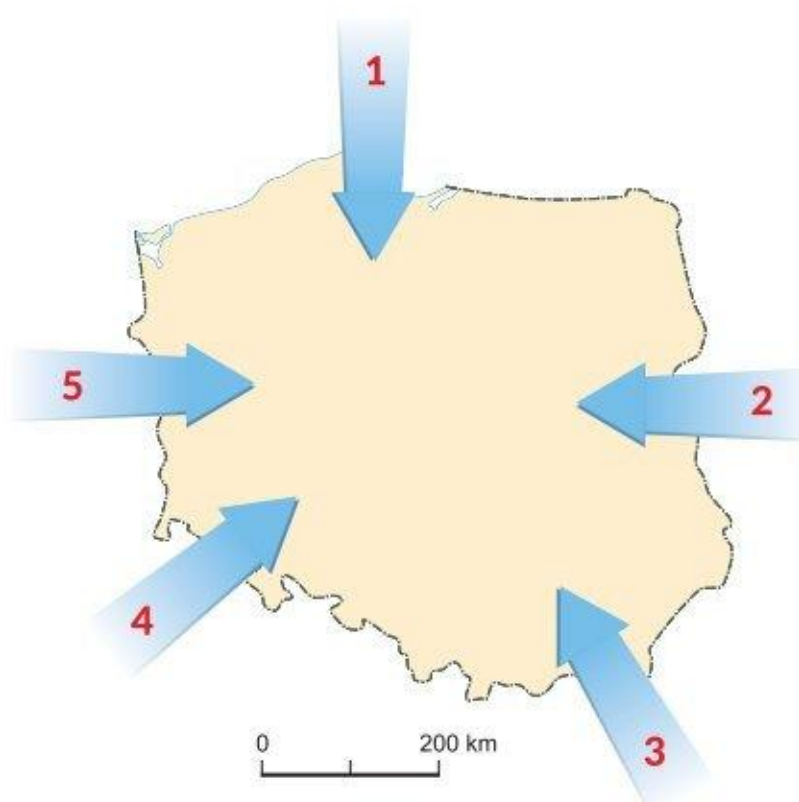
3. Oceń prawdziwość każdego zdania. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. W Polsce wyróżnia się sześć termicznych pór roku. **P / F**
- II. Z zachodu napływa nad Polskę powietrze polarne morskie. **P / F**
- III. Klimat Polski jest określany jako umiarkowany kontynentalny. **P / F**
- IV. W Polsce najwyższe średnie sumy opadów atmosferycznych notuje się w miesiącach zimowych. **P / F**

4. Na rysunku przedstawiono kierunki napływu mas powietrza nad obszar Polski. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Opady śniegu z deszczem, odwilż, częste mgły zimą oraz chłodne lato z opadami deszczu to cechy pogody związanej z występowaniem w Polsce masy powietrza, której kierunek napływu oznaczono na rysunku numerem

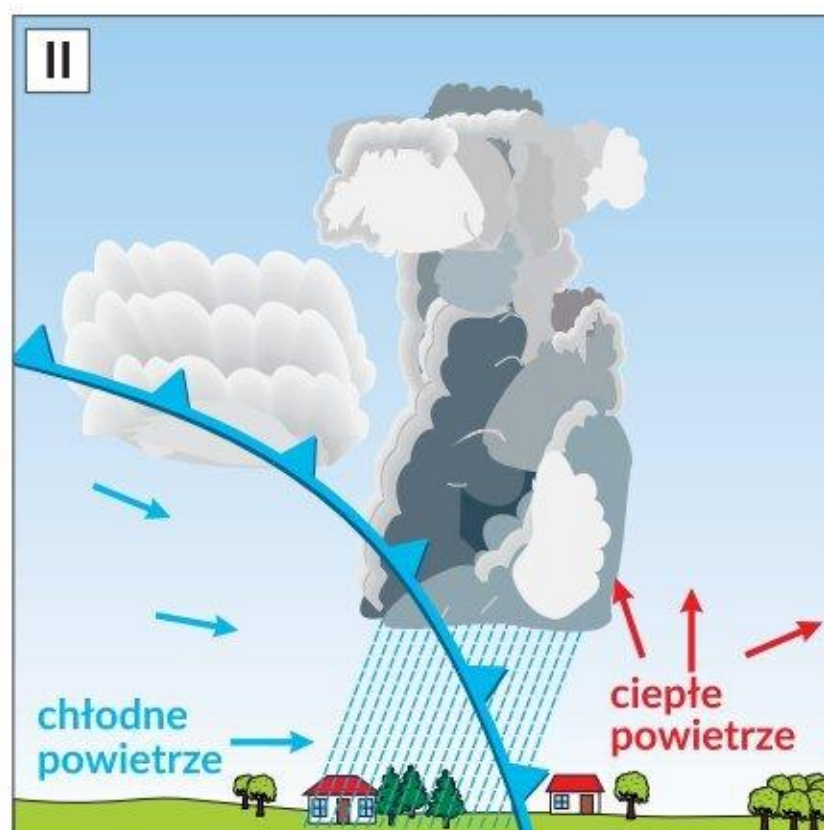
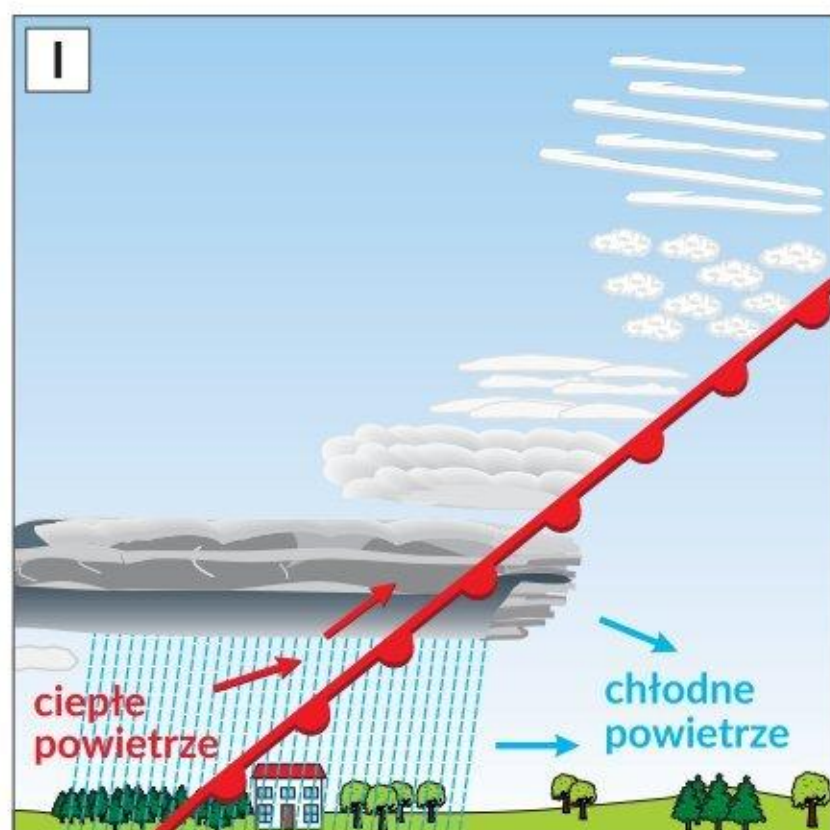
☐ A. 1.	☐ D. 4.
☐ B. 2.	☐ E. 5.
☐ C. 3.	

5. Przyporządkuj frontom atmosferycznym przedstawionym na rysunkach cechy pogody, które występują w Polsce w związku z ich przemieszczaniem się. **Wpisz w odpowiednie komórki tabeli właściwe cechy pogody wybrane z podanych w ramce.**

Uwaga! Jedna z podanych cech jest wspólna dla obu frontów.

- wzrost temperatury powietrza • spadek temperatury powietrza
- wzrost zachmurzenia • spadek zachmurzenia
- występowanie ciągłych opadów o małej intensywności
- występowanie przelotnych opadów o dużej intensywności

Cechy pogody związane z przemieszczaniem się frontu	Cechy pogody związane z przemieszczaniem się frontu

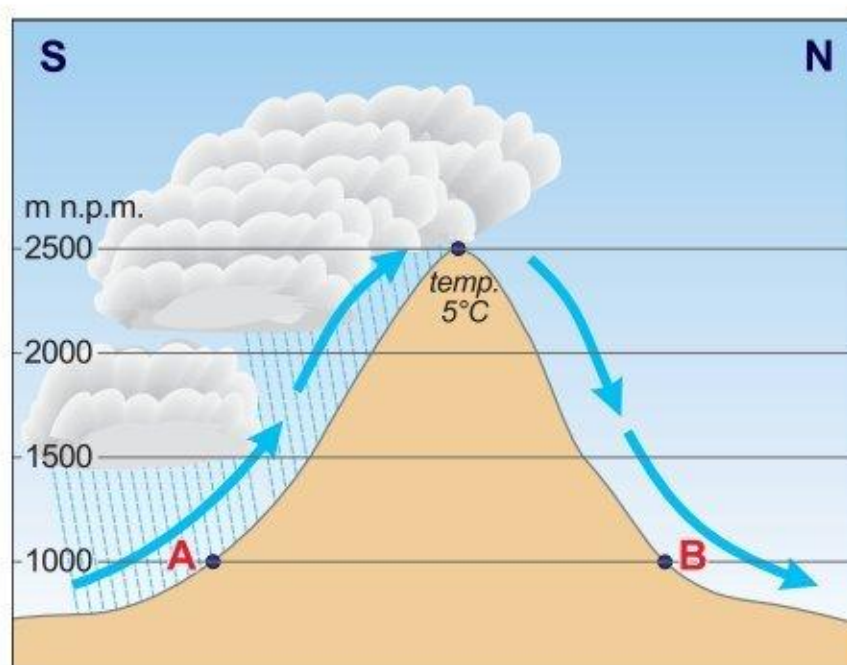
6 Zróżnicowanie warunków klimatycznych w Polsce

1. Uzupełnij zdania, korzystając z map, które są zamieszczone w atlasie geograficznym. **Wpisz w każdą lukę odpowiednie wyrażenie lub wartość.**

- I. Średnia roczna temperatura powietrza w Polsce wynosi od -1°C w _____ do _____ $^{\circ}\text{C}$ na Nizinie Śląskiej.
- II. W styczniu, pomijając góry, najzimniej jest w okolicach Suwałk, gdzie średnia temperatura powietrza spada poniżej _____ $^{\circ}\text{C}$.
- III. Najcieplejszym miesiącem w Polsce jest _____, średnia temperatura powietrza w okolicach Warszawy przekracza w tym miesiącu _____ $^{\circ}\text{C}$.
- IV. Wartość rocznej amplitudy temperatury powietrza rośnie w kierunku _____ i maksymalnie osiąga _____ $^{\circ}\text{C}$.

2. Na rysunku literami **A** i **B** oznaczono miejsca położone po dwóch stronach pasma górskiego. Przyporządkuj miejscom **A** i **B** po trzy cechy pogody w czasie występowania wiatru halnego w górach. **Wpisz w odpowiednie komórki tabeli wybrane cechy z ramki.**

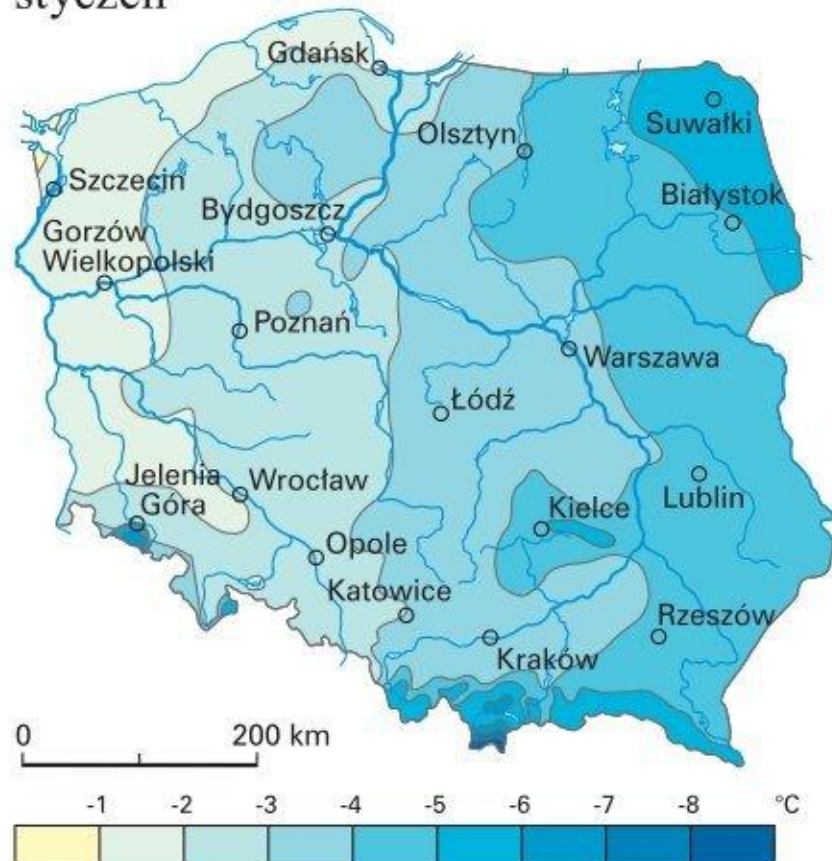

- $+20^{\circ}\text{C}$ • $+14^{\circ}\text{C}$ • występowanie opadów • brak opadów • silny wiatr
 • słaby wiatr

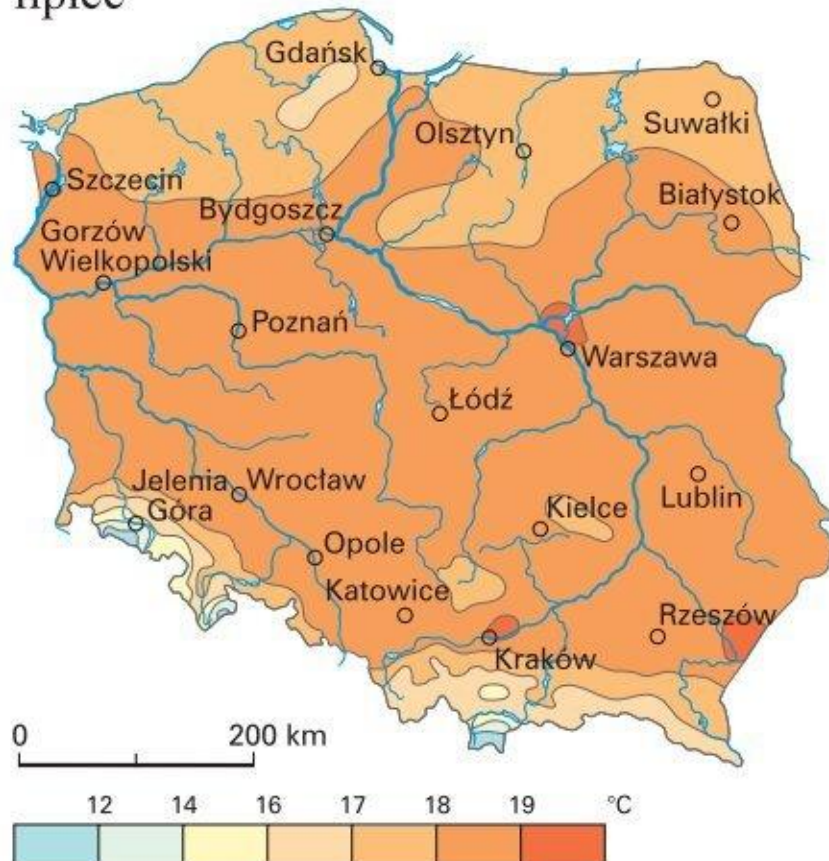
Miejsce A	Miejsce B

3. Mapy przedstawiają rozkład temperatury powietrza w Polsce w styczniu i w lipcu. **Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania, tak aby właściwie opisywało cechę klimatu danego miasta.**

styczeń

lipiec

Najniższe wartości średniej miesięcznej temperatury powietrza w styczniu i lipcu są	☐ A. w Gdańsku.	☐ B. w Jeleniej Górze.
Najwyższa roczna amplituda temperatury powietrza występuje	☐ A. w Łodzi.	☐ B. w Suwałkach.
Klimat umiarkowany o cechach morskich jest charakterystyczny dla	☐ A. Szczecina.	☐ B. Krakowa.
Okres wegetacyjny jest dłuższy	☐ A. we Wrocławiu.	☐ B. w Olsztynie.

4. Rozkład temperatury powietrza w Polsce w styczniu i lipcu różni się. **Na podstawie map z ćwiczenia 3. oraz własnej wiedzy dokończ poniższe zdania.**

- I. Przestrzenny rozkład temperatury powietrza w styczniu jest uzależniony przede wszystkim od _____.
- II. Przestrzenny rozkład temperatury powietrza w lipcu jest uzależniony przede wszystkim od _____.

5. Uzupełnij legendę mapy – wpisz w każdą lukę właściwy opis z ramki, tak aby legenda była poprawna.

● powyżej 700 mm ● od 500 do 700 mm ● poniżej 500 mm

6. Na podstawie mapy ukształtowania powierzchni Polski oraz własnej wiedzy odzyskaj obszar leżący w tzw. cieniu opadowym oraz podaj przyczyny występowania najmniejszej sumy opadów w tej części kraju.

7 Sieć rzeczna Polski

1. Przyporządkuj terminom geograficznym odpowiednie definicje. **Zapisz w pustych miejscach właściwe litery.**

Termin geograficzny

- I. dopływ
- II. zlewisko
- III. dorzecze
- IV. rzeka główna
- V. system rzeczny (sieć rzeczna)

Definicja

- A. Obszar, z którego wody spływają do jednego systemu rzecznego.
- B. Rzeka główna wraz z dopływami.
- C. Obszar, z którego wody spływają do jednego morza lub oceanu.
- D. Rzeka, która uchodzi do innej rzeki.
- E. Rzeka, która uchodzi bezpośrednio do zbiornika wodnego.

I – _____ II – _____ III – _____ IV – _____ V – _____

2. Wykres przedstawia przepływy Wisły w ciągu roku. **Wykonaj polecenia a i b.**

a) **Zaznacz poprawne dokończenie zdania.** Wezbrania rzek w Polsce występują

- ☐ A. zimą i wiosną.
- ☐ B. wiosną i latem.
- ☐ C. latem i jesienią.
- ☐ D. jesienią i zimą.

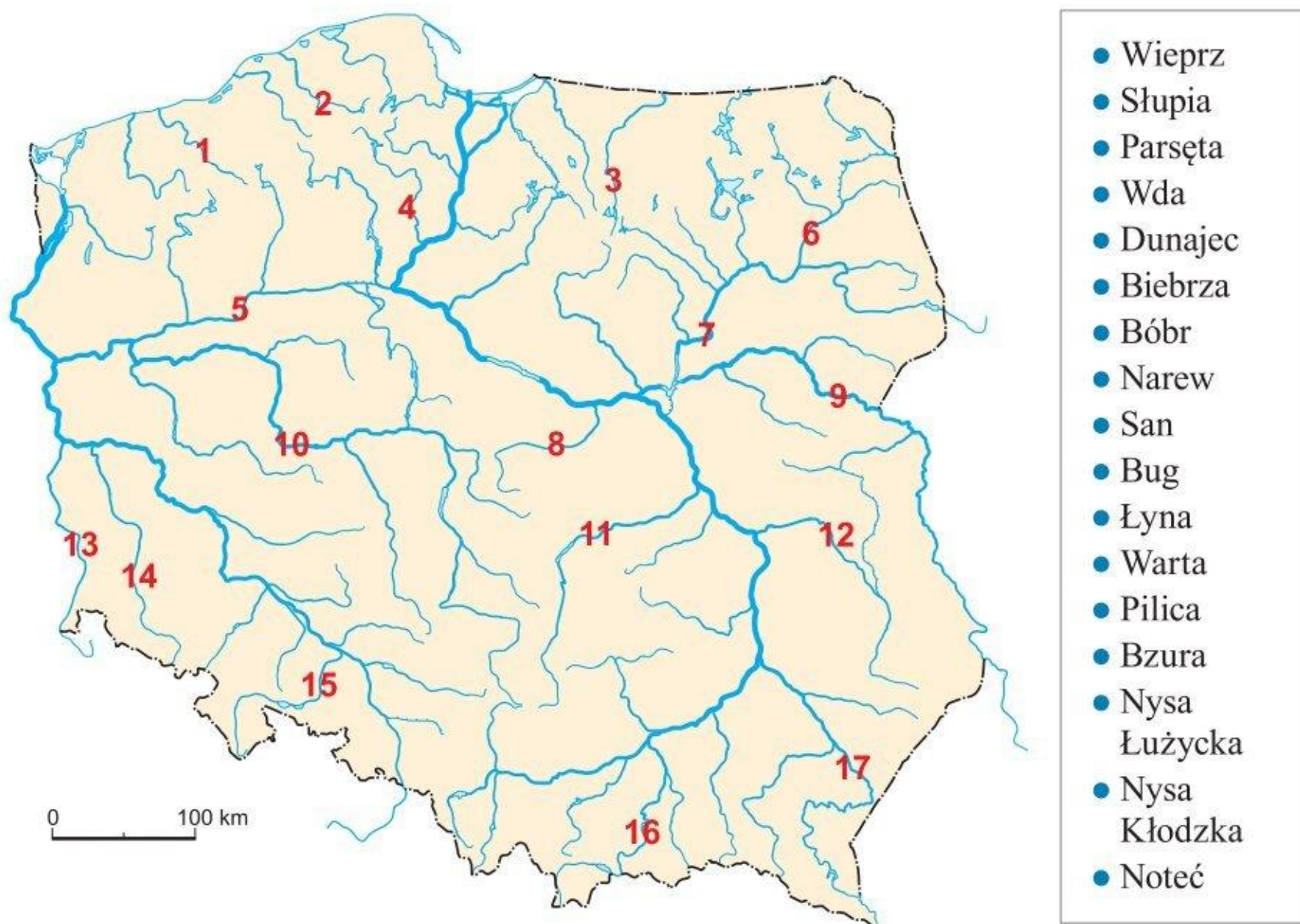
b) **Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy pór roku, w których występują wezbrania rzek w Polsce, oraz przyczyny występowania tych wezbrań.**

Nazwa pory roku	Przyczyna wezbrań

3. Na mapie numerami oznaczono wybrane rzeki Polski. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy wymienionych rzek i numery, którymi oznaczono je na mapie.

Uwaga! Niektóre nazwy rzek możesz wpisać do tabeli więcej niż jeden raz.

Cechy rzek	Nazwy rzek	Numery na mapie
Dwa najdłuższe prawobrzeżne dopływy Wisły		
Dwa najdłuższe lewobrzeżne dopływy Odry		
Najdłuższa spośród polskich rzek, których źródła znajdują się w pasie wyżyn		
Trzy rzeki, których źródła znajdują się poza granicami Polski		
Dwie rzeki z dorzecza Odry, które na części odcinków płyną w pradolinach		
Trzy rzeki, które nie znajdują się w dorzeczu Wisły ani Odry		

4. Uzupełnij tabelę – wykorzystaj podane niżej określenia:

- powstawanie progów skalnych i wodospadów • duży • powstawanie meandrów
- mały • malejący • osadzanie materiału niesionego przez rzekę
- Nizina Mazowiecka • Żuławy Wiślane • Pogórze Karpackie

	Górny bieg rzeki	Środkowy bieg rzeki	Dolny bieg rzeki
Spadek kąta nachylenia koryta riecznego			
Charakterystyczne formy rzeźby terenu i procesy			
Nazwy krain geograficznych, przez które przepływa Wisła			

5. Wymień po jednym pozytywnym i jednym negatywnym skutku każdego z planowanych działań, służących rozwojowi infrastruktury hydrotechnicznej na Wiśle.

Planowane działanie	Skutek pozytywny	Skutek negatywny
Stworzenie Kaskady Dolnej Wisły		
Stworzenie systemu żeglugowego na Wiśle		

Które z planowanych działań uważasz za słuszne? **Odpowiedź uzasadnij.**

8 Polskie lasy

1. Zapisz w wyznaczonych miejscach trzy funkcje przyrodnicze i trzy funkcje gospodarcze lasów.

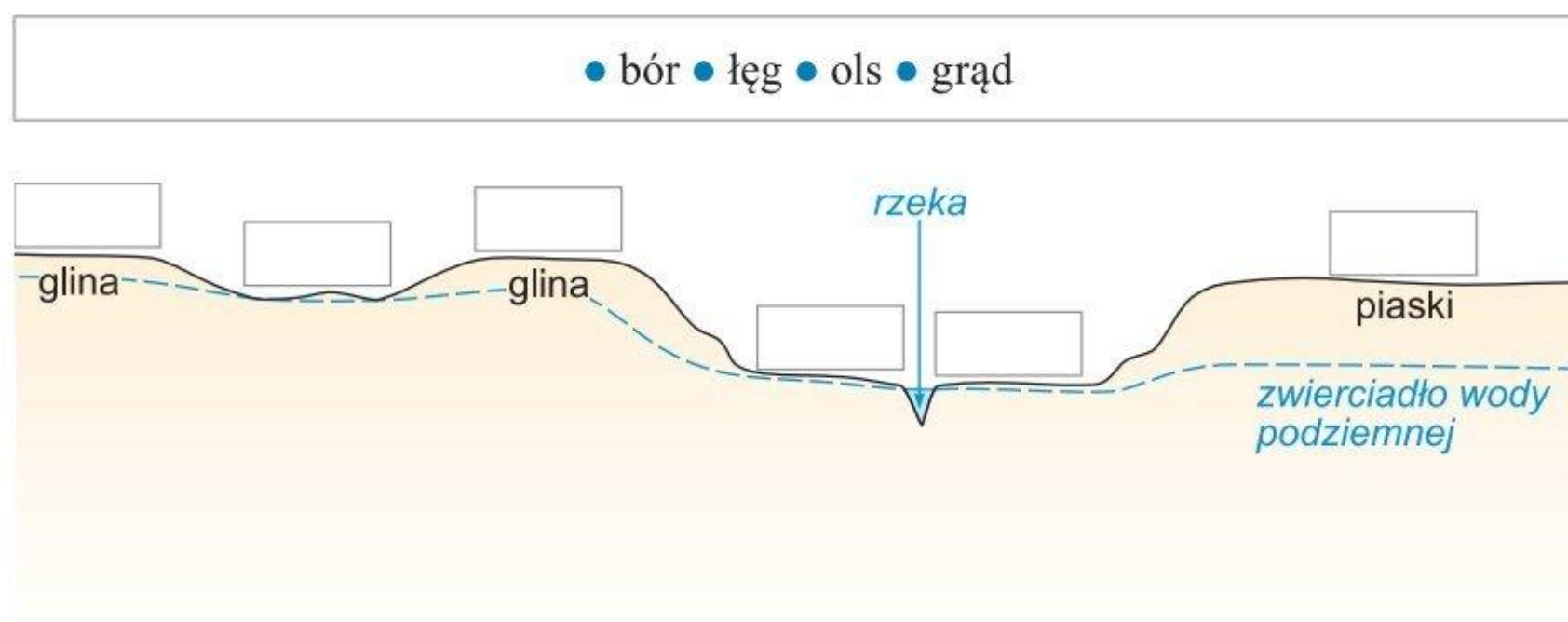
a) Funkcje przyrodnicze

1. _____
2. _____
3. _____

b) Funkcje gospodarcze

1. _____
2. _____
3. _____

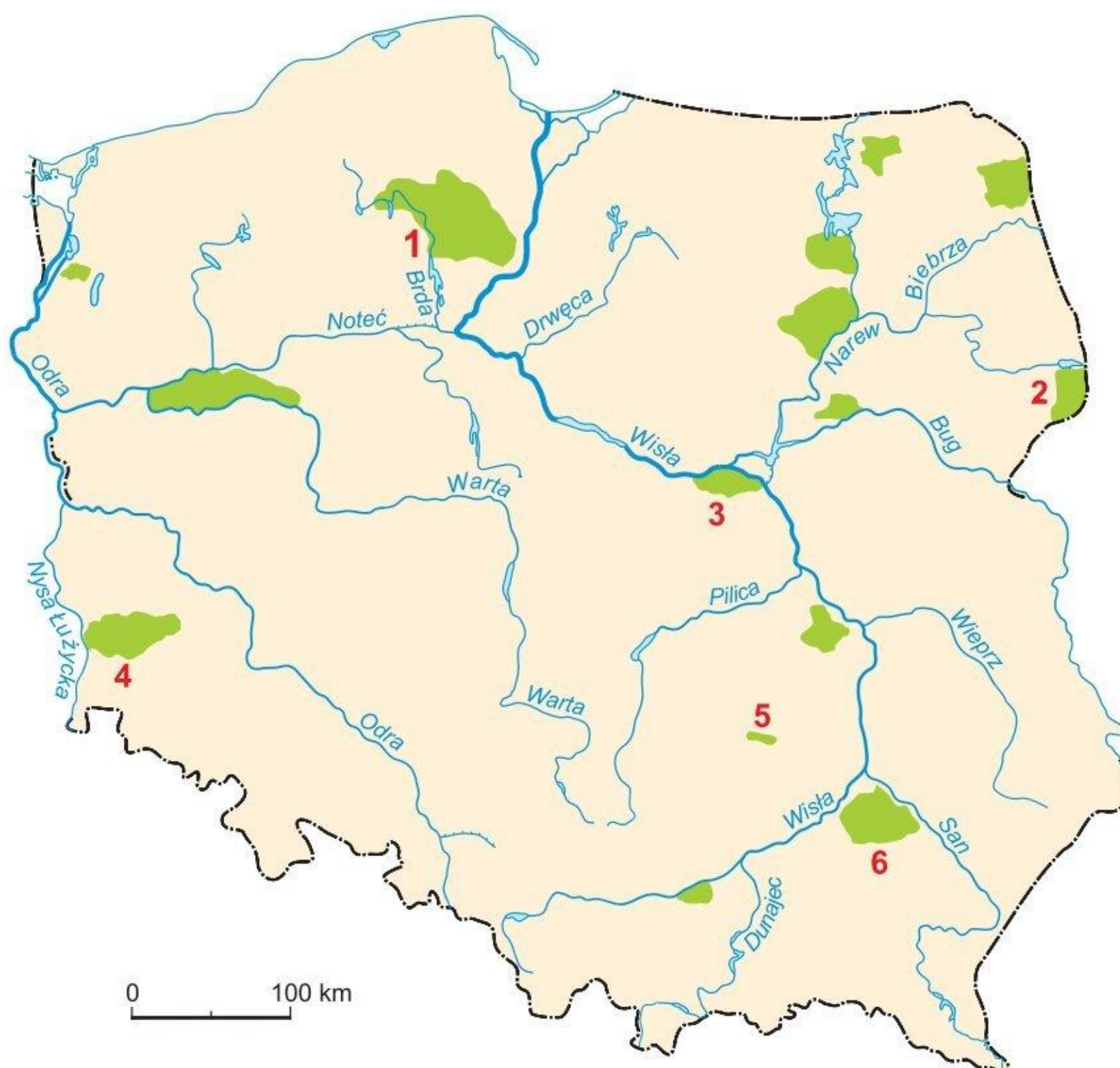
2. Rysunek przedstawia profil terenu z doliną rzeczną oraz obniżeniem, w którym zwierciadło wody podziemnej osiąga powierzchnię terenu, tworząc teren podmokły. Na rysunku podano utwory powierzchniowe budujące poszczególne formy terenu. Występowanie określonych typów lasów zależy od skał podłoża oraz od warunków wodnych. **Wpisz w luki na rysunku nazwy typów lasów wybrane z ramki.**

3. Tabela przedstawia typy lasów występujących w Polsce. **Uzupełnij tabelę – dopisz dominujące gatunki drzew w danym typie lasu.**

Typ lasu	Dominujące gatunki drzew
bór mieszany	
grąd	
ols	
buczyna	
łęg	

4. Na mapie numerami od 1 do 6 oznaczono wybrane kompleksy leśne w Polsce.

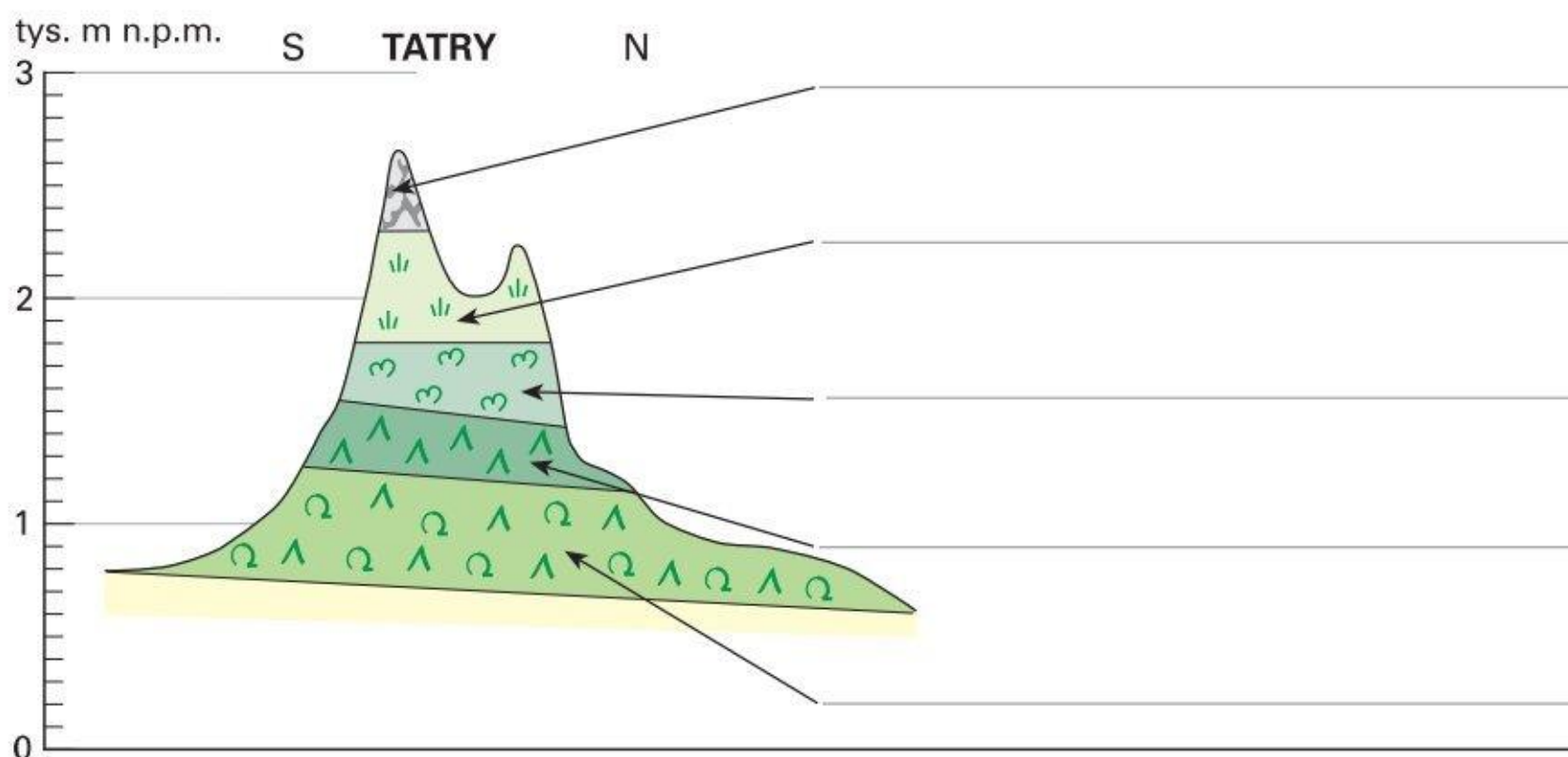

Uzupełnij tabelę – wpisz w każdą komórkę nazwę kompleksu leśnego oraz numer, którym oznaczono go na mapie na s. 22.

Opis	Nazwa kompleksu leśnego	Numer na mapie
Najcenniejszy w Europie w pasie nizin kompleks leśny, w którym występują zarówno grądy, jak i bory oraz łągi i olsy; charakterystycznym zwierzęciem jest żubr		
Jeden z największych w Polsce kompleksów lasów sosnowych, które rosną na utworach piaszczystych, utworzonych z osadów nagromadzonych przez wody polodowcowe w okresie ostatniego zlodowacenia (sandrach)		
Położona w pasie wyżyn jest jednym z ostatnich miejsc w Polsce, gdzie zachowały się pierwotne lasy bukowe, jodłowe i stanowiska modrzewia polskiego. Niektóre okazy modrzewi mają nawet 250 lat		

5. Na rysunku przedstawiono zasięgi pięter roślinnych w Tatrach. **Wpisz w luki na rysunku odpowiednie nazwy pięter roślinnych wybrane z podanych poniżej.**

• piętro alpejskie • regiel górny • regiel dolny • piętro kosodrzewiny • turnie

9 Gleby Polski

1. Gleba to zewnętrzna część litosfery. **Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 lub 2 tak, aby zdanie dotyczące procesu powstawania i charakterystyki gleb było prawdziwe.**

I. Na powstawanie gleby ma wpływ m.in.

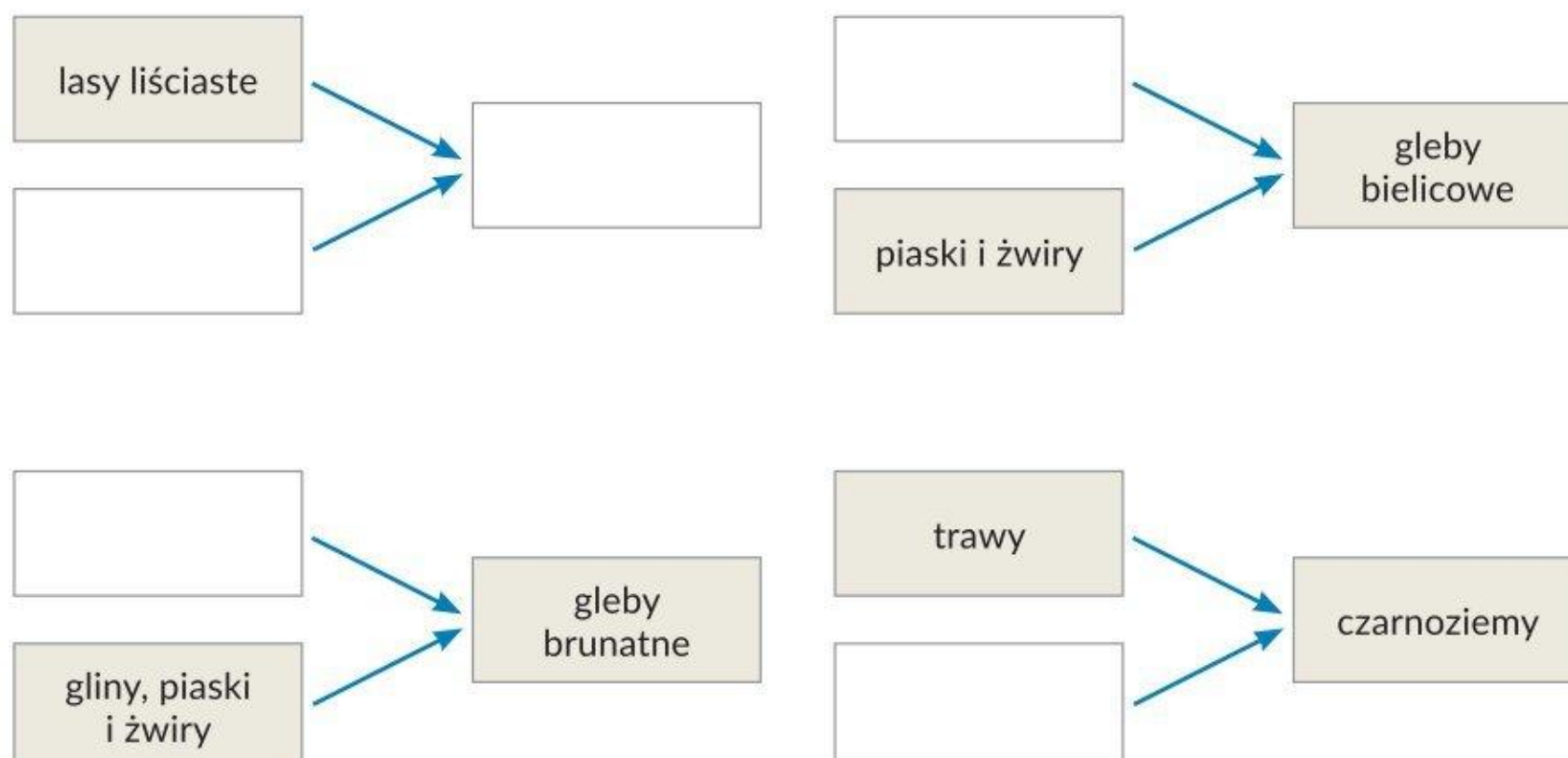
A	pogoda	i powstają wówczas gleby	1	strefowe.
B	klimat		2	astrefowe.

II. Gleby powstałe w dolinach rzecznych to

A	mady,	które w wyniku odkładania osadów rzecznych charakteryzują się	1	dużą żyznością.
B	rędziny,		2	małą żyznością.

2. Gleby tworzą się z określonej skały macierzystej w wyniku współoddziaływania między innymi klimatu i roślinności. **Uzupełnij schemat terminami z ramki. Wpisz w odpowiednie luki na schemacie nazwy właściwych skał macierzystych, roślinności i gleb.**

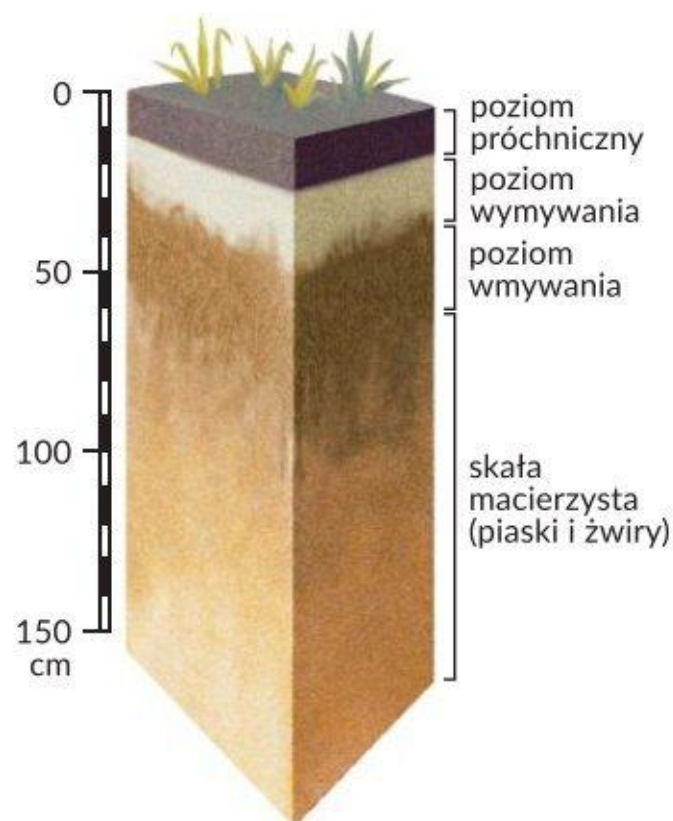
• wapienie • less • lasy liściaste • lasy iglaste • rędziny

3. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

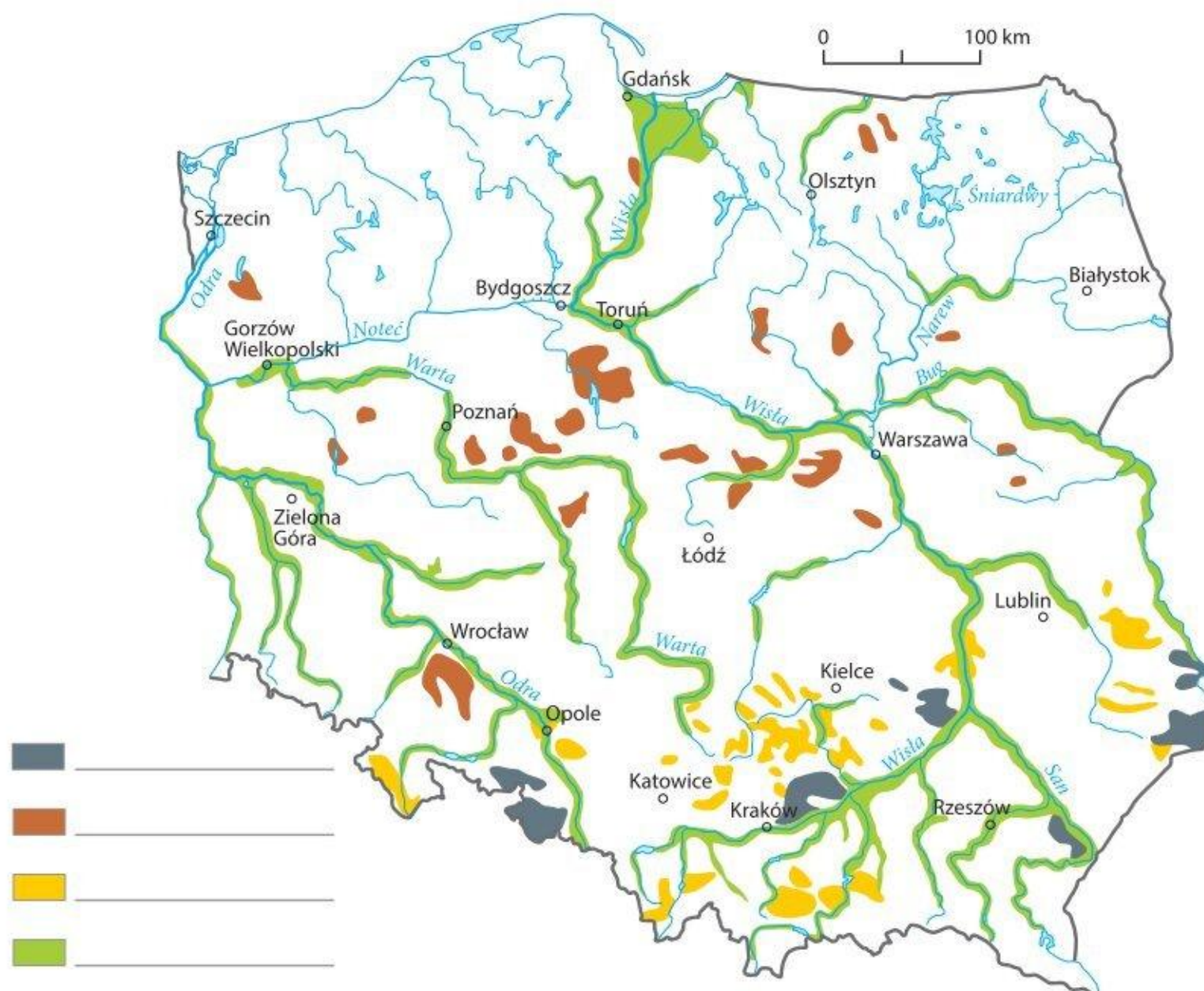
Rysunek przedstawia profil gleby

- ☐ A. inicjalnej.
☐ B. bagiennej.
☐ C. brunatnej.
☐ D. bielkowej.

4. Mapa przedstawia rozmieszczenie wybranych gleb w Polsce. Uzupełnij legendę mapy. Wpisz w każdą lukę nazwę właściwego typu gleby.

• mady • rędziny • czarne ziemie • czarnoziemy

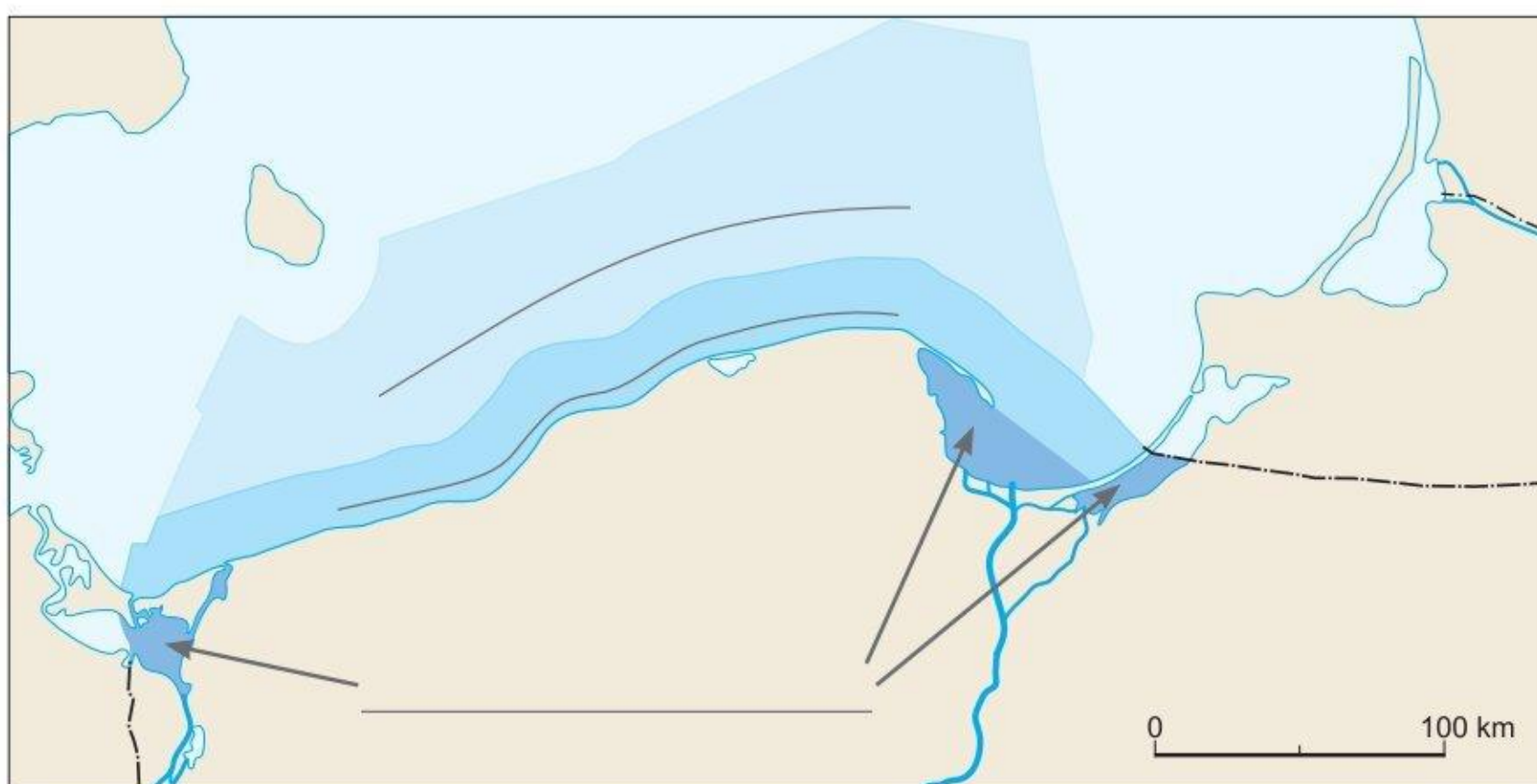
10 Morze Bałtyckie

1. Uzupełnij zdania – wybierz jedno ze sformułowań zaproponowanych w nawiasach.

Morze Bałtyckie jest morzem _____ (płytkim / głębokim). Jego średnia głębokość wynosi _____ (52 m / 520 m). Bałtyk jest częścią Oceanu _____ (Spokojnego / Atlantyckiego) i jest morzem _____ (otwartym / śródlądowym). Jego wybrzeża są różnorodne. Na polskim побереżu występuje m.in. typ _____ (mierzejewo-zalewowy / szkierowy). Morze Bałtyckie powstało _____ (przed zlodowaczeniami plejstocеныskimi / po zlodowaceniach plejstocеныskich), a jego największą wyspą jest _____ (Bornholm / Zelandia).

2. Wpisz w każdą lukę na mapie odpowiednią informację z ramki.

- strefa morskich wód wewnętrznych ● strefa morza terytorialnego
- wyłączna strefa ekonomiczna

3. Oceń prawdziwość każdego zdania dotyczącego przyczyn zasolenia Morza Bałtyckiego, które wynosi ok. 7‰. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Zasolenie Bałtyku jest niższe niż średnia wartość zasolenia we Wszechocenie. **P / F**
- II. Na podaną wartość zasolenia ma wpływ parowanie z powierzchni zbiornika. **P / F**
- III. Większe zasolenie występuje w Zatoce Botnickiej niż w Zatoce Gdańskiej. **P / F**
- IV. Wody uchodzących rzek i opady atmosferyczne obniżają poziom zasolenia Bałtyku. **P / F**
- V. Wraz ze wzrostem głębokości zasolenie Bałtyku maleje. **P / F**
- VI. Wąskie cieśniny łączące Morze Bałtyckie z resztą Wszechocenu utrudniają wymianę wód i napływanie do zbiornika bardziej zasolonej wody z Morza Północnego. **P / F**

4. Uzupełnij ciąg przyczynowo-skutkowy dotyczący degradacji wód Morza Bałtyckiego. W luki na schemacie wpisz w odpowiedniej kolejności litery, którymi oznaczono podane informacje.

- A. Obumieranie organizmów, opadanie na dno morza i ich rozkład.
- B. Spływanie chemikaliów z pól do rzek uchodzących do Morza Bałtyckiego.
- C. Powstanie „pustyń wodnych” w Bałtyku.
- D. Wzrost stężenia substancji przyspieszających rozwój organizmów w Bałtyku.
- E. Nawożenie pól uprawnych w zlewisku Bałtyku nawozami azotowymi oraz fosforowymi.
- F. Gromadzenie się przy dnie Morza Bałtyckiego siarkowodoru i zanik życia na dnie.
- G. Przenoszenie chemikaliów do morza przez rzeki.

5. Wypisz nazwy wszystkich państw, które mają dostęp do Morza Bałtyckiego.

11 Stan środowiska

1. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy odpadów wymienionych w ramce.

- wrak samochodu • obierki ziemniaków • zużyte strzykawki • liście i gałęzie
- plastikowe opakowania • zużyte ampułki po lekarstwach • stare zeszyty
- kartoniki po napojach • gazety • opony samochodowe • plastikowe torby
- szklane słoiki

Działanie	Odpady
biodegradacja	
spalanie	
recykling	

2. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Ścieki pochodzące z gospodarstw domowych nazywamy komunalnymi. **P / F**
- II. Polska jest krajem o największych zasobach wody pitnej w Europie. **P / F**
- III. Główną przyczyną zanieczyszczenia wód powierzchniowych w Polsce jest dobrze rozwinięta żegluga śródlądowa. **P / F**
- IV. Jedną z głównych przyczyn zanieczyszczenia powietrza w Polsce jest emisja spalin pochodzących z silników samochodów. **P / F**
- V. Wszystkie odpady w naszym kraju podlegają segregacji i recyklingowi. **P / F**

3. W 2010 r. oczyszczalnie ścieków w Polsce obsługiwały jedynie 65% ludności kraju. Zaznacz wszystkie negatywne konsekwencje tego faktu dla środowiska przyrodniczego.

- ☐ A. Powstanie kwaśnych opadów.
- ☐ B. Obniżenie poziomu wód gruntowych.
- ☐ C. Degradacja naturalnych kompleksów leśnych.
- ☐ D. Zubożenie świata organicznego w rzekach.
- ☐ E. Pogorszenie jakości wód powierzchniowych.
- ☐ F. Zmniejszenie wielkości opadów atmosferycznych.
- ☐ G. Deficyt wody pitnej na obszarach zurbanizowanych.

4. Smog to pojęcie pochodzące z języka angielskiego, powstałe ze zbitki słów *smoke* (dym) i *fog* (mgła). Jest zjawiskiem powstającym w miastach przy bezwietrznej pogodzie i polega na nagromadzeniu się w powietrzu zanieczyszczeń powstałych w skutek działalności człowieka.

Podaj trzy źródła zanieczyszczeń wywołujących smog.

1. _____
2. _____
3. _____

Zaproponuj trzy działania, które mogą ograniczyć smog w polskich miastach.

1. _____

2. _____

3. _____

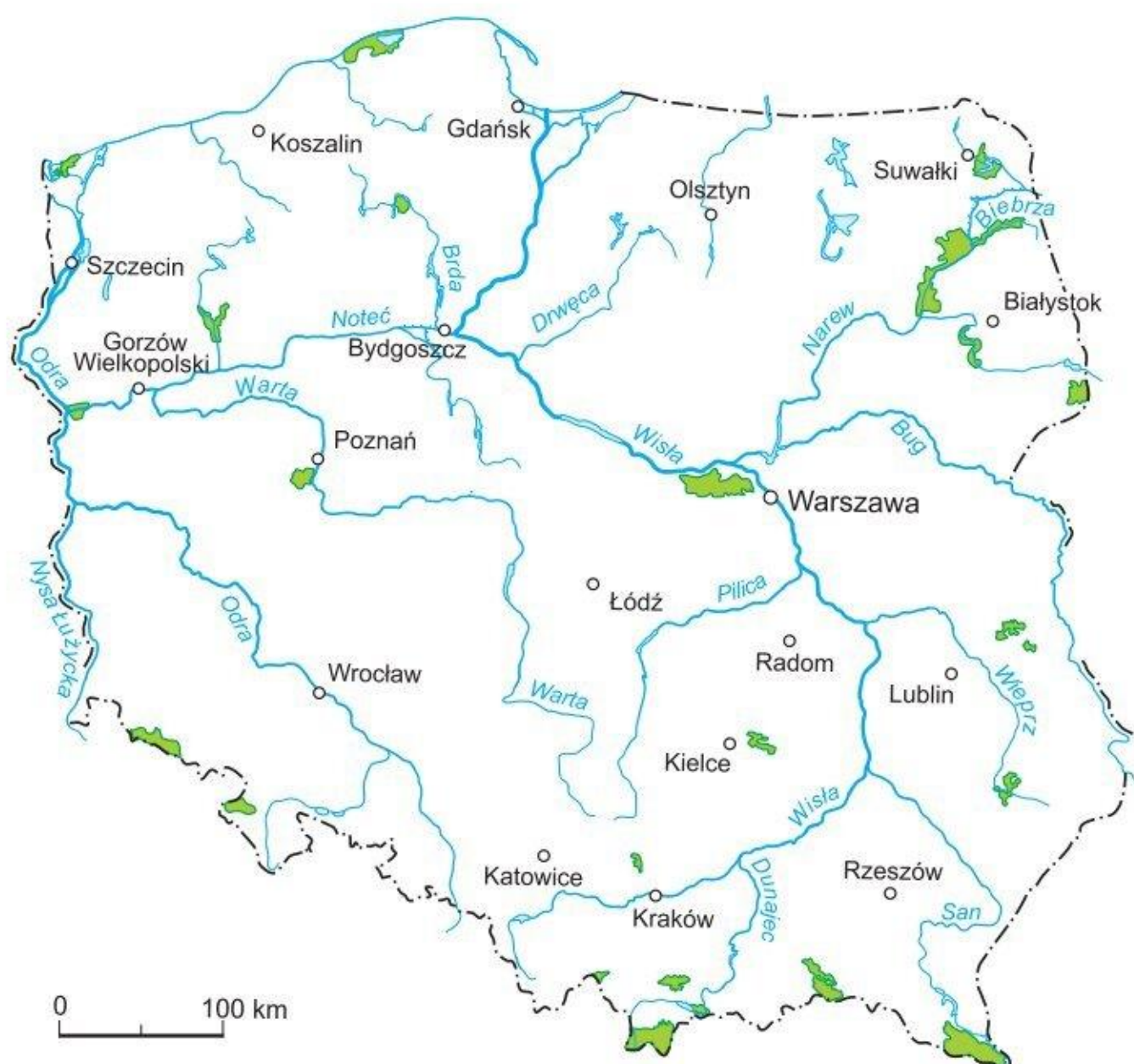
5. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli wady i zalety zakupu napoju w butelce plastikowej i szklanej.

Rodzaj opakowania	Zalety	Wady
butelka plastikowa		
butelka szklana		

12 Ochrona przyrody

1. Uzupełnij mapę – wpisz w odpowiednie miejsca numery, którymi oznaczono polskie parki narodowe. W razie problemów sprawdź swoją odpowiedź z wkładką *Wybrane formy ochrony przyrody w Polsce*.

1. Babiogórski, 2. Białowieski, 3. Biebrzański, 4. Bieszczadzki, 5. „Bory Tucholskie”, 6. Drawieński, 7. Gorczański, 8. Gór Stołowych, 9. Kampinoski, 10. Karkonoski, 11. Magurski, 12. Narwiański, 13. Ojcowski, 14. Pieniński, 15. Poleski, 16. Roztoczański, 17. Słowiński, 18. Świętokrzyski, 19. Tatrzański, 20. „Ujście Warty”, 21. Wielkopolski, 22. Wigierski, 23. Woliński

2. Dopasuj parki narodowe do pasów rzeźby terenu Polski. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli numery, którymi oznaczono parki w ćwiczeniu 1.

Pas rzeźby terenu	pobrzeża	pojezierza	niziny	wyżyny	góry
Oznaczenie parku narodowego					

3. Wpisz nazwy właściwych parków narodowych.

- I. Najstarszym parkiem narodowym na świecie jest _____
- II. Najstarszym parkiem narodowym w Polsce jest _____
- III. Największym parkiem narodowym w Polsce jest _____
- IV. Jedynym polskim parkiem narodowym sąsiadującym z parkami narodowymi w dwóch innych państwach jest _____
- V. Jedynym polskim parkiem narodowym wpisanym na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO jest _____

4. Skorzystaj z dostępnych źródeł wiedzy i uzupełnij schematy. Wpisz w odpowiednie komórki informacje dotyczące jednego parku narodowego i jednego parku krajobrazowego, które znajdują się na terenie twojego lub sąsiedniego województwa.

park narodowy	nazwa	
województwo	rok założenia	
	atrakcje turystyczne	
	rezerwat biosfery UNESCO	
	Tak Nie	
park krajobrazowy	nazwa	
województwo	rok założenia	
	atrakcje turystyczne	

5. Wyjaśnij, co to jest koncepcja zrównoważonego rozwoju.

13 Podsumowanie działu

1. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli właściwe nazwy łańcuchów górskich wybrane z ramki oraz er geologicznych, w których rozpoczęło się ich tworzenie.

• Góry Świętokrzyskie • Karpaty • Sudety

Orogeneza	Era	Łańcuch górski
kaledońska		
hercyńska		
alpejska		

2. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli podane nazwy form terenu, utworzonych wskutek rzeźbotwórczej działalności lądolodu lub wód polodowcowych.

• sandr • misa jeziora rynnowego • pradolina • morena czołowa • oz

Formy akumulacyjne	Formy erozyjne

3. Do podanego surowca mineralnego przyporządkuj grupę, do której on należy, oraz produkt, który się z niego wytwarza. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli wybrane informacje z ramki.

Grupa surowców mineralnych:

• energetyczne • metaliczne • chemiczne • skalne

Produkt: • benzyna • cement • energia elektryczna • stal • szkło • gips

Surowiec mineralny	Grupa surowców	Produkt
rudzy żelaza		
gaz ziemny		
piasek		
ropa naftowa		
wapienie		

4. Przyporządkuj masie powietrza pogodę, która jest z nią związana. **Wpisz w każdą lukę właściwą literę.**

Pora roku	Masa powietrza	Pogoda
wiosna	arktyczne	
zima	polarne kontynentalne	
zima	polarne morskie	
lato	zwrotnikowe	

Pogoda:

- A. gorąco, parno, w godzinach popołudniowych występowanie burz
- B. upały i susze
- C. przymrozki
- D. wzrost temperatury, odwilż, możliwe opady deszczu
- E. silne mrozy z niewielkimi opadami śniegu

5. Wpisz w każdą lukę w zdaniu właściwą informację dotyczącą hydrologii Polski.

- I. Obszar Polski należy do zlewisk trzech mórz: Bałtyckiego, Czarnego i _____.
- II. Ukształtowanie powierzchni Polski wpływa na układ sieci rzecznej i powoduje, że większość rzek płynie z południowego wschodu na _____.
- III. Dorzecza Wisły i Odry charakteryzują się _____, tzn. ich prawe części są znacznie większe powierzchniowo od lewych.

6. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Wierzba lapońska jest reliktem glacialnym, czyli gatunkiem pochodzącym z okresu zlodowaceń. **P / F**
- II. Gatunek występujący tylko na danym obszarze to endemit. **P / F**
- III. Lesistość Polski jest wyższa od średniej europejskiej. **P / F**
- IV. Największa lesistość występuje w środkowej Polsce. **P / F**

7. Wymień trzy formy ochrony przyrody w Polsce inne niż parki narodowe.

I – _____ II – _____ III – _____

8. Uzupełnij tabelę. Wyjaśnij, co to jest smog, jak powstaje i jakie są jego następstwa.

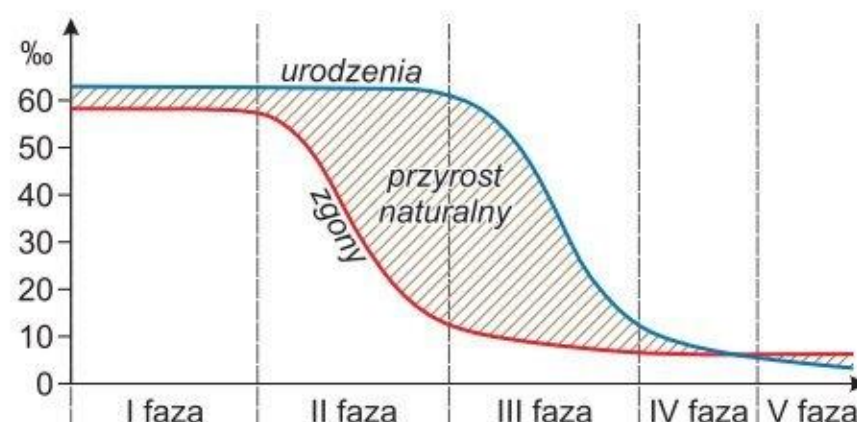
SMOG		
Co to jest?	Jak powstaje?	Jakie są jego następstwa?

14 Ludność Polski na tle Europy i świata

1. Na podstawie przedstawionego wykresu faz przejścia demograficznego zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Zjawisko eksplozji demograficznej występuje w fazie

- ☐ A. I i II.
☐ B. II i III.
☐ C. III i IV.
☐ D. IV i V.

2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Eksplozja demograficzna rozpoczęła się

- ☐ A. po II wojnie światowej w Ameryce Północnej oraz Europie.
☐ B. na początku XX w. w Australii oraz Ameryce Północnej i Europie.
☐ C. na początku XX w. w Afryce, Ameryce Północnej oraz Azji Południowo-Wschodniej.
☐ D. po II wojnie światowej w Afryce, Ameryce Łacińskiej oraz Azji Południowo-Wschodniej.

3. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.

Liczba ludności Polski w 2015 r. wynosiła

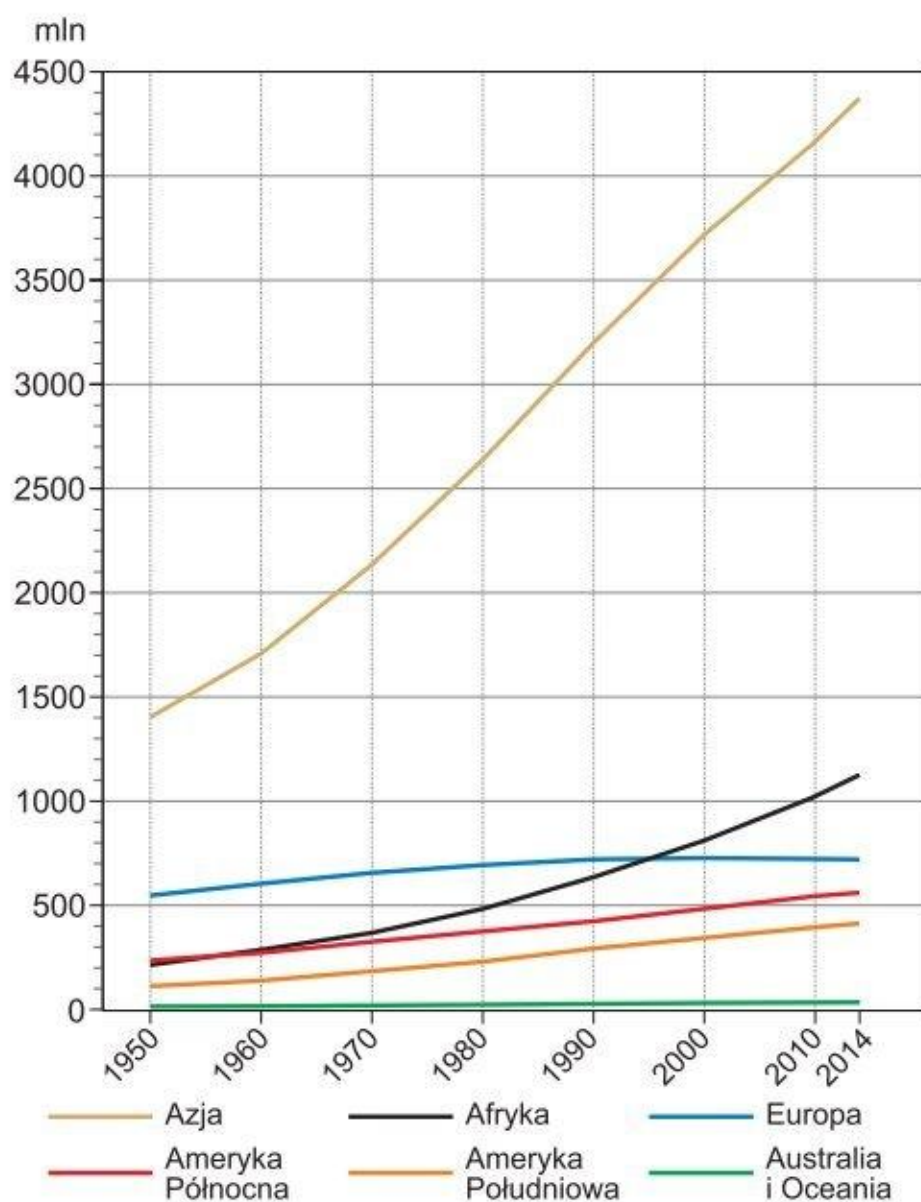
A	35 mln,	co w Unii Europejskiej plasowało nasz kraj na miejscu	1	6.
B	38,4 mln,		2	9.

4. Zaznacz wszystkie poprawne dokończenia zdania.

Drastyczny spadek liczby ludności Polski w czasie II wojny światowej nastąpił na skutek

- ☐ A. zmiany modelu rodziny na 2+1.
☐ B. zmiany przebiegu granic państwa.
☐ C. eksterminacji ludności.
☐ D. przenoszenia się ludności ze wsi do miast.

5. Wykres przedstawia zmiany liczby ludności na świecie w podziale na kontynenty w latach 1950–2014. **Uzupełnij zdania. Wpisz w każdą lukę odpowiednie wyrażenie wybrane spośród podanych w ramce.**

● Afryka ● Azja ● Ameryka Północna ● Ameryka Południowa ● Australia
● Azji ● Europa ● trzecie ● drugie ● pierwsze ● 10% ● 30%

- I. Dwa kontynenty o największej liczbie mieszkańców to Azja i _____.
- II. Od 1960 r. największy wzrost liczby ludności zanotowano w _____.
- III. Jedynym kontynentem, na którym po 1960 r. tempo wzrostu liczby ludności uległo spowolnieniu, jest _____.
- IV. Europa zajmuje obecnie _____ miejsce pod względem liczby mieszkańców.
- V. Liczba mieszkańców Europy stanowi około _____ mieszkańców Ziemi.

15 Rozmieszczenie ludności Polski

1. Zaznacz pięć poprawnych dokończeń zdania.

Do czynników przyrodniczych sprzyjających rozwojowi osadnictwa zalicza się

☐ A. nizinne ukształtowanie powierzchni.	☐ F. klimat umiarkowany.
☐ B. klimat zwrotnikowy suchy.	☐ G. gleby bielcowe.
☐ C. klimat gorący wilgotny.	☐ H. gleby bagienne.
☐ D. mady w dolinach rzek.	☐ I. górzysty teren.
☐ E. obecność rzek i jezior.	☐ J. czarnoziemy.

2. Mapa przedstawia gęstość zaludnienia w Polsce według województw w 2014 r. Uzupełnij zdania. Wpisz w każdą lukę nazwę właściwego województwa.

I. Województwami o największej gęstości zaludnienia są województwa (wpisz dwie nazwy województw)

_____ i _____.

II. Województwami o najmniejszej gęstości zaludnienia są (wpisz pięć nazw województw):

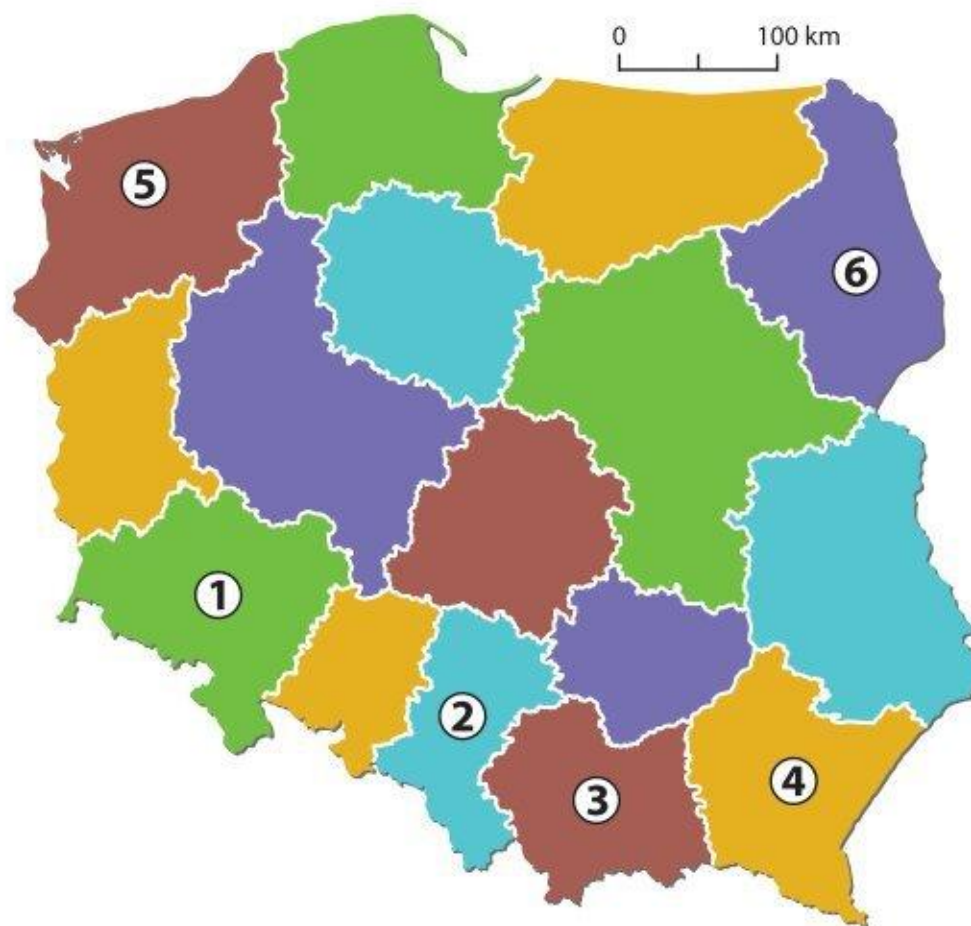
_____,
_____,
_____,
_____,
_____.

3. Skorzystaj z danych zamieszczonych w tabeli i uzupełnij puste komórki.

Rok	Powierzchnia (tys. km ²)	Liczba ludności (mln)	Gęstość zaludnienia (os./km ²)
1960	312,7		95,3
2015	312,7	38,4	

4. Na podstawie opisu rozpoznaj województwa i wpisz do tabeli ich nazwy i cyfry, którymi oznaczono je na mapie.

- dolnośląskie • podlaskie • podkarpackie • małopolskie
- śląskie • zachodniopomorskie

Województwo		Opis
nazwa	cyfra na mapie	
		Województwo o jednej z najmniejszych gęstości zaludnienia. Jest to spowodowane niekorzystnymi warunkami przyrodniczymi rozwoju rolnictwa: słabymi glebami i wilgotnym podłożem
		Gęstość zaludnienia jest zbliżona do średniej gęstości zaludnienia Polski i wykazuje duże przestrzenne zróżnicowanie; najmniejsza jest w południowo-wschodniej części województwa, u zbiegu granic państwowych ze Słowacją i Ukrainą
		Najwyższa w Polsce gęstość zaludnienia w tym województwie wynika głównie z rozwoju przemysłu opartego na eksploatacji bogatych złóż surowców mineralnych; najgęściej zaludnionym obszarem jest środkowa część województwa
		Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana; najgęściej zaludnione są północne i zachodnie części województwa; małe zaludnienie w tym województwie jest związane między innymi z wydarzeniami historycznymi

Wskaźnik	Lata			
	1950	1970	1990	2015
Liczba mieszkańców (tys.)	25 035	32 658	38 073	38 437
Liczba urodzeń żywych (tys.)	763,1	547,8	547,7	369,3
Liczba zgonów (tys.)	288,7	268,6	390,3	394,9

☐ **A.** w 1950 r. ☐ **B.** w 1970 r. ☐ **C.** w 1990 r. ☐ **D.** w 2013 r.

[illegible]

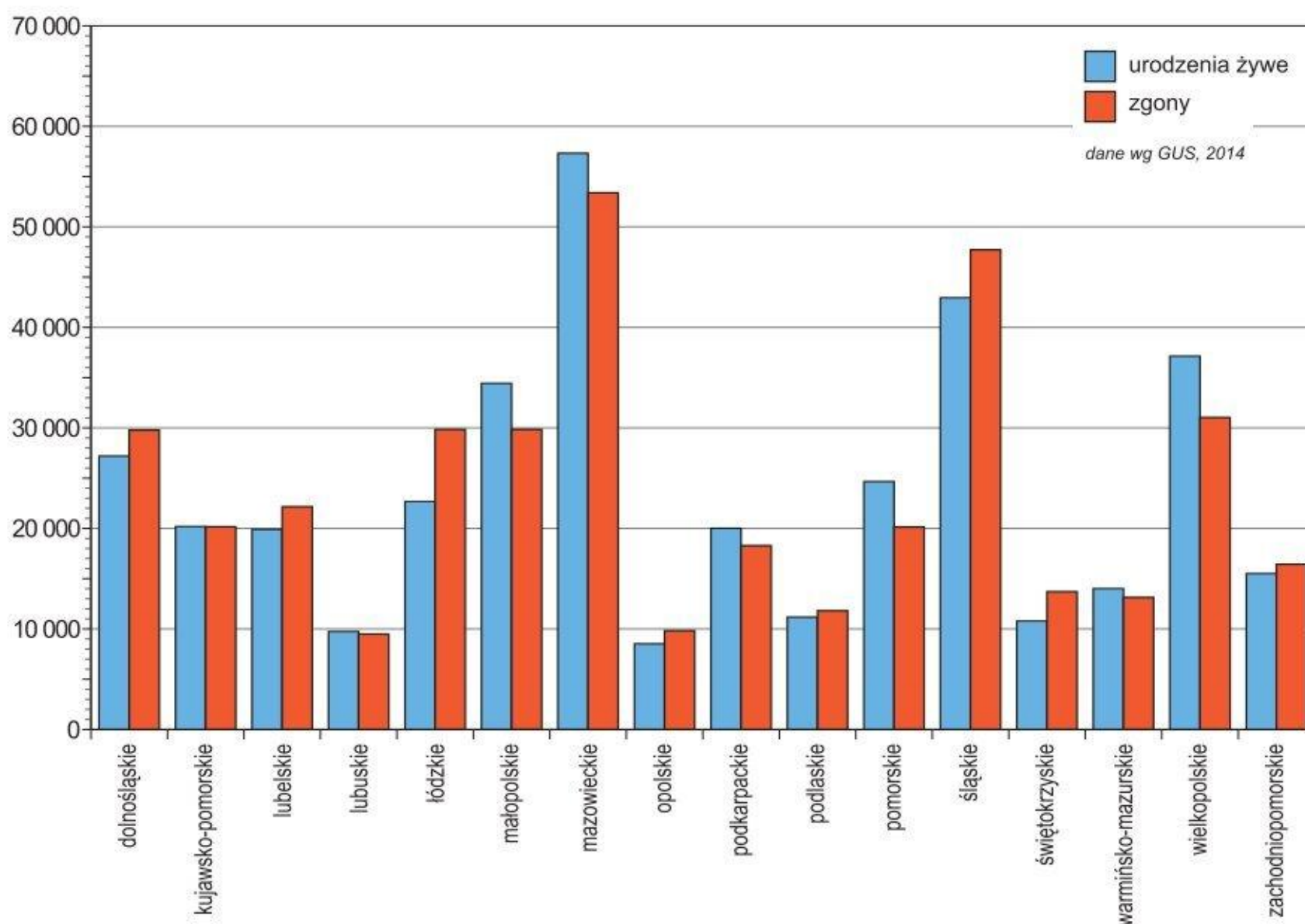
Wykres liniowy przedstawia zmiany w urodzeniach żywych, zgony, imigrację i emigrację w Polsce w latach 2001-2014. Oś pionowa przedstawia liczbę w tysiącach (tys.), a oś pozioma przedstawia lata. Legenda wskazuje na cztery serie danych: urodzenia żywe (ciemnoniebieska linia), zgony (czerwona linia), emigracja (zielona linia) i imigracja (fioletowa linia). Wykres pokazuje, że urodzenia żywe i zgony są znacznie wyższe niż imigracja i emigracja. Urodzenia żywe osiągnęły szczyt w 2009 roku, natomiast zgony w 2013 roku. Emigracja i imigracja są relatywnie niskie i stabilne.

Rok	urodzenia żywe (tys.)	zgony (tys.)	emigracja (tys.)	imigracja (tys.)
2001	365	360	25	10
2002	355	360	25	10
2003	350	365	20	10
2004	355	365	20	10
2005	365	365	25	10
2006	375	370	45	15
2007	390	380	35	20
2008	415	380	30	20
2009	415	385	15	25
2010	415	380	15	20
2011	385	375	20	20
2012	385	385	20	20
2013	370	385	35	15
2014	375	375	30	15

dane wg GUS, 2014

- I. W XXI w. saldo migracji zewnętrznych było dodatnie. **P / F**
- II. W 2009 r. w Polsce urodziło się ponad 400 tysięcy dzieci. **P / F**
- III. Przyrost rzeczywisty ludności Polski w 2001 r. był dodatni. **P / F**
- IV. W XXI w. największy ubytek ludności Polski spowodowany emigracją wystąpił w 2009 r. **P / F**
- V. W 2009 r. większy wpływ na zmianę liczby ludności Polski miał przyrost naturalny niż saldo migracji zewnętrznych. **P / F**

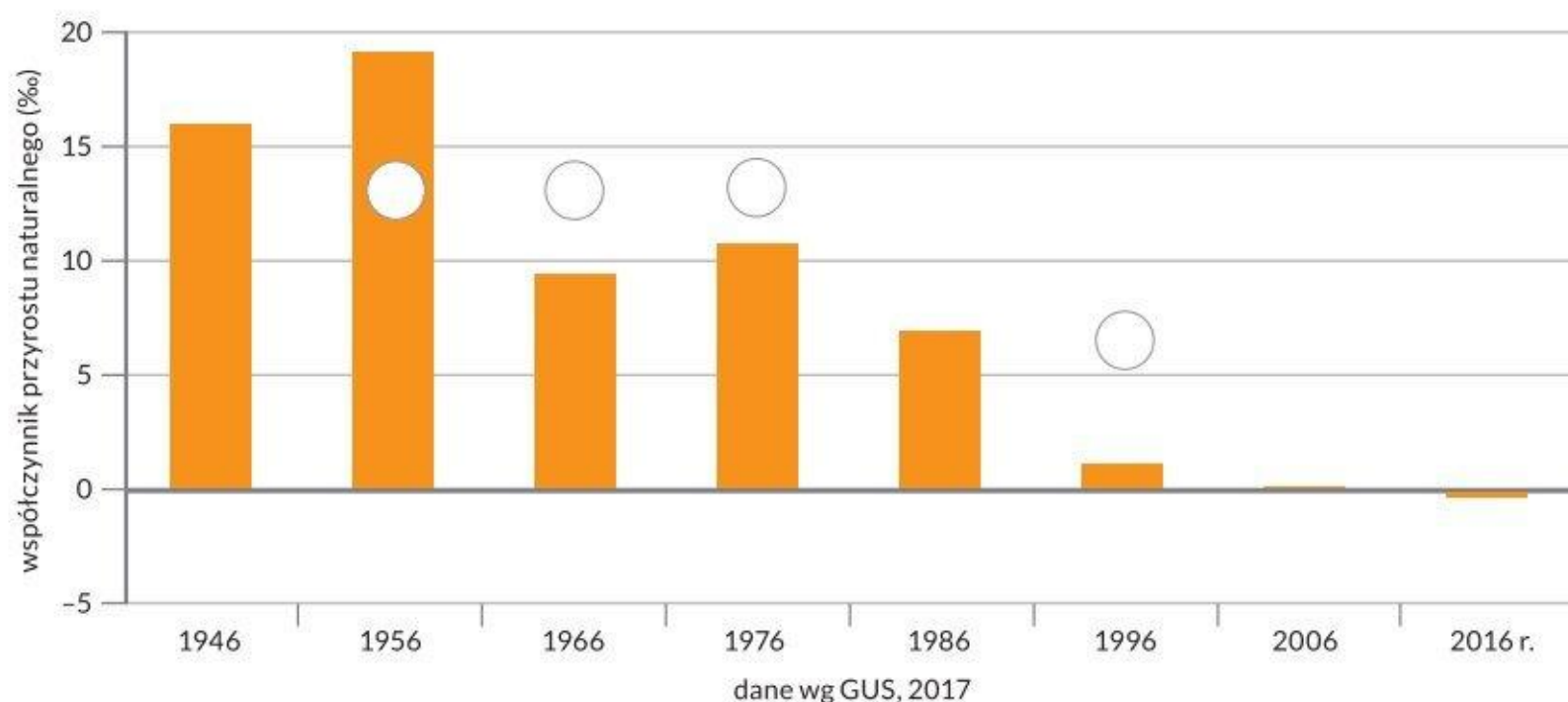
3. Wykres przedstawia liczbę urodzeń i liczbę zgonów według województw w 2015 r.

Wpisz w każdą lukę nazwę właściwego województwa.

- I. Województwem o najwyższej liczbie urodzeń jest _____.
- II. Województwem o najwyższej liczbie zgonów jest _____.
- III. Województwem o najwyższym przyroście naturalnym jest _____.
- IV. Województwo, w którym ubytek naturalny jest najwyższy, to _____.

4. Na wykresie przedstawiono zmiany współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce po II wojnie światowej. **W odpowiednich miejscach na wykresie wpisz litery, które odpowiadają poniższym sformułowaniom określającym zmiany przyrostu naturalnego w Polsce po II wojnie światowej.**

- A. Zmniejszenie wartości współczynnika przyrostu naturalnego jako konsekwencja małego przyrostu naturalnego podczas II wojny.
- B. Kompensacyjny wyżu demograficzny.
- C. Wzrost wartości współczynnika przyrostu naturalnego jako konsekwencja wyżu demograficznego w latach 50. (echo wyżu demograficznego).
- D. Zmniejszenie wartości współczynnika przyrostu naturalnego jako konsekwencja niskiego przyrostu naturalnego w latach 60.

5. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.

Polskie społeczeństwo jest

A	młode,	ponieważ	1	współczynnik przyrostu naturalnego wzrasta.
B	starzejące się,		2	współczynnik przyrostu naturalnego maleje.

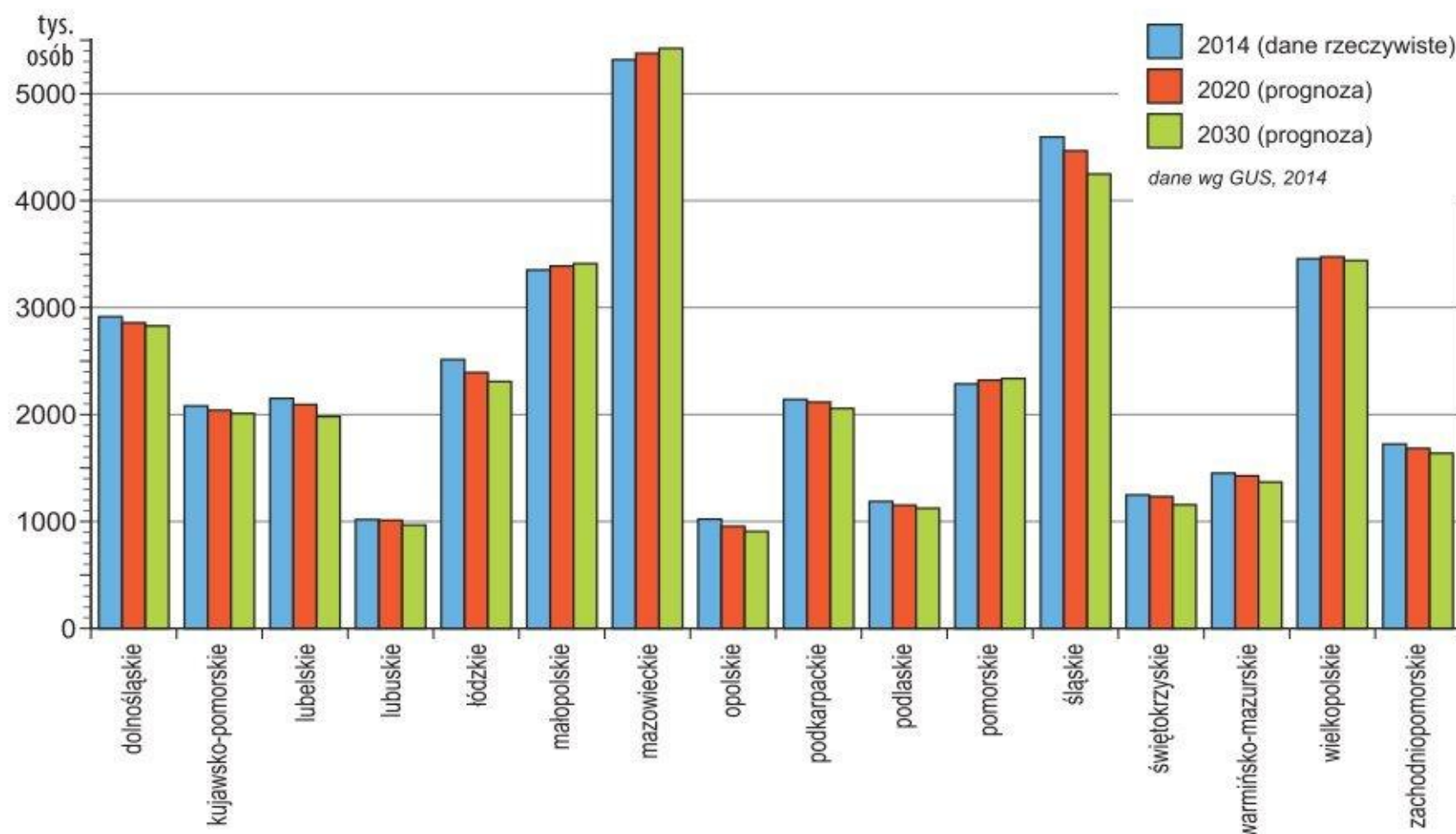
17 Struktura płci i wieku mieszkańców Polski

1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Współczynnik feminizacji określa

- ☐ A. liczbę mężczyzn w społeczeństwie.
☐ B. liczbę kobiet w społeczeństwie.
☐ C. liczbę kobiet na 100 mężczyzn.
☐ D. liczbę mężczyzn na 100 kobiet.

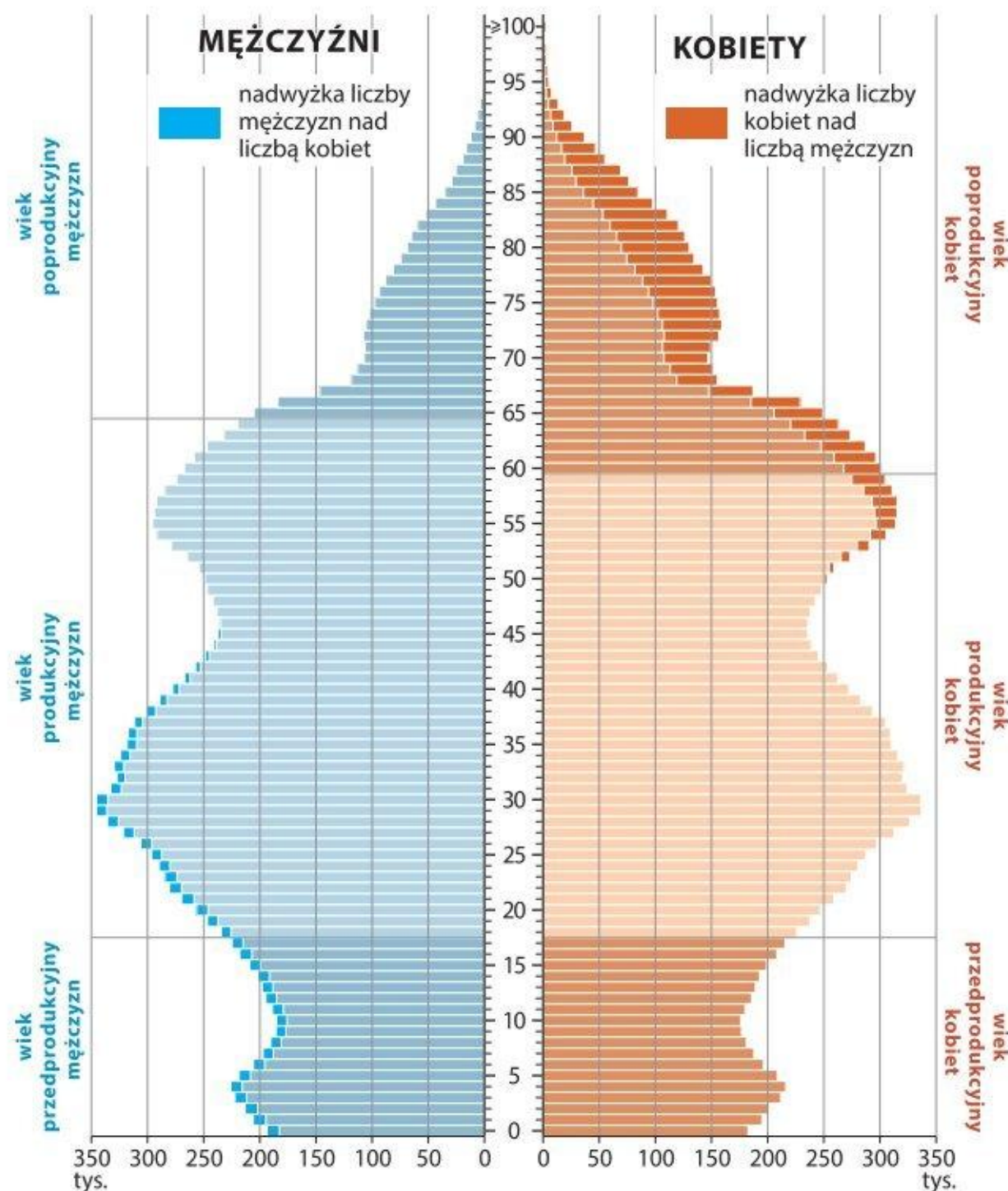
2. Na wykresie przedstawiono liczbę ludności Polski według województw i prognozę liczby ludności na lata 2020 i 2030.

Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Na podstawie wykresu można stwierdzić, że w latach 2014–2030 liczba ludności Polski się zwiększy. **P / F**
- II. Na podstawie wykresu można stwierdzić, że trzy najludniejsze województwa w 2014 r. pozostaną nimi w 2030 r. **P / F**
- III. Na podstawie wykresu można stwierdzić, że w 2030 r. najwięcej ludzi będzie mieszkało w województwie pomorskim. **P / F**
- IV. Na podstawie wykresu można stwierdzić, że w latach 2014–2030 najbardziej zmniejszy się liczba ludności w województwie śląskim. **P / F**

3. Piramida wieku i płci przedstawia dane z 2012 r. **Zaznacz poprawne dokończenie każdego zdania.**

W ogólnej liczbie ludności Polski kobiety stanowią	☐ A. poniżej 50%. ☐ B. powyżej 50%.
W Polsce rodzi się więcej	☐ A. dziewczynek niż chłopców. ☐ B. chłopców niż dziewczynek.
W grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym liczebnie przeważają	☐ A. kobiety. ☐ B. mężczyźni.

4. Na podstawie piramidy wieku i płci zamieszczonej w ćwiczeniu 3. zaznacz poprawne dokończenie zdania.

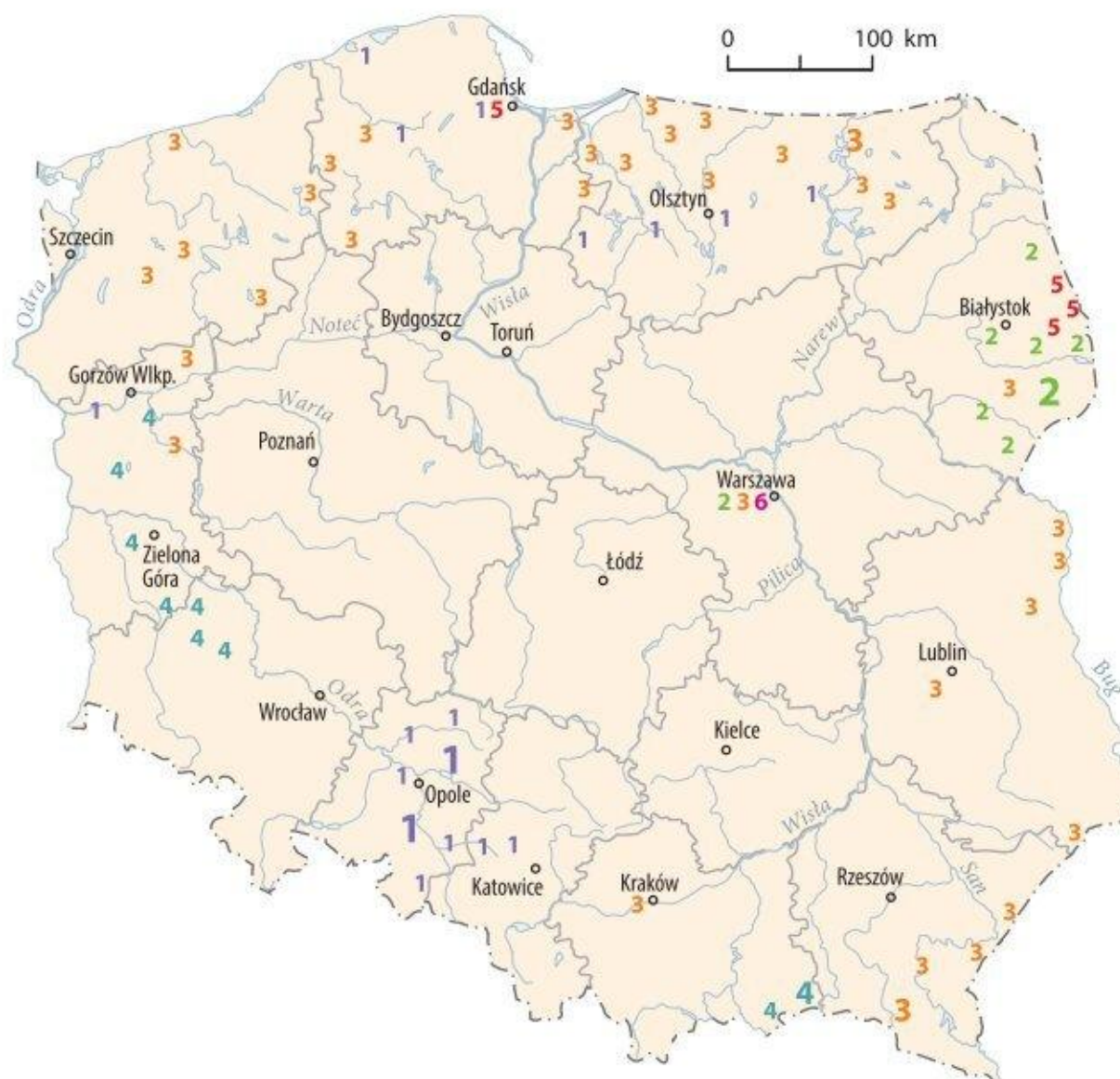
W roku 2020 dwunastolatków będzie

- ☐ A. mniej niż w 2012 r. ☐ C. tyle samo co w 2012 r.
☐ B. więcej niż w 2012 r.

18

Zróżnicowanie społeczne ludności Polski i Europy

1. Na mapie Polski numerami od 1 do 6 zaznaczono obszary koncentracji mniejszości narodowych i etnicznych. Uzupełnij tabelę – wpisz obok podanych nazw mniejszości numery, którymi na mapie zaznaczono obszary ich koncentracji.

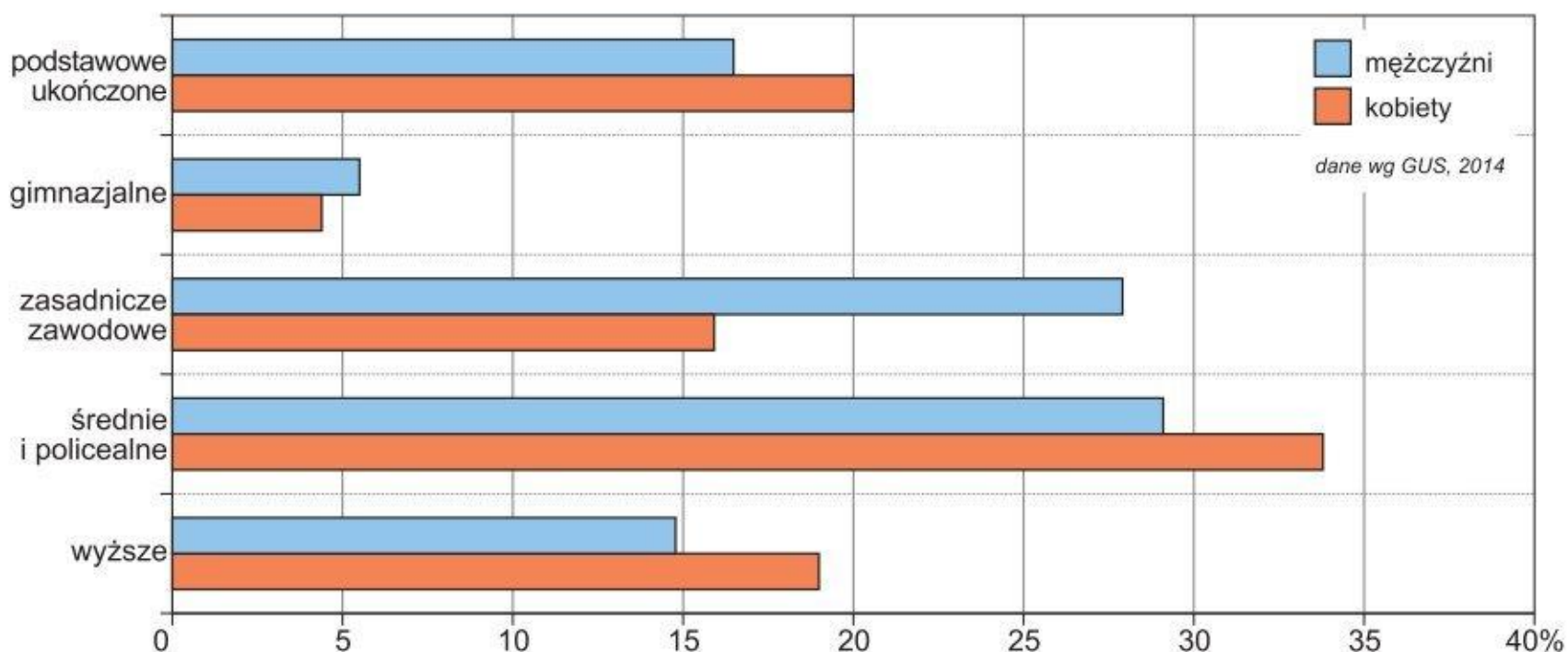
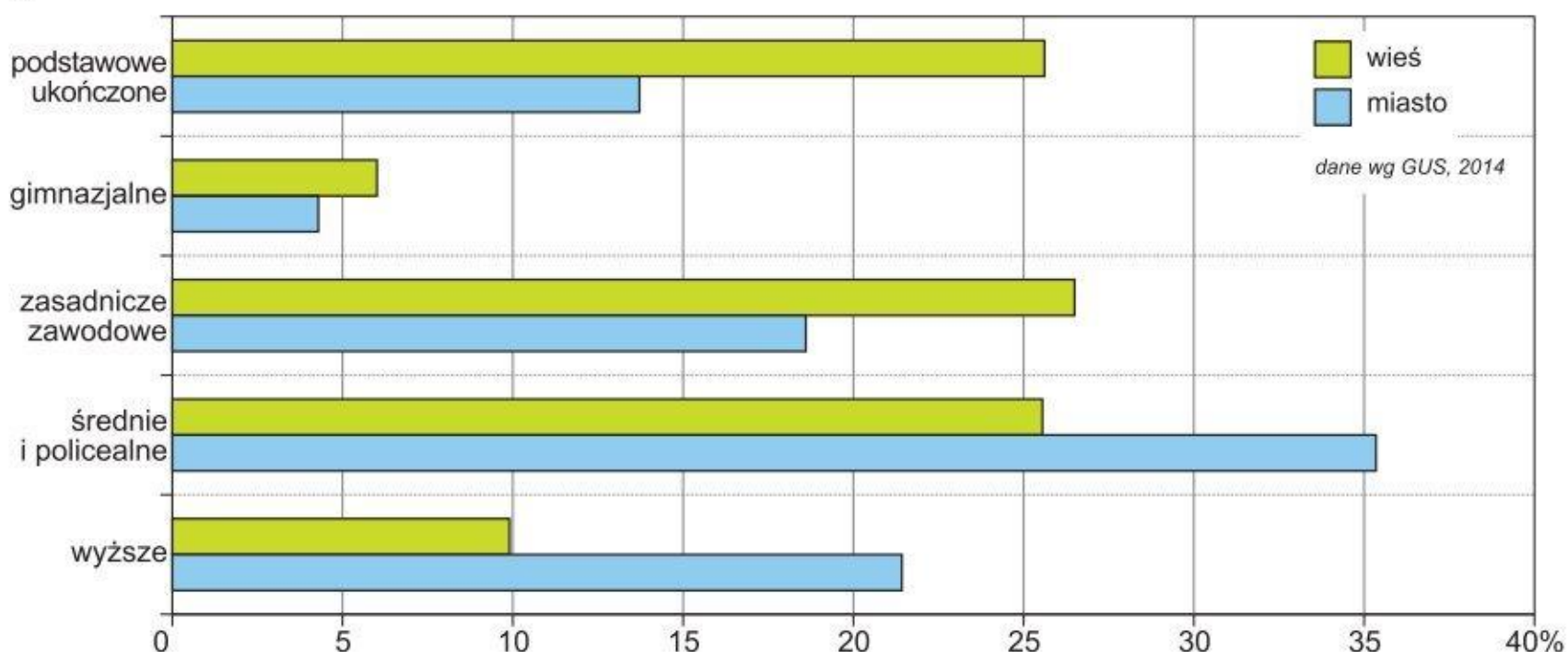
Nazwa mniejszości	Numer na mapie	Nazwa mniejszości	Numer na mapie
Ukraińcy		Białorusini	
Łemkowie		Tatarzy	
Niemcy		Karaimi	

2. Do każdego z wymienionych poniżej państw przyporządkuj dominującą w nim religię lub wyznanie. Wpisz w luki odpowiednie cyfry.

● katolicyzm – 1	● prawosławie – 2	● protestantyzm – 3	● islam – 4
------------------	-------------------	---------------------	-------------

A. Polska – ____	D. Bośnia i Hercegowina – ____	F. Serbia – ____	I. Niemcy – ____
B. Ukraina – ____	E. Włochy – ____	G. Albania – ____	J. Chorwacja – ____
C. Hiszpania – ____		H. Portugalia – ____	

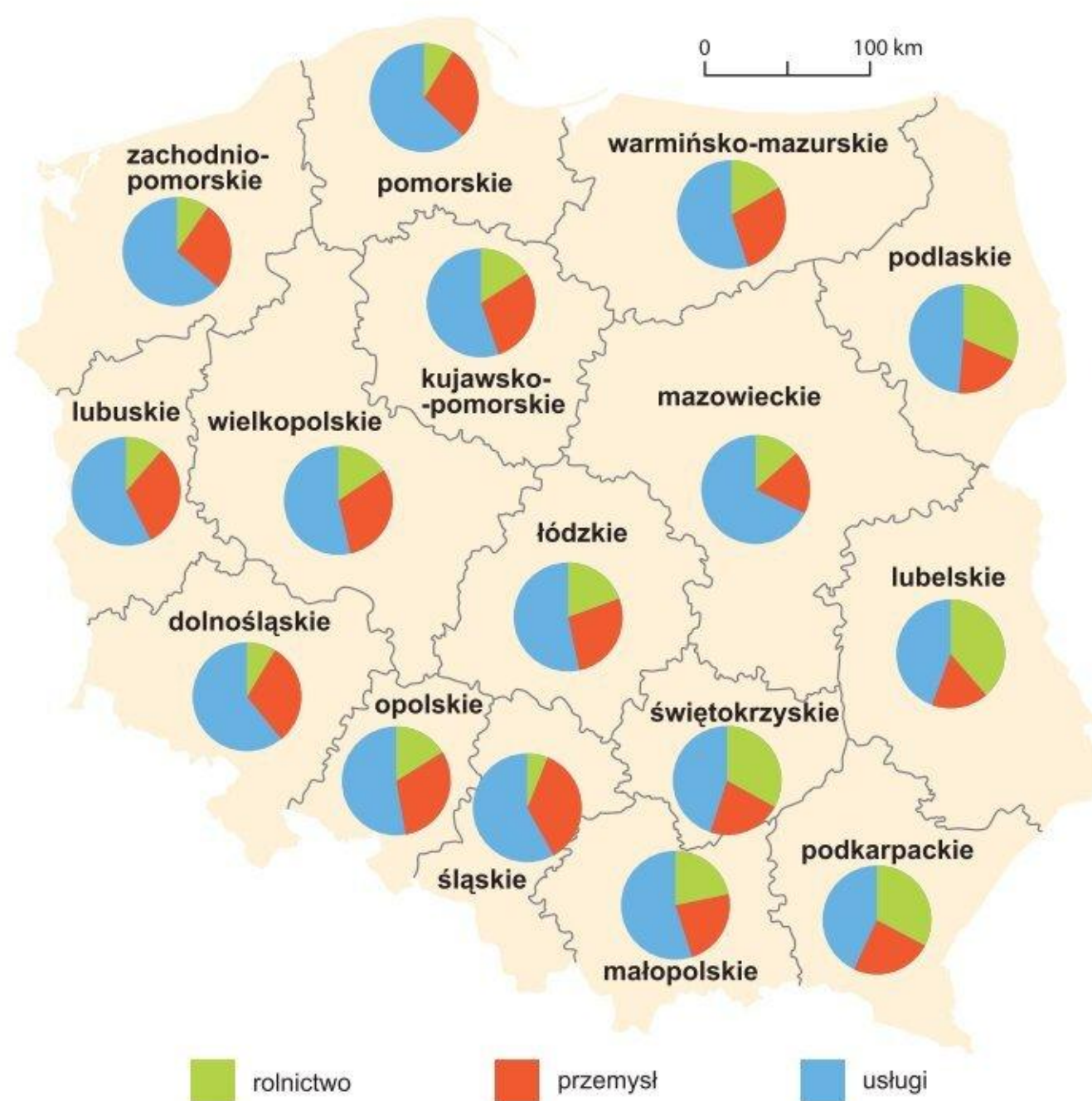
3. Wykres A przedstawia poziom wykształcenia ludności powyżej 13. roku życia według płci (w procentach), a wykres B przedstawia poziom wykształcenia ludności powyżej 13. roku życia według miejsca zamieszkania (w procentach). **Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

A**B**

- I. W Polsce kobiety są lepiej wykształcone od mężczyzn. **P / F**
- II. W Polsce lepiej wykształceni są mieszkańcy wsi. **P / F**
- III. W Polsce najwięcej osób jest w grupie osób posiadających wykształcenie policealne i średnie. **P / F**
- IV. Największa różnica w strukturze wykształcenia według płci jest w grupie osób mających wykształcenie wyższe. **P / F**

19 Praca i bezrobocie

1. Na mapie przedstawiono strukturę zatrudnienia w Polsce według województw.

a) Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

We wszystkich województwach największy odsetek ludności aktywnej zawodowo pracuje

- ☐ A. w rolnictwie. ☐ B. w przemyśle. ☐ C. w usługach.

b) Zaznacz poprawny wniosek.

- ☐ A. Trzy województwa o największym udziale zatrudnionych w rolnictwie są położone wzdłuż zachodniej granicy Polski.
- ☐ B. W województwach położonych wzdłuż wschodniej granicy Polski jest największy odsetek zatrudnionych w przemyśle.
- ☐ C. Spośród wszystkich województw największy odsetek zatrudnionych w usługach ma województwo mazowieckie.

2. Na podstawie mapy z ćwiczenia 1. oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. W województwach podlaskim, wielkopolskim i łódzkim około 50% osób aktywnych zawodowo jest zatrudnionych w usługach. **P / F**
- II. W województwach lubelskim i podlaskim powyżej 30% osób jest zatrudnionych w przemyśle. **P / F**
- III. W województwie śląskim jest największy udział osób zatrudnionych w przemyśle, a najmniejszy w rolnictwie wśród wszystkich województw Polski. **P / F**
- IV. W województwach zachodniopomorskim i pomorskim odsetki osób zatrudnionych w rolnictwie, przemyśle i usługach są podobne. **P / F**

3. W tabeli przedstawiono strukturę zatrudnienia ludności według sektorów gospodarki w Polsce i innych wybranych krajach Unii Europejskiej w 2014 r. (w %). Zaznacz poprawne dokończenie zdania – skorzystaj z informacji zawartych w tabeli.

Sektor	Polska	Niemcy	Francja	Hiszpania	Wielka Brytania
rolnictwo	12,0	0,9	1,7	3,2	0,6
przemysł	30,5	30,8	19,4	25,4	20,6
usługi	57,5	68,4	78,9	71,4	78,8

W Polsce, w porównaniu do pozostałych krajów wymienionych w tabeli, występuje

- ☐ A. największy odsetek zatrudnionych w rolnictwie.
- ☐ B. największy odsetek zatrudnionych w przemyśle.
- ☐ C. najmniejszy odsetek zatrudnionych w usługach.
- ☐ D. największa różnica między odsetkiem zatrudnionych w rolnictwie i przemyśle.

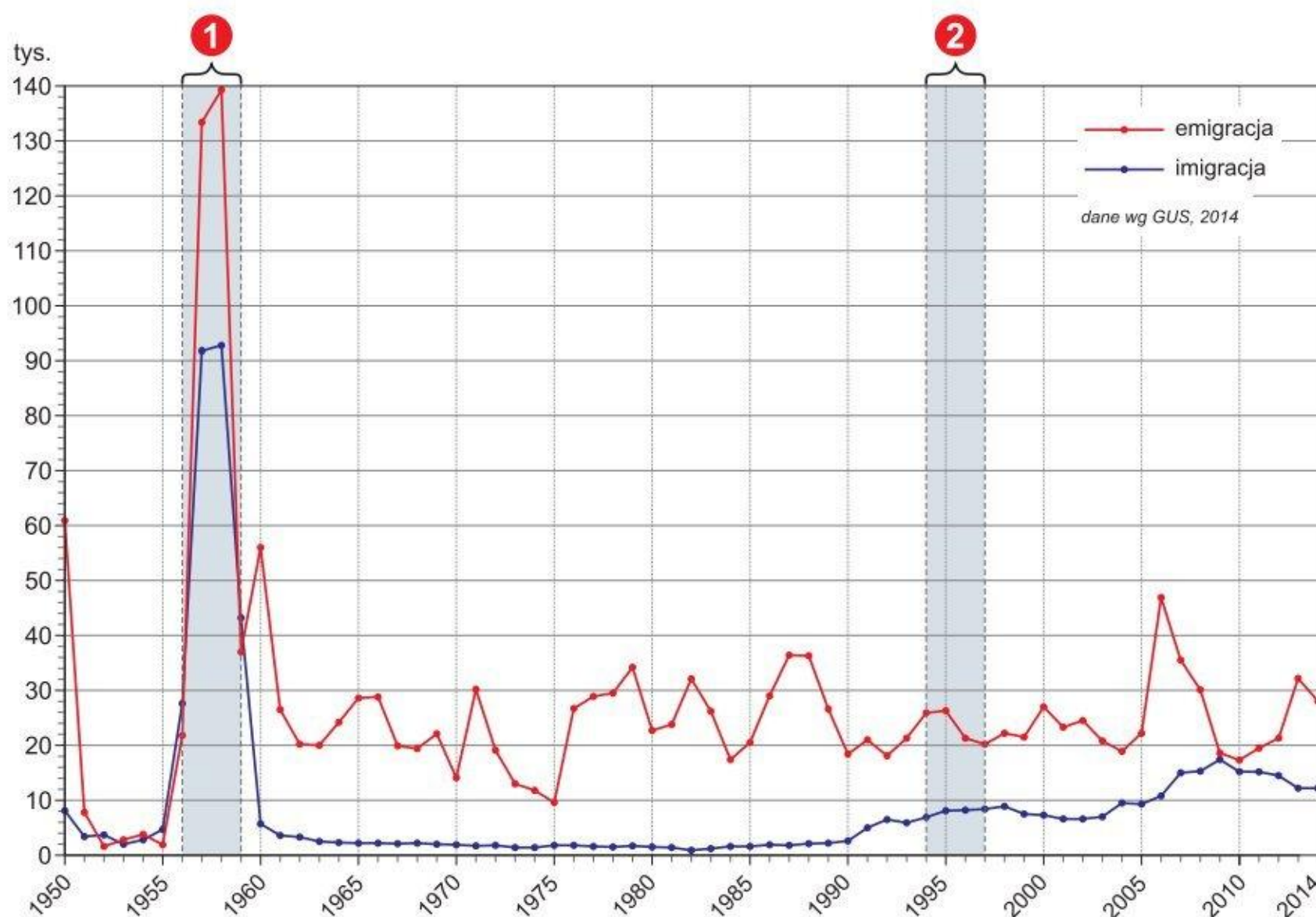
4. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Problem bezrobocia pojawił się w Polsce na początku

- ☐ A. XXI w.
- ☐ B. lat 70. XX w.
- ☐ C. lat 80. XX w.
- ☐ D. lat 90. XX w.

20 Migracje w Polsce i w Europie

1. Na wykresie przedstawiono liczbę emigrantów i imigrantów w Polsce w latach 1950–2014. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

- I. Saldo migracji zewnętrznych (różnica między liczbą imigrantów a liczbą emigrantów) w latach 1955–2014 było w całym okresie ujemne. **P / F**
- II. Największy ubytek ludności Polski związany z migracjami wystąpił w 1990 r. **P / F**
- III. W okresie zaznaczonym numerem 1 występowała migracja do Niemiec nazywana „akcją łączenia rodzin niemieckich”. **P / F**
- IV. Otwarcie rynków pracy przez kraje należące do Unii Europejskiej po wstąpieniu Polski do tej organizacji stało się przyczyną migracji w okresie oznaczonym numerem 2. **P / F**
- V. W latach 1960–1990 liczba imigrantów była wyrównana i każdego roku wynosiła kilka tysięcy osób. **P / F**
- VI. W latach 1953–1955 saldo migracji wynosiło około zera, a liczba emigrantów i imigrantów wynosiła poniżej 3 tysięcy osób rocznie. **P / F**

2. Ułóż w kolejności chronologicznej opisane niżej lub wymienione fale migracyjne Polaków. Wpisz w każdą lukę na schemacie literę, którą oznaczono podane informacje.

- A. Przemieszczenia Polaków w czasie II wojny światowej związane z deportacjami, okupacją i działaniami wojennymi.
- B. Emigracja „za chlebem” do Stanów Zjednoczonych, Brazylii, Argentyny, Kanady, Niemiec, Francji.
- C. Przemieszczenia Polaków związane z przesuwaniem się frontu w czasie I wojny światowej i odzyskaniem niepodległości w 1918 r.
- D. Emigracja zarobkowa związana z wejściem Polski do UE i otwarciem rynku pracy przez Wielką Brytanię i Irlandię.
- E. Repatriacje związane ze zmianą granic po II wojnie światowej.
- F. Emigracja zarobkowa w latach 70. XX w. do krajów Europy Zachodniej, USA i Kanady.
- G. Emigracja polskiej inteligencji, patriotów, żołnierzy po utracie niepodległości w 1795 r. oraz po powstaniach narodowych (1830 r., 1848 r., 1863 r.).
- H. Emigracja związana z wprowadzeniem stanu wojennego w 1981 r.
- I. Emigracja do Niemiec po 1956 r. nazywana „akcją łączenia rodzin niemieckich”.

--	--	--	--	--	--	--	--	--

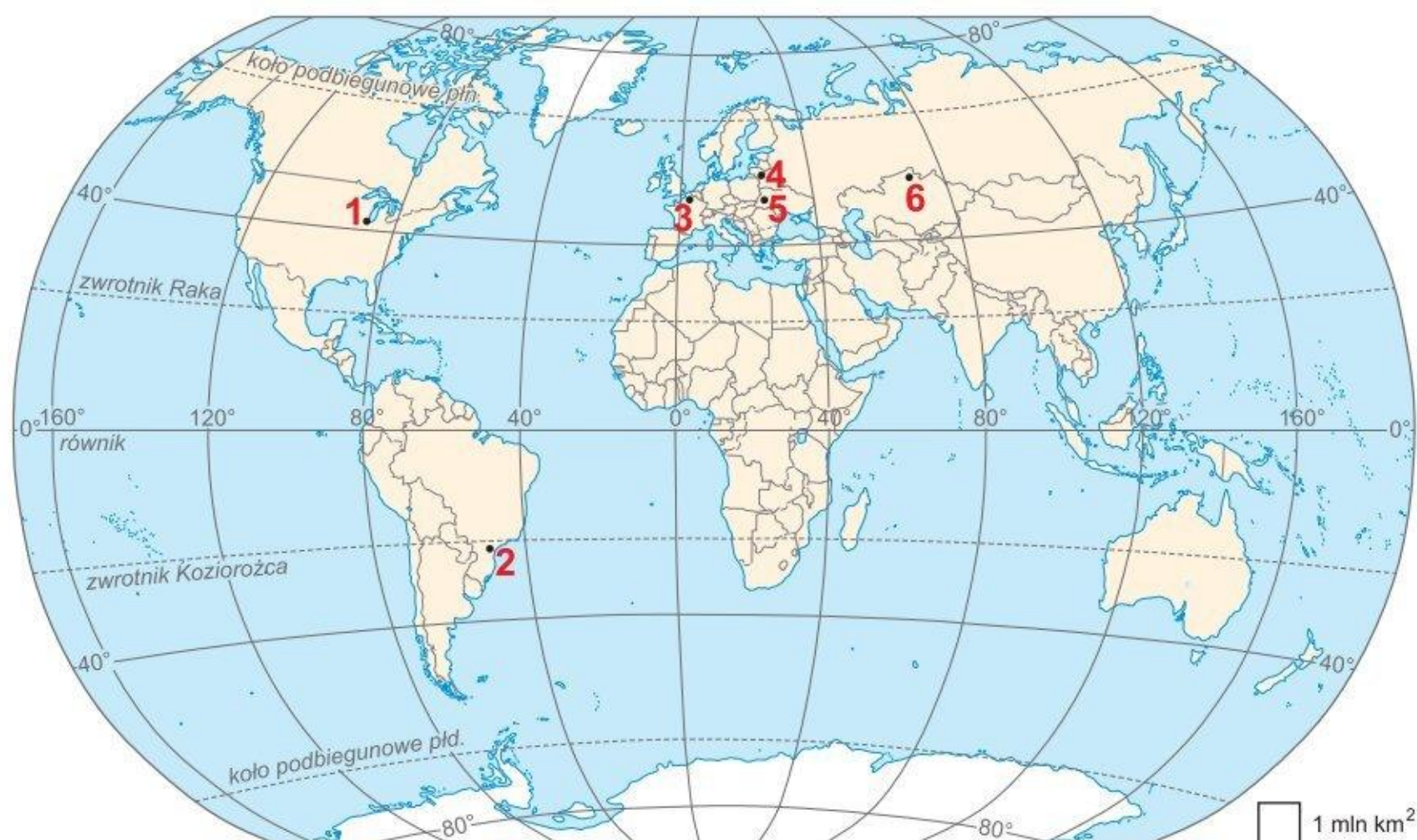
Najstarsza fala migracji

Najmłodsza fala migracji

3. W 2014 r. na dłużej niż trzy miesiące Polskę opuściło ponad 2 miliony jej obywateli. Ponad 85% z nich udało się do krajów Europy, głównie do Wielkiej Brytanii i Niemiec. Uzupełnij tabelę – podaj po pięć pozytywnych i pięć negatywnych dla Polski skutków emigracji zarobkowej Polaków.

Skutki pozytywne	Skutki negatywne

4. Na mapie numerami od 1 do 6 oznaczono miasta, w których istnieją skupiska ludności pochodzenia polskiego. **Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy miast – skupisk ludności pochodzenia polskiego – oraz litery, którymi oznaczono główne przyczyny istnienia skupisk tej ludności.**

Miejscowości: ● Chicago ● Kurytyba ● Lille (Francja) ● Wilno
● Lwów ● Kokczetaw (Kazachstan)

Przyczyny: ● **A** – emigracja zarobkowa głównie robotników w drugiej połowie XIX w. i na początku XX w. ● **B** – przymusowe przesiedlenia ludności z tzw. Kresów Wschodnich w latach 30. i 40. XX w. ● **C** – zmiana granic po II wojnie światowej (miasto znalazło się poza granicami Polski) ● **D** – emigracja zarobkowa głównie chłopów w drugiej połowie XIX w. i na początku XX w.

Miejscowość – skupisko Polonii (numer na mapie)	Nazwa miejscowości	Przyczyna istnienia skupiska Polonii
1		
2		
3		
4		
5		
6		

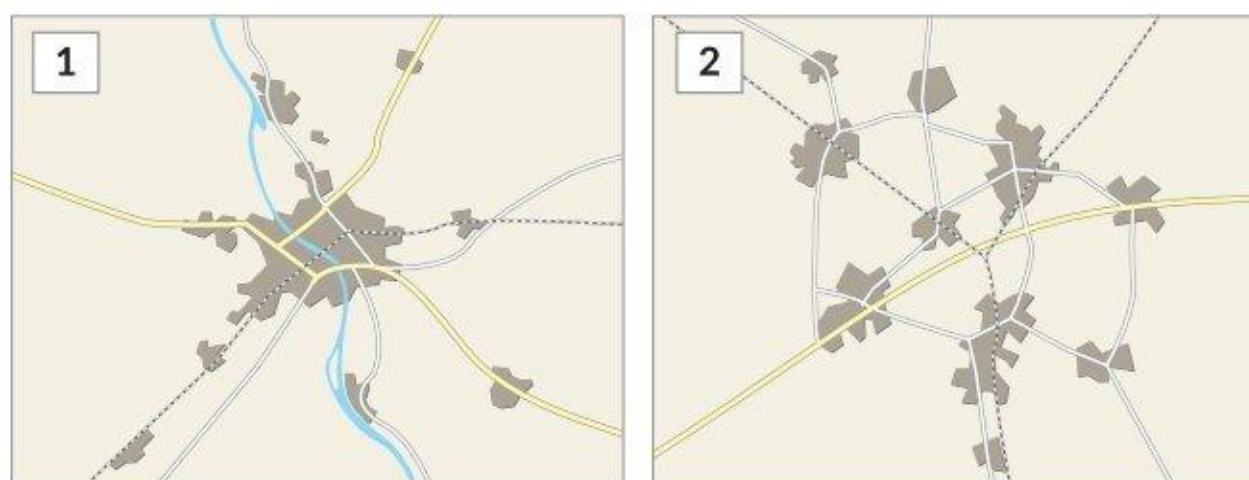
21 Urbanizacja Polski na tle Europy

1. Urbanizacja to proces rozwoju miast obejmujący zarówno wzrost istniejących, jak i powstawanie nowych ośrodków miejskich. **Uzupełnij tabelę tak, aby do każdego z opisów przyporządkować podane niżej aspekty urbanizacji.**

Aspekty: • przestrzenny • społeczny • ekonomiczny • demograficzny

Wzrost liczby ludności miejskiej, wynikający z migracji ze wsi do miast	Włączanie do miast terenów podmiejskich. Powstawanie nowych miast	Wzrost liczby osób pracujących w sektorze usług przy jednoczesnym spadku zatrudnienia w przemyśle	Upowszechnianie się miejskiego stylu życia

2. Schematy przedstawiają typy zespołów miejskich. **Rozpoznaj typy aglomeracji miejskich przedstawionych na schematach. Następnie podaj po jednym przykładzie takiego typu aglomeracji w Polsce i Europie, oraz wskaż miasta wchodzące w ich skład.**

Nazwa typu miejskiego	Aglomeracja monocentryczna	Aglomeracja policentryczna
Numer schematu		
Przykład w Polsce		
Miasta wchodzące w skład aglomeracji		
Przykład w Europie		
Miasta wchodzące w skład aglomeracji		

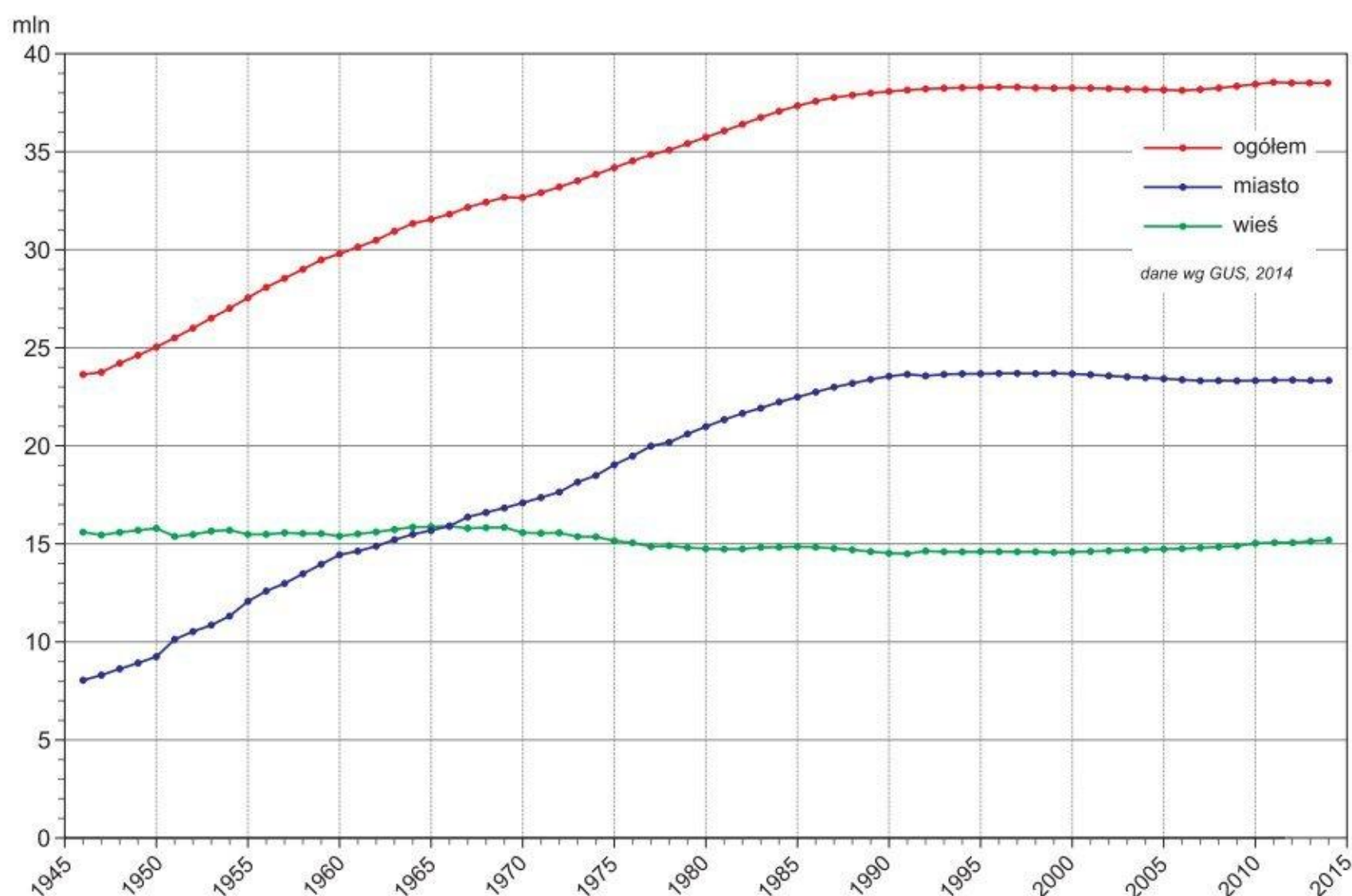
3. Od lat 90. XX w. spada liczba mieszkańców większości dużych miast w Polsce. **Podaj trzy przyczyny tego procesu.**

1. _____

2. _____

3. _____

4. Wykres przedstawia liczbę ludności miast i wsi oraz liczbę ludności ogółem w Polsce w latach 1946–2014. **Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Przed 1960 r. współczynnik urbanizacji w Polsce nie przekraczał 50%. **P / F**
- II. Po 1990 r. wzrost liczby ludności miejskiej w Polsce uległ zahamowaniu. **P / F**
- III. Liczba mieszkańców miast Polski była w 2000 r. większa o 20 mln od liczby mieszkańców wsi. **P / F**
- IV. Migracje ludności wiejskiej do miast spowodowały, że liczba mieszkańców miast Polski była większa od liczby mieszkańców wsi już pod koniec lat 60. XX w. **P / F**

22 Polskie miasta

1. Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Które informacje dotyczą polskich miast?

- ☐ A. Mają nadane prawa miejskie.
- ☐ B. Większość ludności pracuje w rolnictwie.
- ☐ C. Charakteryzują się małą gęstością zaludnienia.
- ☐ D. Charakteryzują się dużą gęstością zaludnienia.
- ☐ E. Większość ludności pracuje w przemyśle lub usługach.
- ☐ F. W zabudowie budynki mieszkalne występują obok gospodarskich.

2. Tabela przedstawia liczbę miast Polski, ze względu na wielkość ich populacji. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.

Liczba mieszkańców	Liczba miast
poniżej 5000	328
5000–9999	178
10 000–19 999	189
20 000–49 999	133
50 000–99 999	48
100 000–199 999	23
200 000 i więcej	16

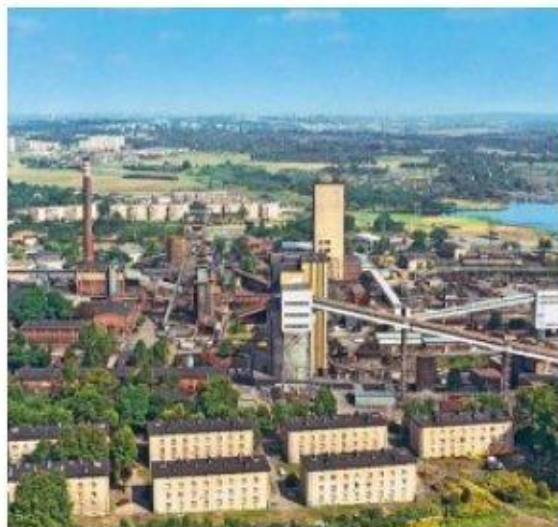
Źródło: „Mały Rocznik Statystyczny 2016”, GUS, 2016

- I. Polska jest krajem, w którym ponad 1/3 miast liczy poniżej 5 tysięcy mieszkańców. **P / F**
- II. Miasta liczące powyżej 50 tysięcy mieszkańców stanowią połowę wszystkich miast Polski. **P / F**
- III. W Polsce nie ma miasta liczącego powyżej 1 miliona mieszkańców. **P / F**

3. Na fotografiach przedstawiono miasta pełniące różne funkcje. Wpisz w luki pod fotografiami:

- a) nazwę miasta, w którym znajdują się obiekty widoczne na zdjęciu;
- b) główną funkcję, którą pełni to miasto.

Miasta: • Dąbrowa Górnicza • Wadowice • Krynica-Zdrój
Funkcje: • uzdrowiskowa • religijna • transportowa • przemysłowa

Miasto: _____

Miasto: _____

Miasto: _____

Funkcja: _____

Funkcja: _____

Funkcja: _____

4. Odpowiedz na pytania.

a) Gdzie mieszkasz? Podkreśl prawidłową odpowiedź.

• na wsi • w małym mieście • w mieście średniej wielkości • w dużym mieście

b) Jakie widzisz zalety, a jakie wady twojego miejsca zamieszkania? Podaj po dwa przykłady.

Zalety: _____

Wady: _____

23 Podsumowanie działu

1. Przeczytaj tekst, a następnie zaznacz poprawne dokończenie zdania.

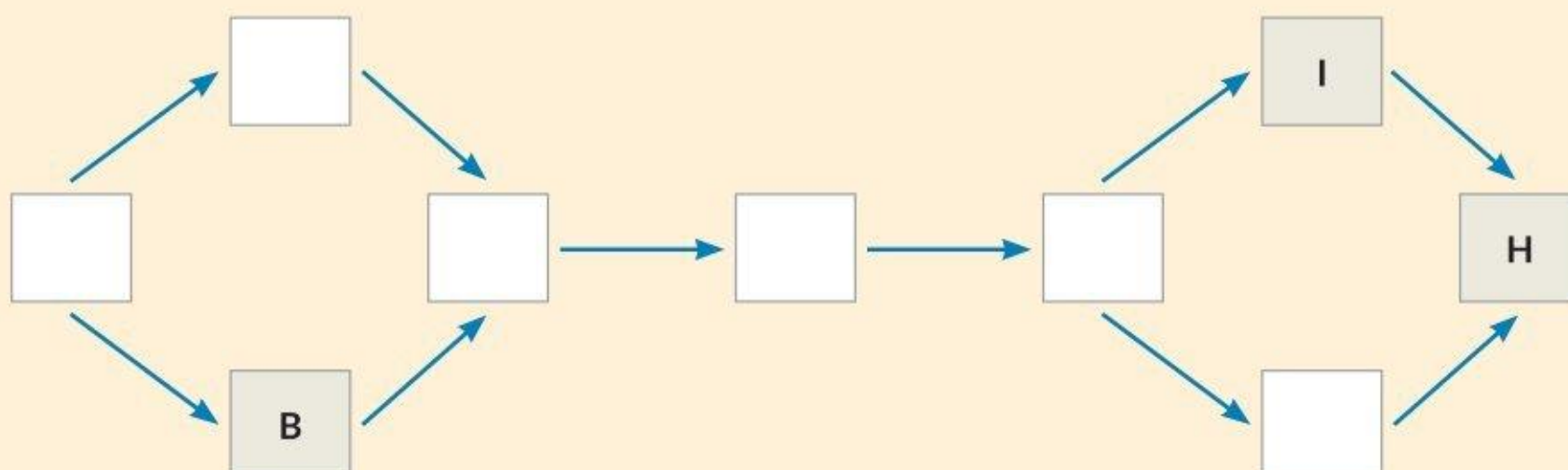
Charakteryzuje się skokowym wzrostem liczby ludności, spowodowanym spadkiem liczby zgonów oraz bardzo wysokim współczynnikiem przyrostu naturalnego, przekraczającym 20‰.

Powyższy opis dotyczy

- ☐ A. salda migracji.
- ☐ B. niżu demograficznego.
- ☐ C. przyrostu rzeczywistego.
- ☐ D. eksplozji demograficznej.

2. Uzupełnij schemat przedstawiający przyczyny powstania wyżu kompensacyjnego w Polsce. Wpisz w każdą lukę właściwą literę, którą oznaczono podane informacje.

- A. Powrót Polaków do kraju (repatriacje) po zakończeniu II wojny światowej.
- B. Wzrost wartości współczynnika zgonów.
- C. Zmniejszenie wartości współczynnika urodzeń.
- D. Kataklyzm (II wojna światowa).
- E. Straty liczebne ludności (ok. 6 mln).
- F. Poprawa bezpieczeństwa i warunków życia w kraju.
- G. Spadek wartości współczynnika zgonów.
- H. Wyż kompensacyjny.
- I. Wzrost wartości współczynnika urodzeń.

3. Wpisz w odpowiednie miejsca pod schematem litery symbolizujące czynniki wpływające na gęstość zaludnienia.

- A. Klimat.
- B. Żyzne gleby.
- C. Rozwój przemysłu.
- D. Dostęp do wody.
- E. Zalety dużego miasta.
- F. Stopień rozwoju społecznego.
- G. Rozwinięta sieć komunikacji.

4. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Jedną z przyczyn starzenia się społeczeństwa w Polsce jest

- ☐ A. wzrost liczby urodzeń.
- ☐ B. wzrost liczby zgonów.
- ☐ C. duża liczba osób w wieku poprodukcyjnym.
- ☐ D. przesunięcie się wieku, w którym rodzice decydują się na pierwsze dziecko.

5. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.

- I. W 2015 r. ubytek naturalny w Polsce wyniósł $-0,7\%$. Przyczynami takiego stanu są

A	zmniejszająca się	liczba urodzeń oraz	1	odmładzanie się społeczeństwa.
B	zwiększająca się		2	starzenie się społeczeństwa.

II. Saldo migracji zagranicznych w Polsce ma wartość

A	dodatnią,	co oznacza, że w przewadze liczebnej są	1	emigranci.
B	ujemną,		2	imigranci.

6. Przyporządkuj zawody do odpowiednich sektorów gospodarki. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli właściwe nazwy zawodów podanych w ramce.

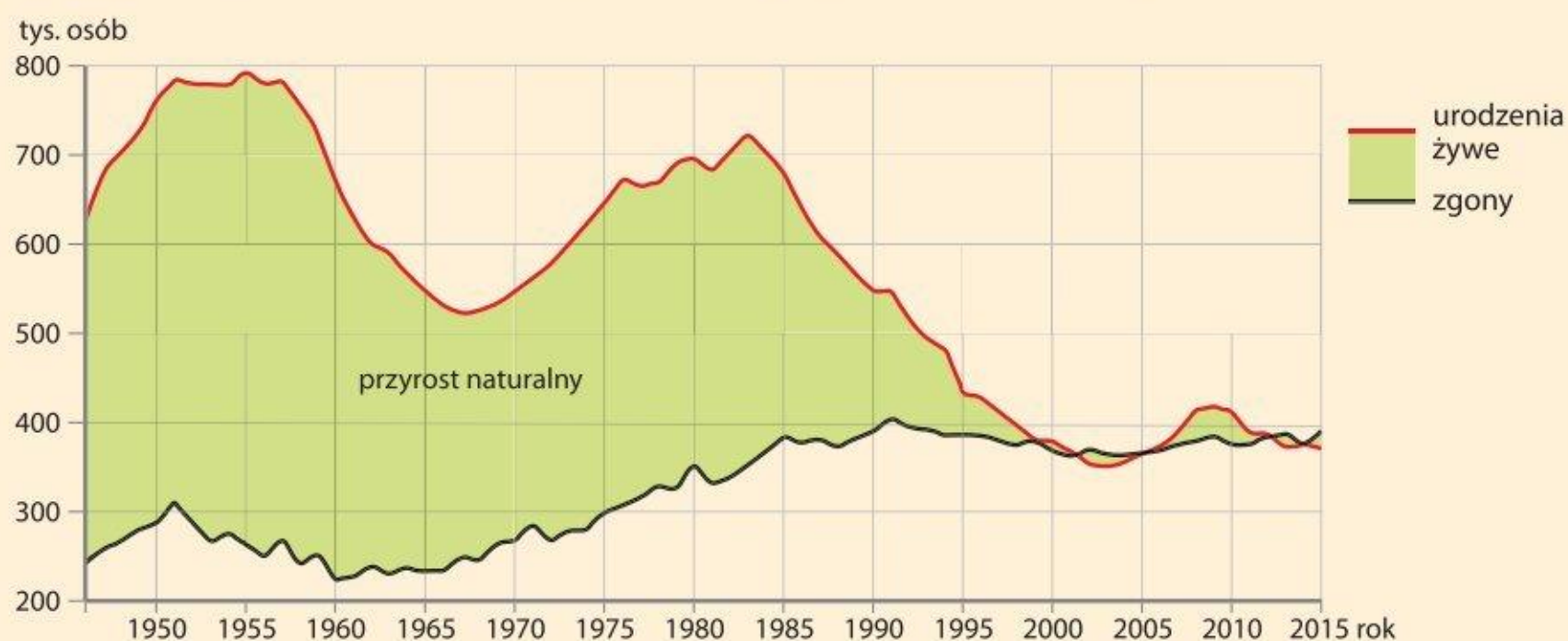
• lekarz • rybak • nauczyciel • górnik • kierowca • rolnik • sprzedawca • hutnik • leśniczy • policjant • bankier • hodowca owiec • fryzjer • informatyk • tkacz
--

Rolnictwo	Przemysł	Usługi

7. Podkreśl w każdym zdaniu jedną z wyróżnionych informacji, tak aby poniższy tekst był prawdziwy.

- I. W Polsce występuje **dodatnie** / **ujemne** saldo migracji.
- II. Dominuje migracja do **Niemiec, Wielkiej Brytanii, Holandii** / **Ukrainy, Rosji, Wietnamu**.
- III. Najlichnieszą grupę migrantów stanowią ludzie **młodzi do 39 lat** / **w średnim wieku 40–50 lat**.
- IV. Polacy wyjeżdżają przede wszystkim z przyczyn **politycznych** / **ekonomicznych**.

8. Wykres przedstawia zmiany wartości przyrostu naturalnego w Polsce.

Uzupełnij zdania – w każdym nawiasie podkreśl właściwe sformułowanie.

W Polsce mamy obecnie do czynienia ze zjawiskiem (przyrostu / ubytku) naturalnego. Najwyższą wartość przyrost naturalny w Polsce osiągnął w połowie lat (50. / 80.). Jego następstwem był wyż demograficzny nazywany (kompensacyjnym / korektorskim). Obecnie roczna liczba urodzeń w Polsce wynosi (poniżej / powyżej) 400 tysięcy.

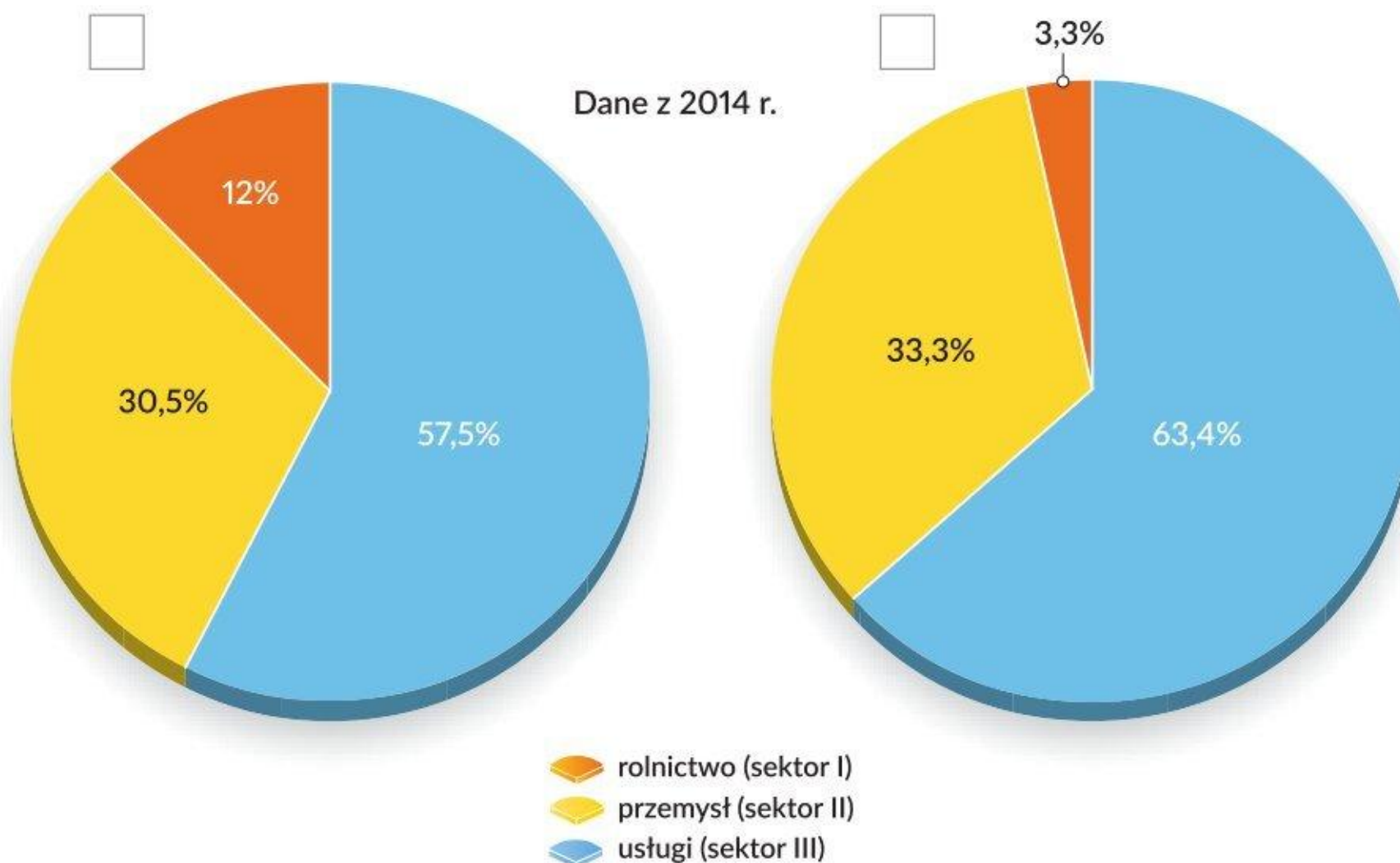
W roku twojego urodzenia przyszło na świat około (270 / 370) tysięcy dzieci. Obserwowano wówczas (przyrost / ubytek) naturalny.

24 Gospodarka narodowa

1. Uzupełnij tabelę. Wpisz w odpowiednie komórki nazwy właściwych sektorów gospodarki narodowej.

Opis	Nazwa sektora gospodarki
Często w początkowej fazie rozwoju wykazuje związek ze środowiskiem przyrodniczym. Kolejnym etapem w jego rozwoju jest przetwórstwo. Dynamika jego zmian jest uzależniona od odpowiedniej organizacji pracy, automatyzacji i mechanizacji	
Jego rozwój jest bardzo związany z warunkami środowiska przyrodniczego. Ma największe znaczenie w początkowej fazie rozwoju gospodarczego w większości państw. Zaspokaja elementarne potrzeby człowieka – potrzeby żywieniowe	
Rozwój tego sektora jest związany m.in. ze wzrostem dochodów ludności, zwiększającą się ilością czasu wolnego. Obsługuje ludność w zakresie usług materialnych i niematerialnych, takich jak: bankowość, oświata, służba zdrowia, turystyka	

2. Przyjrzyj się poniższym diagramom i wykonaj polecenia.

a) Wpisz w każdy kwadrat obok diagramu odpowiednią literę, którą oznaczono tytuł wykresu.

- A. Struktura wytwarzania PKB w Polsce
- B. Struktura zatrudnienia ludności Polski

b) Zaznacz poprawną odpowiedź.

Udział którego z sektorów gospodarki jest kilkakrotnie większy w zatrudnieniu niż w wytwarzaniu PKB?

- ☐ A. Sektor I. ☐ B. Sektor II. ☐ C. Sektor III.

3. Miernik HDI określa poziom rozwoju społeczno-gospodarczego w niemal wszystkich państwach świata.

a) Podaj angielskie rozwinięcie skrótu HDI _____

b) Podaj pełną polską nazwę wskaźnika _____

c) Wymień cztery składowe wskaźnika HDI, na podstawie których jest on liczony.

1. _____.

2. _____.

3. _____.

4. _____.

d) Odszukaj w internecie wartość wskaźnika HDI dla Polski oraz podaj pozycję naszego kraju w zestawieniu wszystkich ocenianych państw świata. Napisz również, z którego roku pochodzą znalezione przez ciebie dane.

• Wartość HDI dla Polski _____ • Rok publikacji danych _____

• Miejsce Polski w zestawieniu HDI _____

4. Zaznacz wszystkie poprawne dokończenia zdania.

Wzrost udziału usług w strukturze zatrudnienia oraz w tworzeniu PKB może być efektem

- ☐ A. wspierania przez państwo sektora hutniczego.
- ☐ B. zwiększenia wydobycia surowców mineralnych.
- ☐ C. działalności ośrodków edukacyjnych umożliwiających zmianę kwalifikacji.
- ☐ D. wzrostu nakładów na badania w gałęziach przemysłu zaawansowanych technologii.
- ☐ E. stosowania ulg podatkowych dla firm inwestujących w nowoczesne gałęzie przemysłu.

25 Funkcje rolnictwa i czynniki przyrodnicze jego rozwoju

1. Uzupełnij zdania – wpisz w każdą lukę odpowiedni termin wybrany z ramki.

- przymrozki • suchego • mroźne • mas powietrza • klimatu • arktyczne
- pogody • susze • zwrotnikowego

- I. Bardzo częstym zagrożeniem dla upraw w Polsce jest zmienność _____ wynikająca z przejściowości _____.
- II. Pogoda zależy od cech charakterystycznych _____ napływających z różnych kierunków.
- III. Latem napływ _____ powietrza _____ znad Azji może powodować długotrwałe _____.
- IV. Późną wiosną, kiedy z północy napływa _____ powietrze _____, mogą występować _____.

2. Podkreśl przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa.

- żyzność gleb • struktura własności ziemi uprawnej • wykształcenie rolników
- ilość stosowanych nawozów • długość okresu wegetacyjnego
- głębokość zalegania wód podziemnych • liczba i jakość traktorów
- rzeźba terenu • wielkość gospodarstw

3. Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Które spośród wymienionych zjawisk stanowią zagrożenie dla upraw?

- ☐ A. Powódź.
- ☐ B. Gradobicie.
- ☐ C. Przymrozki.
- ☐ D. Zmiana kierunku wiatru.
- ☐ E. Obniżenie zwierciadła wód gruntowych.
- ☐ F. Długotrwały brak opadów atmosferycznych.

4. Na podstawie map w atlasie geograficznym uzupełnij tabelę – wpisz w odpowiednie komórki wybrane określenia z ramki.

- poniżej 210 dni • powyżej 210 dni
- niższe, poniżej 500 mm/rok • wyższe, powyżej 500 mm/rok
- czarne ziemie • gleby brunatne i rędziny
- teren pagórkowaty • teren równinny, porozcinany wąwozami

Przyrodniczy czynnik rozwoju rolnictwa	Kraina geograficzna	
	Pojezierze Wielkopolskie	Wyżyna Lubelska
uksztaltowanie powierzchni terenu		
opady atmosferyczne		
główne typy gleb		
długość okresu wegetacyjnego		

5. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Czynnik przyrodniczy ograniczający rozwój rolnictwa na Nizinie Południowowielkopolskiej to

- ☐ A. ukształtowanie powierzchni terenu.
- ☐ B. wielkość opadów atmosferycznych.
- ☐ C. długość okresu wegetacyjnego.
- ☐ D. warunki glebowe.

6. Uzupełnij tabelę tak, aby do każdego opisu przyporządkować odpowiednią funkcję rolnictwa.

Funkcje rolnictwa: • gospodarcza • przestrzenna • społeczna

Funkcja rolnictwa			
opis	przekształcanie naturalnego krajobrazu w obszary rolnicze	produkowanie żywności i surowców dla przemysłu	zapewnianie miejsc pracy

26 Czynniki pozaprzyszrodnicze rozwoju rolnictwa

1. Podkreśl po jednej z wyróżnionych parami informacji, tak aby poniższy tekst był prawdziwy.

Struktura wielkości gospodarstw indywidualnych w Polsce jest **korzystna** / **niekorzystna**, ponieważ dominują gospodarstwa **małe** / **duże**. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosi **10 ha** / **15 ha**. Gospodarstwa duże, o powierzchni powyżej 20 ha, stanowią około **10%** / **20%** ogólnej liczby gospodarstw.

2. Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Które z podanych pozaprzyszrodniczych czynników rozwoju rolnictwa mogą wpłynąć na poprawę funkcjonowania gospodarstwa i umożliwić rolnikom zwiększenie zysków?

- ☐ A. Prywatna własność ziemi.
- ☐ B. Duże rozdrobnienie gruntów.
- ☐ C. Starzenie się ludności mieszkającej na wsi.
- ☐ D. Powierzchnia gospodarstwa powyżej 15 ha.
- ☐ E. Racjonalne stosowanie nawozów sztucznych.
- ☐ F. Mechanizacja produkcji rolnej dostosowana do indywidualnych potrzeb rolnika.

3. Uzupełnij zdania – wpisz w każdą lukę słowo wybrane z ramki, tak aby powstał opis interwencyjnego skupu produktów rolnych.

• spadek • zyskują • dużo • dogodne • nadwyżki • tracą • wzrost

- I. W czasie, gdy panują bardzo _____ warunki agroklimatyczne, często pojawiają się _____ żywności.
- II. Kiedy na rynku wewnętrznym jest zbyt _____ produktów rolnych, następuje _____ cen.
- III. W przypadku nadwyżek produktów rolnych na rynku państwo prowadzi skup interwencyjny, dzięki któremu rolnicy _____ finansowo.

4. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli sformułowania wybrane z ramki, tak aby powstał opis bardzo dochodowego gospodarstwa rolnego specjalizującego się w uprawie pszenicy.

- Nizina Śląska • Pojezierze Mazurskie • poniżej 10 ha • powyżej 50 ha
- 5 kg/ha • 110 kg/ha • dostosowywana do możliwości sprzedaży
- stała bez względu na możliwy wzrost sprzedaży

Charakterystyka	Opis gospodarstwa rolnego
lokalizacja	
powierzchnia	
zużycie nawozów sztucznych	
wielkość produkcji	

5. Zamieszczone dane dotyczą zmian poziomu zatrudnienia w rolnictwie oraz produkcji artykułów rolnych w Polsce w latach 1995–2015.

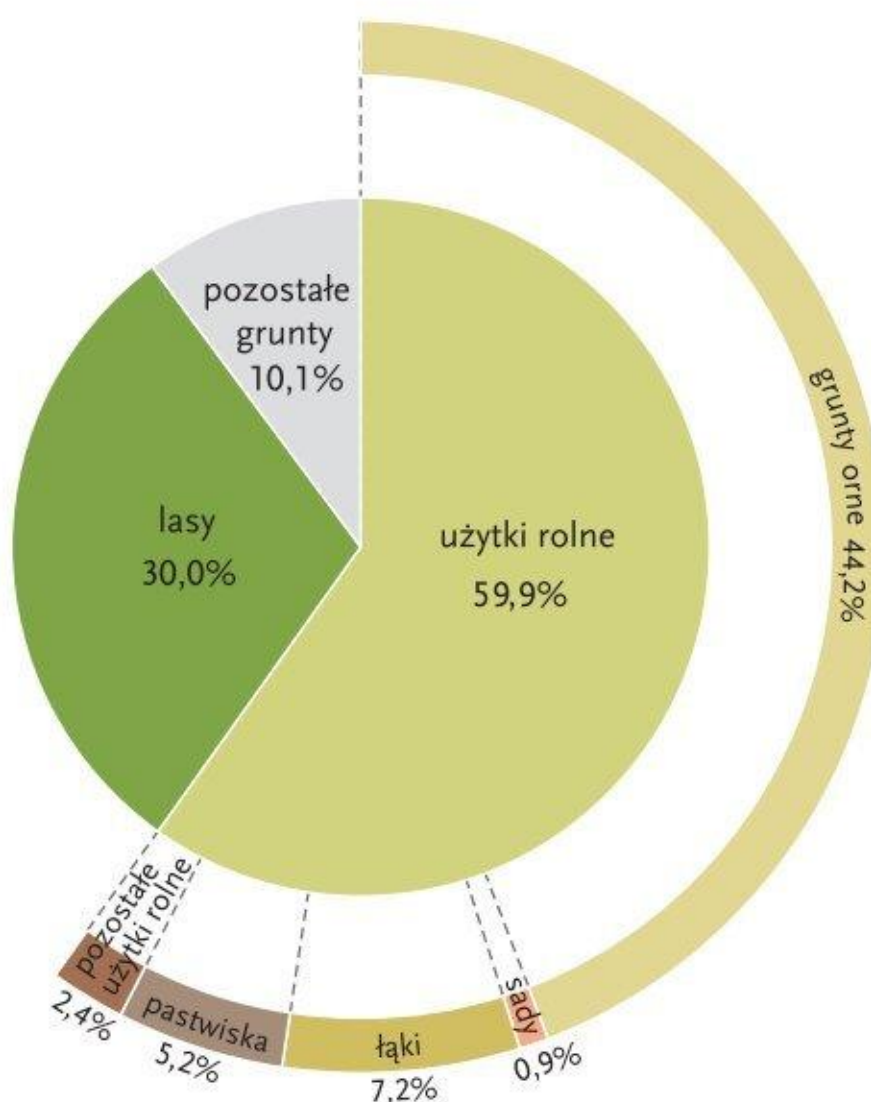
Rok	1995	2010	2015
Zatrudnieni w rolnictwie (%)	27,8	12,7	11,2
Zbiory pszenicy (mln t)	8,7	9,4	11,0
Produkcja mięsa (tys. t)	2959	3909	4601
Produkcja mleka krowiego (mld l)	11,3	11,9	12,9

Na podstawie danych zawartych w tabeli oceń prawdziwość poniższych informacji. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli.

Informacje	Prawda	Fałsz
Zatrudnienie w rolnictwie w Polsce w latach 1995–2015 charakteryzowało się tendencją spadkową.		
Wydajność pracy w rolnictwie w Polsce w latach 1995–2015 rosła.		
Zmiany zatrudnienia w rolnictwie w latach 1995–2015 są niekorzystne dla gospodarki.		

27 Uprawa roślin i chów zwierząt w Polsce

1. Wykres przedstawia strukturę użytkowania gruntów w Polsce w 2014 r.

• grunty orne • lasy • sady • pastwiska • łąki

Wpisz w każdą lukę wybrane słowo bądź wyrażenie z ramki, tak aby zdania dotyczące struktury użytkowania gruntów w Polsce były prawdziwe.

- I. W 2014 r. _____ zajmowały o 2% większą powierzchnię niż pastwiska.
- II. Swoją udział w powierzchni Polski zwiększają _____.
W 2014 r. zajmowały 30% powierzchni kraju.
- III. _____ to ta część użytków rolnych, która jest przeznaczona pod uprawę roślin, takich jak zboża, rośliny okopowe czy warzywa.
- IV. W skład użytków rolnych wchodzi _____,
które w 2014 r. zajmowały powierzchnię 0,9%.

-
- ```
graph TD; A[rośliny uprawne] --> B[rośliny żywieniowe]; A --> C[rośliny przemysłowe];
```
- The diagram illustrates the classification of cultivated plants (rośliny uprawne) into two main categories: food plants (rośliny żywieniowe) and industrial plants (rośliny przemysłowe). The top box, labeled "rośliny uprawne", is connected by lines to two boxes below it. The left box is labeled "rośliny żywieniowe" and the right box is labeled "rośliny przemysłowe".

Rolnik uprawia ziemniaki na powierzchni 20 ha. Ile ton ziemniaków zbierze, jeśli wielkość plonów w tym gospodarstwie wynosi 150 dt/ha? Pamiętaj, że 10 dt (decyton) odpowiada 1 tonie.

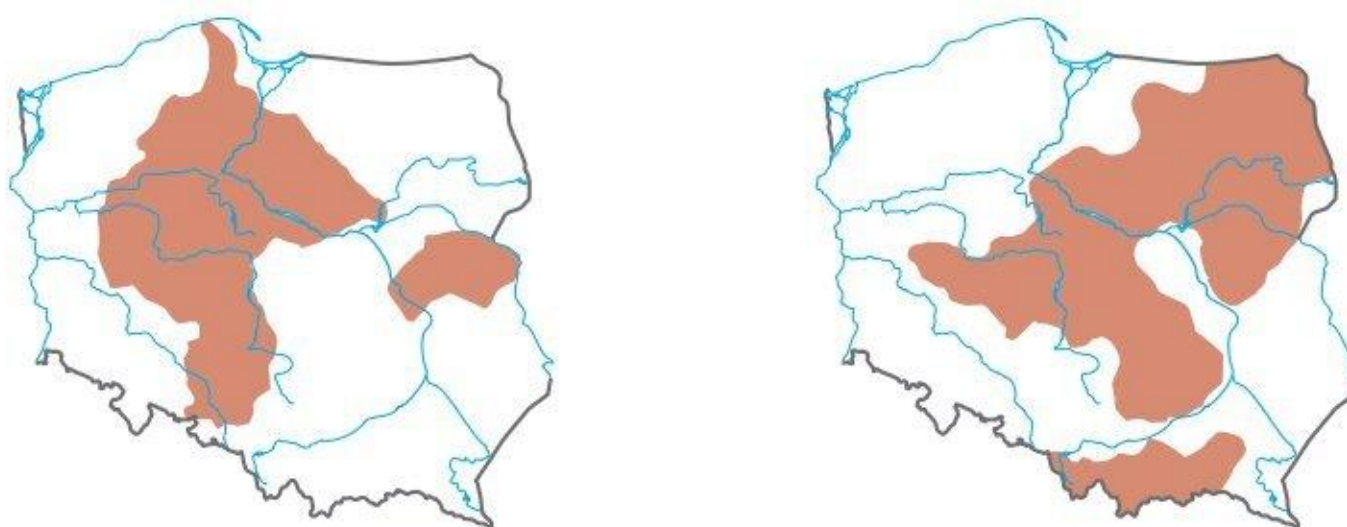
*Obliczenia:*

65

**4.** Na rysunkach zaznaczono obszary upraw buraków cukrowych, pszenicy i żyta. **Wpisz w luki pod rysunkami nazwy właściwych roślin.**



**5.** Na rysunkach zaznaczono obszary chowu bydła i trzody chlewnej. **Wpisz w luki pod rysunkami nazwy właściwych zwierząt.**



**6.** W tabeli przedstawiono informacje dotyczące pogłowia wybranych zwierząt gospodarskich w Polsce w latach 1990–2011. **Podaj trzy czynniki, które wpłynęły na zmiany pogłowia bydła i trzody chlewnej w przedstawionym okresie.**

| Rok  | Pogłowie bydła<br>(mln szt.) | Pogłowie trzody chlewnej<br>(mln szt.) |
|------|------------------------------|----------------------------------------|
| 1990 | 10,0                         | 19,5                                   |
| 2000 | 6,1                          | 17,1                                   |
| 2011 | 5,8                          | 13,5                                   |

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_



# 28 Gospodarka morską

**1.** Uzupełnij mapę polskiego wybrzeża. Wpisz w każdą lukę na mapie nazwę właściwego portu rybackiego.

• Darłowo • Dziwnów • Kołobrzeg • Łeba • Ustka • Władysławowo



**2.** Oceń prawdziwość poniższych informacji. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli.

| Informacje                                                                                                                    | Prawda | Fałsz |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|-------|
| W Gdańsku znajduje się największy w Polsce port pod względem przeładunku towarów                                              |        |       |
| Port w Gdańsku jest przystosowany m.in. do przeładunku ropy naftowej i gazu ziemnego                                          |        |       |
| W Świnoujściu funkcjonuje jedyny w Polsce port przystosowany do przeładunku skroplonego gazu                                  |        |       |
| W mniejszych polskich portach, na przykład w Ustce, Władysławowie czy Darłowie obsługiwane są przede wszystkim kutry rybackie |        |       |

**3. Zaznacz trzy poprawne odpowiedzi.**

Które czynniki są przyczynami spadku połowów ryb w Polsce?

- ☐ A. Mała liczba portów rybackich.
- ☐ B. Wprowadzenie limitów połowowych.
- ☐ C. Zanieczyszczenie akwenów morskich.
- ☐ D. Brak zakładów przetwórstwa rybnego.
- ☐ E. Zły stan techniczny statków i kutrów rybackich.

**4. Wpisz słowa wybrane z nawiasów tak, aby zdania były prawdziwe.**

- I. Wydzielenie wyłącznej strefy ekonomicznej (ograniczyło / umożliwiło) \_\_\_\_\_ dostęp polskich statków do światowych łowisk.
- II. Wielkość połowów w Polsce od roku 1980 do 2015 zmalała ponad (dwukrotnie / czterokrotnie) \_\_\_\_\_.
- III. W Polsce około 70% poławianych ryb pochodzi z (Oceanu Atlantyckiego / Morza Bałtyckiego) \_\_\_\_\_, w którym łowi się głównie śledzie, dorsze i flądry.

**5. Uzupełnij tabelę. Podaj przyczynę i zaproponuj rozwiązanie problemu.**

| Problem                                                                                    | Przyczyna problemu | Rozwiązanie problemu |
|--------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|----------------------|
| Niska konkurencyjność stoczni w Gdańsku i Szczecinie na światowym rynku produkcji statków. |                    |                      |

**6. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.**

Z wyłącznej strefy ekonomicznej Polski, której powierzchnia wynosi ponad

|   |                           |                             |   |                            |
|---|---------------------------|-----------------------------|---|----------------------------|
| A | 3 tys. km <sup>2</sup> ,  | nasz kraj pozyskuje obecnie | 1 | surowce metaliczne.        |
| B | 23 tys. km <sup>2</sup> , |                             | 2 | ropę naftową i gaz ziemny. |



# 29 Przemysł i jego funkcje

**1. Wpisz w odpowiednią komórkę tabeli nazwę właściwego zakładu przemysłowego. Odpowiedzi wybierz z ramek poniżej.**

- rafineria • hydroelektrownia • kamieniołom • zakład przetwarzania zużytych baterii lub zużytych akumulatorów • elektrociepłownia • kopalnia węgla brunatnego • fabryka mebli • przedsiębiorstwo wodociągów i kanalizacji

| sektor II                         |                             |                                             |                                              |
|-----------------------------------|-----------------------------|---------------------------------------------|----------------------------------------------|
| rodzaje działalności przemysłowej |                             |                                             |                                              |
| górnictwo<br>i wydobywanie        | przetwórstwo<br>przemysłowe | wytwarzanie<br>i zaopatrywanie<br>w energię | dostawa wody<br>i gospodarowanie<br>odpadami |
|                                   |                             |                                             |                                              |

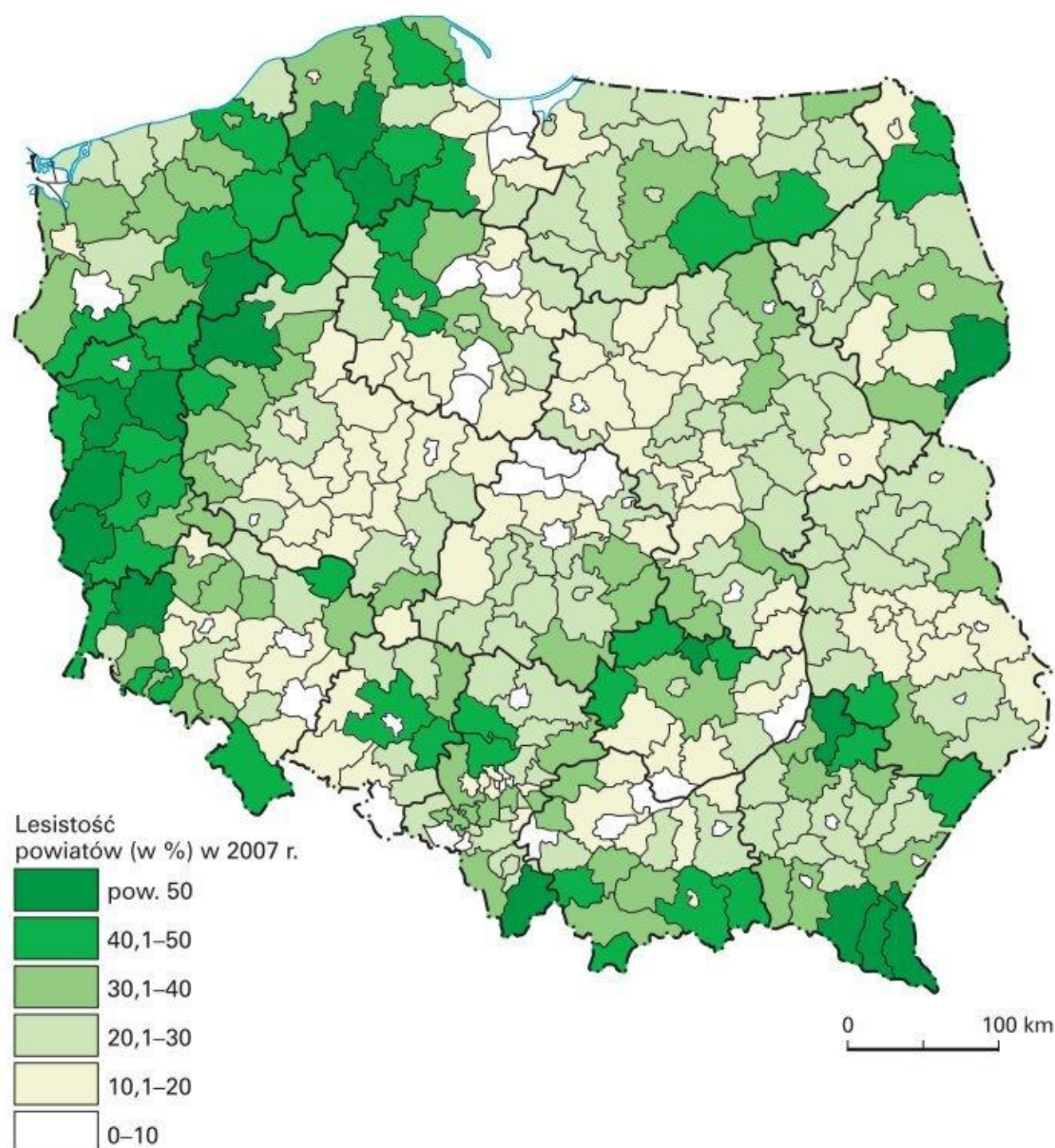
**2. Podziel podane funkcje przemysłu na funkcje ekonomiczne, społeczne i przestrzenne. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli litery, którymi oznaczono właściwe funkcje.**

- A. Tworzenie nowych miejsc pracy.
- B. Powstanie osiedli mieszkaniowych.
- C. Wytwarzanie dochodu narodowego.
- D. Powstawanie zabudowań fabrycznych.
- E. Przyspieszanie rozwoju sieci dróg i kolei.
- F. Podnoszenie stopy życiowej społeczeństwa.
- G. Wymuszanie określonego stylu i rytmu życia.
- H. Pobudzanie rozwoju innych działów gospodarki.
- I. Podnoszenie kwalifikacji i wykształcenia społeczeństwa.

| Funkcje ekonomiczne | Funkcje społeczne | Funkcje przestrzenne |
|---------------------|-------------------|----------------------|
|                     |                   |                      |



3. Na mapie przedstawiono lesistość w Polsce w podziale na powiaty.



a) Wskaż cztery poprawne odpowiedzi.

Które województwa charakteryzują się najdogodniejszymi przyrodniczymi warunkami rozwoju przemysłu drzewnego i papierniczego?

- |                                                      |                                                             |
|------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> A. Województwo łódzkie.     | <input type="checkbox"/> E. Województwo wielkopolskie.      |
| <input type="checkbox"/> B. Województwo lubuskie.    | <input type="checkbox"/> F. Województwo świętokrzyskie.     |
| <input type="checkbox"/> C. Województwo pomorskie.   | <input type="checkbox"/> G. Województwo zachodniopomorskie. |
| <input type="checkbox"/> D. Województwo mazowieckie. |                                                             |

b) Podaj pięć przykładów produktów, które powstają w przemyśle drzewnym.

---



---



---



# 30 Przemysł energetyczny

**1. Uzupełnij tabelę – podziel wymienione w ramce źródła energii na odnawialne i nieodnawialne.**

- promieniowanie słoneczne • węgiel kamienny • wody termalne • pierwiastki promieniotwórcze • ropa naftowa • siła spadku lub wielkość przepływu wody w rzekach • węgiel brunatny • wiatr • pływy morskie

| Odnawialne źródła energii | Nieodnawialne źródła energii |
|---------------------------|------------------------------|
|                           |                              |

**2. Zaznacz wszystkie poprawne dokończenia zdania.**

Gdy zwiększamy udział odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej, możemy spodziewać się, że

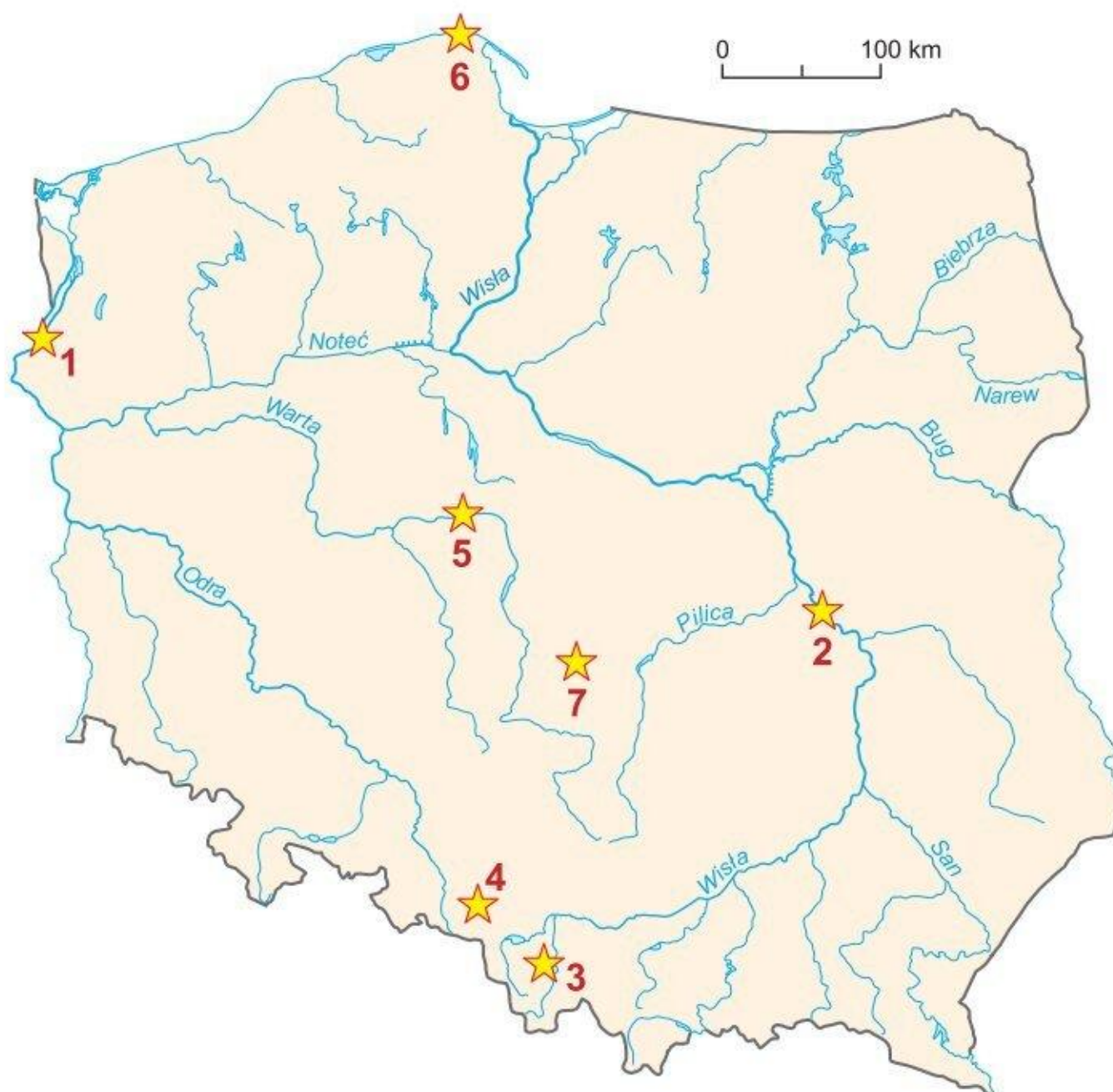
- ☐ A. nastąpi wzrost emisji CO<sub>2</sub> do atmosfery.
- ☐ B. zostaną zamknięte niektóre elektrociepłownie.
- ☐ C. zmniejszy się zapotrzebowanie na węgiel kamienny i brunatny.
- ☐ D. wzrośnie ilość odpadów wytwarzanych przez elektrociepłownie.
- ☐ E. zwiększy się ilość odpadów oraz surowców wtórnych wykorzystanych w energetyce.

**3. Zaznacz trzy poprawne odpowiedzi.**

Które czynniki przyrodnicze sprzyjają rozwojowi hydroenergetyki w Polsce?

- ☐ A. Częsta zmiana kierunku wiatru w ciągu doby.
- ☐ B. Duże spadki rzek w południowej części kraju.
- ☐ C. Duża liczba rzek zasobnych w wodę.
- ☐ D. Obecność jezior i sztucznych zbiorników wodnych.
- ☐ E. Zmienna intensywność promieniowania słonecznego w ciągu roku.

4. Na mapie Polski numerami od 1 do 7 zaznaczono lokalizację wybranych zakładów energetycznych.



Wpisz w odpowiednie komórki tabeli litery oznaczające rodzaj wymienionych elektrowni lub ciepłowni oraz numery, którymi oznaczono je na mapie.

- A. Hydroelektrownia.
- B. Ciepłownia geotermalna.
- C. Elektrociepłownia opalana węglem brunatnym.
- D. Elektrociepłownia opalana węglem kamiennym.

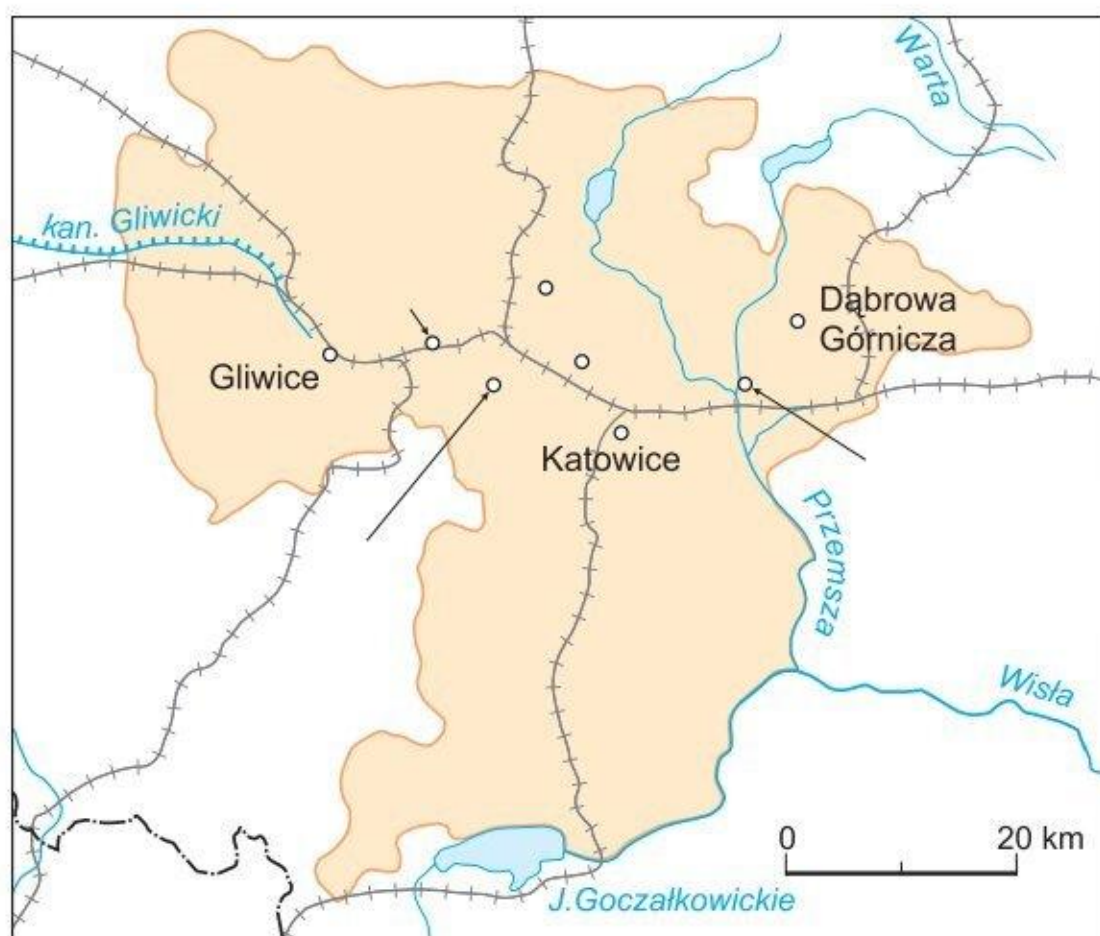
| Lokalizacja elektrowni / ciepłowni | Rodzaj elektrowni / ciepłowni | Numer na mapie |
|------------------------------------|-------------------------------|----------------|
| Żarnowiec                          |                               |                |
| Jaworzno                           |                               |                |
| Bełchatów                          |                               |                |
| Pyrzyce                            |                               |                |



# 31 Okręgi przemysłowe w Polsce

**1. Wpisz pod mapami nazwy okręgów przemysłowych, a na mapach numery, którymi oznaczono miasta wymienione w ramce.**

- 1 – Gdańsk • 2 – Gdynia • 3 – Łódź • 4 – Otwock • 5 – Pabianice
- 6 – Pruszków • 7 – Sosnowiec • 8 – Zabrze • 9 – Pruszcz Gdański
- 10 – Warszawa • 11 – Starogard Gdański • 12 – Piotrków Trybunalski
- 13 – Ruda Śląska • 14 – Nowy Dwór Mazowiecki • 15 – Zduńska Wola



**2. Przyporządkuj cechy okręgów przemysłowych do ich typów. Na podstawie ćwiczenia 1 podaj po jednym przykładzie każdego z wymienionych w tabeli typów okręgów przemysłowych w Polsce.**

| Wybrane cechy okręgu                                                      | Typ okręgu   | Przykład |
|---------------------------------------------------------------------------|--------------|----------|
| dogodne położenie na szlakach komunikacyjnych                             | miejski      |          |
| rozmieszczenie surowców mineralnych, w tym głównie energetycznych         | surowcowy    |          |
| dostęp do zasobów pracy, obecność wyższych uczelni i instytutów naukowych | transportowy |          |

**3. Wybierz poprawne dokończenie definicji.**

Restrukturyzacja przemysłu jest to

- A. przystosowanie przedsiębiorstw do warunków gospodarki wolnorynkowej.
- B. unowocześnienie, a więc trwałe ulepszenie produktu prowadzące do zwiększenia jego wartości.
- C. zmiana jego struktury poprzez zastępowanie tradycyjnych gałęzi przemysłu nowocześniejszymi.

**4. Porównaj strukturę gałęziową Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego i Warszawskiego Okręgu Przemysłowego. Sformułuj wniosek wynikający z porównania struktury gałęziowej obu okręgów.**

Porównanie: \_\_\_\_\_

---



---



---



---



---



---

Wniosek: \_\_\_\_\_

---



---



# 32 Przemysł zaawansowanych technologii

## 1. Wskaż wszystkie poprawne dokończenia zdania.

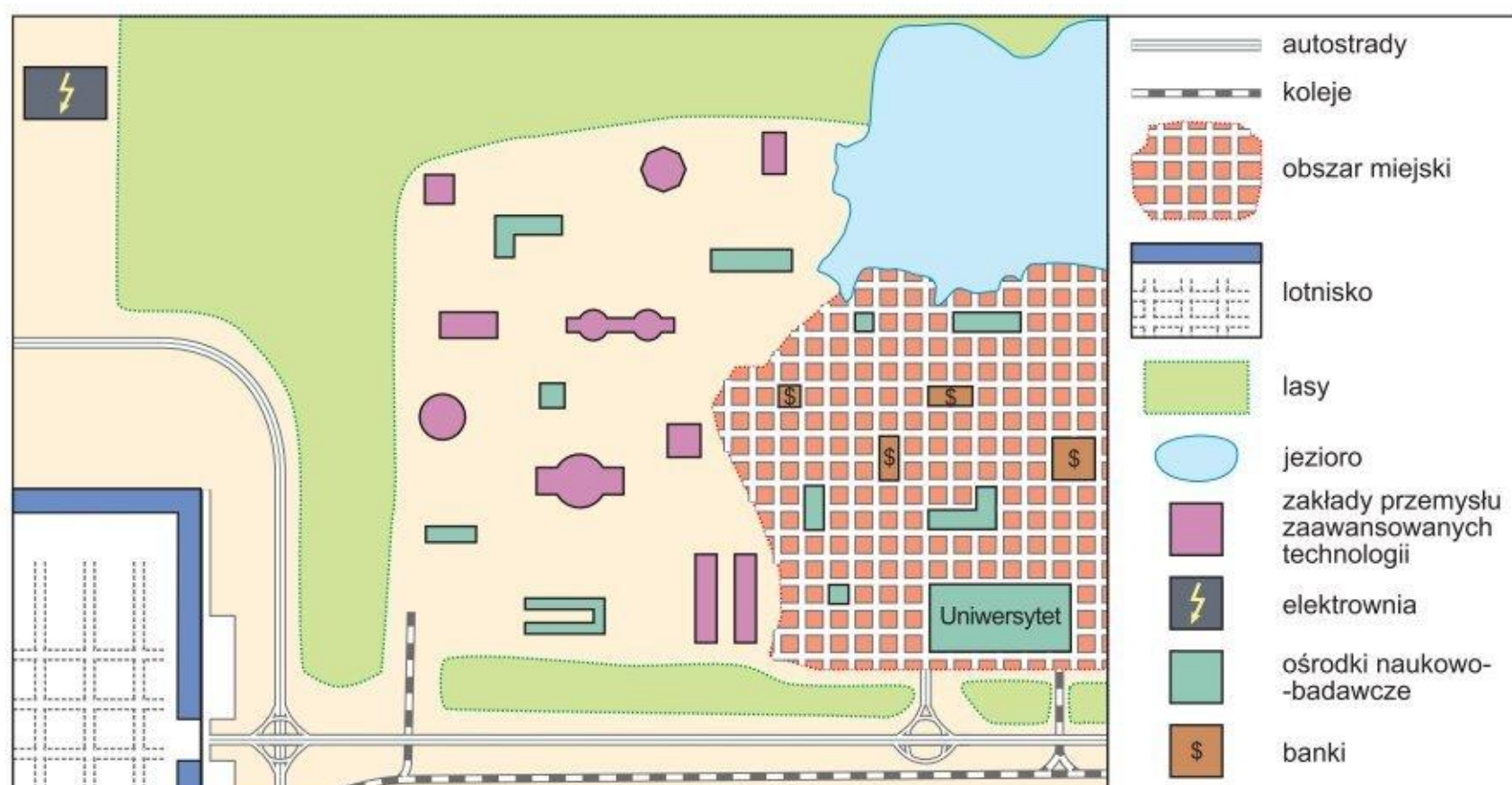
Na lokalizację przemysłu zaawansowanych technologii wpływa

- A. występowanie złóż surowców mineralnych.
- B. dostęp do wody.
- C. czyste środowisko przyrodnicze.
- D. bliskość rynków zbytu.
- E. bliskość uczelni i placówek naukowo-badawczych.
- F. nisko kwalifikowana i tania siła robocza.
- G. rozwinięta sieć komunikacyjna.
- H. dobre warunki mieszkaniowe i rekreacyjne.

## 2. Podaj jeden czynnik przyrodniczy i dwa czynniki pozaprzyrodnicze, które sprzyjają rozwojowi technopolii przedstawionej na ilustracji.

I. Czynnik przyrodniczy:

II. Czynniki pozaprzyrodnicze:



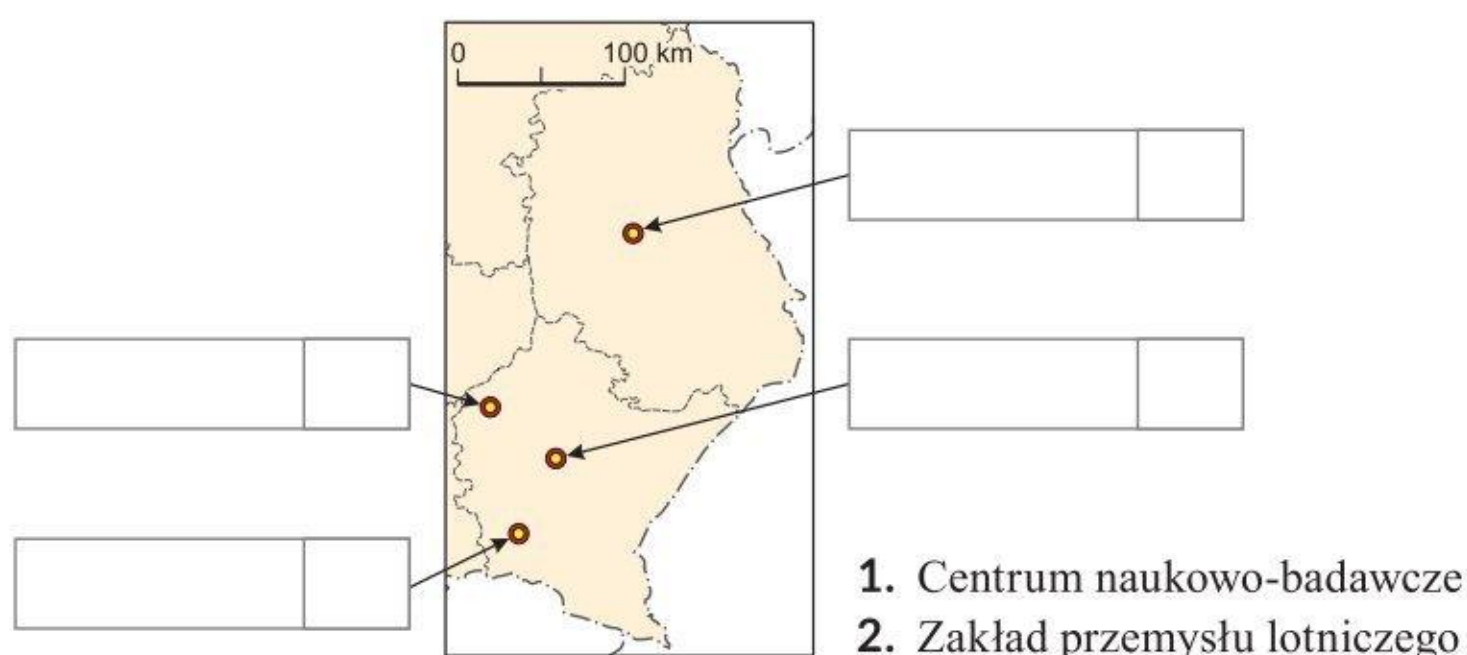
**3. Uzupełnij schemat – wpisz w odpowiednie komórki tabeli litery odpowiadające poniższym produktom nowoczesnych technologii.**

- A. roboty chirurgiczne, rehabilitacyjne
- B. przyrządy pomiarowe
- C. opakowania (inteligentne) pozwalające zachować świeżość produktów spożywczych
- D. nowoczesne leki, szczepionki
- E. barwniki, aromaty wykorzystywane w przemyśle spożywczym
- F. roboty i manipulatory w przemyśle i budownictwie
- G. sprzęt komputerowy
- H. mleczne napoje fermentowane, np. jogurt

| Gałęzie przemysłu nowoczesnych technologii |                 |          |                                   |
|--------------------------------------------|-----------------|----------|-----------------------------------|
| biotechnologia                             | nanotechnologia | robotyka | informatyczne i telekomunikacyjne |
|                                            |                 |          |                                   |

**4. Wpisz w każdą lukę właściwą nazwę miasta wybraną z ramki oraz numer z legendy, dotyczący danej miejscowości.**

● Krosno ● Mielec ● Rzeszów ● Świdnik



**5. Na podstawie tekstu w podręczniku i innych źródeł wiedzy podaj nazwy:**

a) specjalnej strefy ekonomicznej utworzonej na obszarze przedstawionym na mapie w ćwiczeniu 4.;

b) najważniejszej wyższej uczelni województwa podkarpackiego, stanowiącej zaplecze naukowo-badawcze dla przemysłu lotniczego.



# 33 Rola usług w gospodarce Polski

**1. Uzupełnij ciąg przyczynowo-skutkowy przedstawiający kolejne etapy produkcji oraz sprzedaży danego towaru. Wpisz w każdą lukę na schemacie w odpowiedniej kolejności litery, którymi oznaczono podane informacje.**

- A. Reklama towaru.
- B. Badania naukowe.
- C. Masowa produkcja.
- D. Opatentowanie wynalazku.
- E. Sprzedaż gotowego produktu.
- F. Opracowanie technologii produkcji.



**2. W tabeli przedstawiono wartości wymiany handlowej Polski z wybranymi państwami Unii Europejskiej w 2013 r. Oblicz brakujące dane i wpisz wyniki w odpowiednie komórki tabeli.**

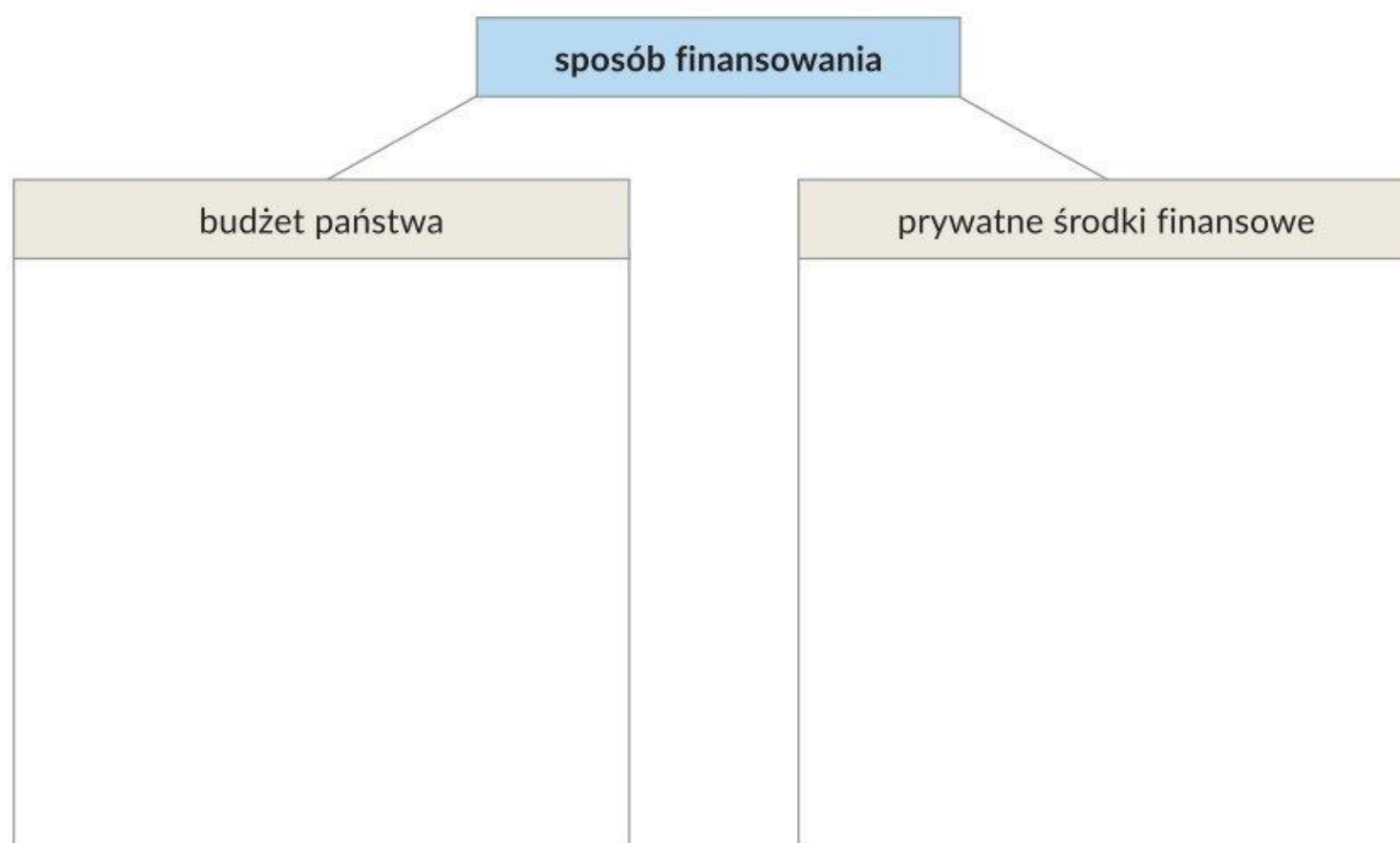
| Wskaźniki wymiany handlowej | Czechy | Irlandia | Niemcy  | Włochy |
|-----------------------------|--------|----------|---------|--------|
| Wartość eksportu (mln euro) | 9596,3 |          | 38887,5 | 6691,3 |
| Wartość importu (mln euro)  | 5755,3 | 1013,0   |         | 8356,4 |
| Saldo handlu zagranicznego  | 3841,0 | -507,7   | 4881,8  |        |

**3. Na podstawie danych z tabeli w ćwiczeniu 2. oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Saldo handlu zagranicznego z Czechami w 2013 r. wyniosło około 38,4 mld euro. **P / F**
- II. Wartość towarów importowanych z Irlandii była ponadpięciokrotnie mniejsza niż wartość towarów importowanych z Czech. **P / F**
- III. W 2013 r. Polska miała najmniej korzystne saldo handlu zagranicznego z Włochami. **P / F**
- IV. Największa wartość importu przypadła na towary sprowadzane z Włoch. **P / F**

**4. Wpisz w odpowiednie komórki schematu podane w ramce nazwy instytucji świadczących usługi dla ludności.**

- bank komercyjny • towarzystwo ubezpieczeniowe • sąd rejonowy
- komenda policji • urząd miejski • operator sieci komórkowej
- publiczne gimnazjum • kino



**5. Uzupełnij zdania – wybierz jeden z podanych w nawiasie wyrazów.**

- I. Budownictwo to jedna z sekcji \_\_\_\_\_ (przemysłu / usług).
- II. W krajach wysokorozwiniętych obserwujemy \_\_\_\_\_ (niski / wysoki) odsetek osób zatrudnionych w sektorze usług.
- III. Znaczenie usług w gospodarce Polski systematycznie \_\_\_\_\_ (rośnie / maleje).
- IV. W Polsce w sektorze usług wytwarza się \_\_\_\_\_ (mniej / więcej) niż 50% wartości PKB.
- V. Saldo handlu zagranicznego Polski ma wartość \_\_\_\_\_ (dodatnią / ujemną).



# 34 Transport i łączność

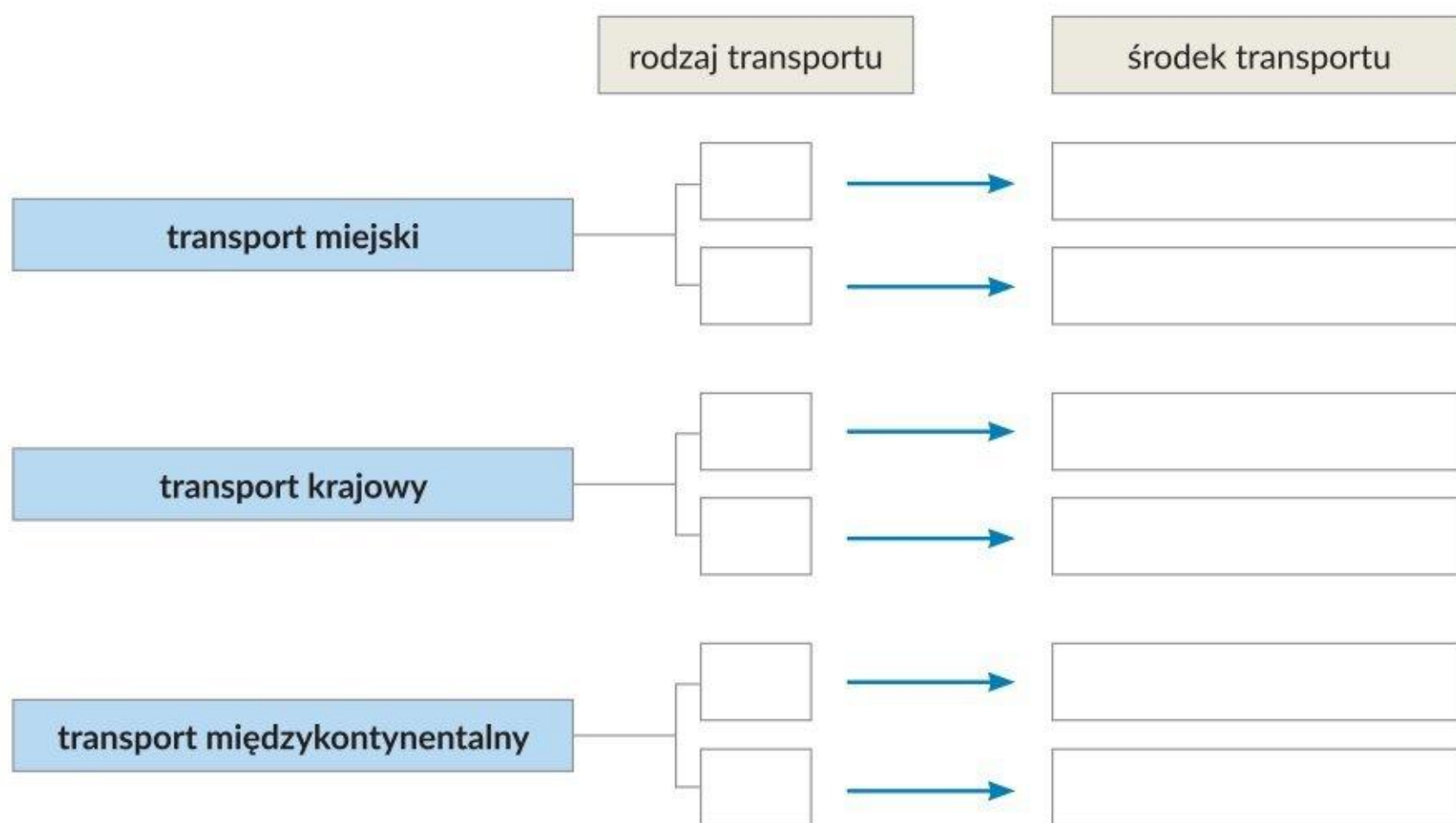
**1. Wpisz w każdą lukę schematu literę, którą oznaczono poszczególne rodzaje transportu, oraz nazwy odpowiadających im środków transportu.**

**Rodzaj transportu:**

• **A** – samochodowy • **B** – lotniczy • **C** – przesyłowy  
 • **D** – morski • **E** – kolejowy • **F** – śródlądowy

**Środek transportu:**

• rurociąg • statek • barka • samochód  
 • metro • samolot

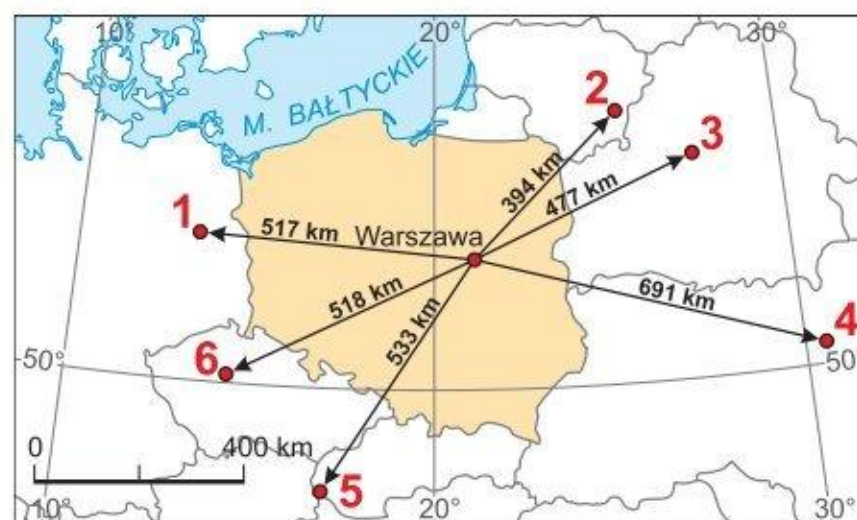


**2. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Najmniejsze znaczenie w transporcie Polski ma transport kolejowy. **P / F**
- II. W Polsce najwięcej ładunków przewozi się transportem samochodowym. **P / F**
- III. Największym konkurentem kolei w przewozach na krótkie odległości (do 300 km) jest samochód. **P / F**
- IV. Zaletą transportu morskiego jest m.in. niski koszt przewozu towarów. **P / F**

**3.** Na mapie zaznaczono strzałkami kierunki oraz długości tras przelotu samolotem z Warszawy do sześciu stolic państw sąsiadujących z Polską.

**Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy stolic oraz numery, którymi zaznaczono je na mapie.**



| Państwo  | Stolica | Numer na mapie |
|----------|---------|----------------|
| Białoruś |         |                |
| Czechy   |         |                |
| Litwa    |         |                |
| Niemcy   |         |                |
| Słowacja |         |                |
| Ukraina  |         |                |

**4.** Łączność internetowa ma ogromne znaczenie dla rozwoju gospodarczego Polski. Od 1990 r. liczba internautów systematycznie rośnie. **Podaj po jednym przykładzie zastosowania internetu w każdym z podanych rodzajów działalności.**

Praca \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Transport \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Edukacja \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Rozrywka \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Handel \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



# 35 Atrakcje turystyczne Polski

**1. Skorzystaj z wkładki do ćwiczeń *Atrakcje turystyczne Polski* oraz innych źródeł wiedzy i uzupełnij tabelę. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli litery oznaczające atrakcje turystyczne znajdujące się w podanych miejscowościach.**

- A. Rekonstrukcja osady obronnej kultury łużyckiej.
- B. Sanktuarium maryjne z największym kościołem w Polsce.
- C. Zabytkowe drzwi katedry przedstawiające życiorys św. Wojciecha.
- D. Romański kościół Imienia Najświętszej Maryi Panny z końca XII w.
- E. Park Zdrojowy z drewnianą muszlą koncertową w stylu zakopiańskim.
- F. Zespół staromiejski wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

| Miejscowość | Oznaczenie atrakcji turystycznej | Miejscowość | Oznaczenie atrakcji turystycznej |
|-------------|----------------------------------|-------------|----------------------------------|
| Biskupin    |                                  | Inowrocław  |                                  |
| Ciechocinek |                                  | Licheń      |                                  |
| Gniezno     |                                  | Toruń       |                                  |

**2. Uzupełnij tabelę. Określ, czy dany obiekt jest walorem przyrodniczym, walorem kulturowym czy może elementem zagospodarowania turystycznego.**

- jezioro • jaskinia • wyciąg narciarski • muzeum • pensjonat • hostel
- zabytkowa kamienica • ostaniec krasowy • szlak turystyczny • sanktuarium
- rezerwat przyrody • przystań żaglowa • wypożyczalnia rowerów • wodospad

|                              |  |
|------------------------------|--|
| Walog przyrodniczy           |  |
| Walog kulturowy              |  |
| Zagospodarowanie turystyczne |  |

**3. Przyporządkuj obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO do opisów przedstawionych poniżej. Wpisz w każdą lukę obok opisu właściwą literę, którą oznaczono obiekt.**

- |                             |                               |
|-----------------------------|-------------------------------|
| A. Park Mużakowski          | E. Hala Stulecia we Wrocławiu |
| B. Stare Miasto w Warszawie | F. Stare Miasto w Zamościu    |
| C. Puszcza Białowieska      | G. Zamek krzyżacki w Malborku |
| D. Stare Miasto w Krakowie  |                               |

- I. Część miasta z największym w Europie średniowiecznym rynkiem, pochodzącym z połowy XIII w., otoczonym zabytkowymi kamienicami oraz kościołem Mariackim, wewnątrz którego znajduje się ołtarz Wita Stwosza. \_\_\_\_\_
- II. Utworzony w XIX w. park, o powierzchni ponad 700 ha, który w harmonijny sposób łączy przyrodnicze oraz kulturowe walory turystyczne. \_\_\_\_\_
- III. Fragment pierwotnego lasu grądowego i mieszanego rozciągającego się na terytorium Polski i Białorusi. \_\_\_\_\_
- IV. Żelbetowa konstrukcja, zbudowana w latach 1911–1913, która może pomieścić ponad 6 tys. widzów. \_\_\_\_\_
- V. Fragment pochodzącej z XVII i XVIII w. zabudowy miejskiej. Miasto jest nazywane perłą polskiego renesansu. \_\_\_\_\_

**4.** W 2011 r. Mazury znalazły się w finale światowego konkursu New7Wonders (Nowych siedem cudów natury). Konkurs wzbudził wiele emocji wśród mieszkańców Pojezierza Mazurskiego, ekologów, turystów i obywateli pozostałej części Polski.

**a) Wymień cztery walory turystyczno-krajoznawcze Mazur.**

**b) Wymień szanse i zagrożenia, jakie pociąga za sobą światowa promocja Pojezierza Mazurskiego.**

Szanse:

1. \_\_\_\_\_.

2. \_\_\_\_\_.

Zagrożenia:

1. \_\_\_\_\_.

2. \_\_\_\_\_.



# 36 Wakacje w Polsce

**1. Do podanych krain geograficznych dopasuj zaproponowane walory turystyczne oraz rodzaj turystyki, który można tam uprawiać.**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |  |  |  |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|
| <p><b>Walory turystyczne:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• zamek Ogrodzieniec • Morskie Oko • żeglowny kanał śródlądowy • ruchome wydmy • Maczuga Herkulesa • Brda • Grota Łokietka • dolina U-kształtna</li> <li>• jezioro Łebsko • Jaskinia Mroźna • Giewont • bór sosnowy • piaszczysta plaża</li> <li>• skansen w Klukach</li> </ul> <p><b>Rodzaje turystyki:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• wspinaczka skałkowa • wspinaczka wysokogórska • wędrówka piesza</li> <li>• kajakarstwo • turystyka rowerowa • plażowanie</li> </ul> |  |  |  |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|

| Kraina geograficzna | Wyżyna Krakowsko-Częstochowska | Pobrzeże Słowińskie | Tatry | Bory Tucholskie |
|---------------------|--------------------------------|---------------------|-------|-----------------|
| Walory turystyczne  |                                |                     |       |                 |
| Rodzaj turystyki    |                                |                     |       |                 |

**2. Turystyka ma zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze oraz społeczność lokalną. Pozytywne jest np. tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój infrastruktury czy wzrost poziomu edukacji i życia mieszkańców. Wymień po dwa przykłady negatywnego wpływu turystyki na:**

**A. środowisko przyrodnicze**

**B. społeczność lokalną**

**3. Zaznacz nazwy wszystkich państw spoza strefy Schengen, z których przybywający do Polski turyści są objęci obowiązkiem kontroli ruchu granicznego.**

- ☐ A. Białoruś  
☐ B. Czechy  
☐ C. Litwa  
☐ D. Niemcy

- ☐ E. Rosja  
☐ F. Słowacja  
☐ G. Ukraina

**4. Na podstawie dostępnych źródeł informacji zaplanuj wycieczkę po najbliższej okolicy, zakładając, że będzie ona obejmować obszar znajdujący się w promieniu 50 km od twojego miejsca zamieszkania. Wpisz w każdą lukę schematu odpowiednią informację.**

|                                 |  |
|---------------------------------|--|
| miejsce zakwaterowania          |  |
| czas trwania wycieczki          |  |
| środek transportu               |  |
| przyrodnicze walory turystyczne |  |
|                                 |  |
| kulturowe walory turystyczne    |  |
|                                 |  |
| trudności w realizacji          |  |
|                                 |  |
| korzyści z realizacji           |  |
|                                 |  |



# 37

## Podsumowanie działu

**1.** W poniższych zdaniach zawarto informacje o cechach klimatu Polski jako czynnikach wpływających na rozwój rolnictwa. **Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Największe sumy opadów występują latem. **P / F**
- II. Cechą klimatu Polski jest jego przejściowość. **P / F**
- III. Powietrze arktyczne może powodować przymrozki. **P / F**
- IV. Okres wegetacyjny trwa w naszym kraju ponad 300 dni. **P / F**
- V. Powietrze zwrotnikowe może powodować długotrwałe susze. **P / F**
- VI. Kontynentalne masy powietrza łagodzą klimat, a morskie go zaostrzają. **P / F**
- VII. Przymrozki są w Polsce zjawiskiem często występującym w wakacje. **P / F**

**2. Rozpoznaj okręgi przemysłowe na podstawie ich opisów i wpisz w luki ich nazwy.**

- I. Okręg położony jest w centralnej Polsce. Obecnie przeżywa trudności wynikające z kryzysu przemysłu lekkiego. Wymaga zmian i dostosowania do rynku Unii Europejskiej. Dominują w nim takie gałęzie przemysłu jak: przemysł włókienniczy, odzieżowy, obuwniczy. Rozwinął się także przemysł chemiczny, produkujący barwniki do tkanin i elektromaszynowy, wytwarzający maszyny włókiennicze.

Okręg: \_\_\_\_\_.

- II. Położenie tego okręgu sprawia, że jedną z najważniejszych gałęzi przemysłu, która się tu rozwinęła, jest przemysł stoczniowy. Inne dobrze rozwinięte gałęzie przemysłu to: przemysł rafineryjno-petrochemiczny, korzystający z importowanej ropy naftowej, przemysł nawozów sztucznych, farmaceutyczny oraz spożywczy.

Okręg: \_\_\_\_\_.

- III. Od 1990 r. w tym okręgu, bazującym na występujących tu surowcach mineralnych: węglu kamiennym, rudach cynku i ołowiu, zachodzą duże zmiany. Zmierzają one do jego modernizacji. Nierentowne zakłady zostały zlikwidowane, inne połączone, niektóre sprywatyzowane. Zastosowano automatyzację produkcji, wprowadzono nowoczesne technologie, co przyczyniło się do zwiększenia wydajności i poprawiło stan środowiska (powietrza, gleby, wody).

Okręg: \_\_\_\_\_.



**3. Podaj pięć korzyści gospodarczych wynikających z położenia Polski nad Morzem Bałtyckim.**

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_
5. \_\_\_\_\_

**4. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli nazwy gałęzi przemysłu wybrane z ramki.**

- hutnictwo żelaza • przemysł farmaceutyczny • przemysł spożywczy
- przemysł papierniczy • górnictwo • przemysł lotniczy i kosmiczny
- przemysł odzieżowy • przemysł tartaczny • przemysł elektroniczny

| Tradycyjne gałęzie przemysłu | Nowoczesne gałęzie przemysłu |
|------------------------------|------------------------------|
|                              |                              |

**5. Oceń prawdziwość każdego zdania. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Najważniejszym partnerem Polski w międzynarodowej wymianie handlowej są Niemcy. **P / F**
- II. Polska eksportuje coraz mniej surowców mineralnych, takich jak węgiel kamienny, siarka. **P / F**
- III. Polska staje się coraz ważniejszym eksporterem sprzętu transportowego, np. samochodów. **P / F**
- IV. Polska importuje z Chin różnorodne towary przemysłowe, jednak ich wartość nie przekracza wartości eksportu z Polski do Chin. **P / F**
- V. Wartość towarów przemysłowych eksportowanych z Polski do Rosji jest większa niż wartość importowanej z Rosji ropy naftowej i gazu ziemnego. **P / F**



**6. Uzupełnij schemat dotyczący gospodarki Polski przed zmianami ustrojowymi i po ich wprowadzeniu. Wpisz w odpowiednie komórki wyrazy z ramki.**

- Niemcy • centralnie planowana • usługi • państwowa • wolnorynkowa
- ZSRR • przemysł • prywatna

|         |                              |         |
|---------|------------------------------|---------|
| 1965 r. | 1989 r.                      | 2010 r. |
|         | typ gospodarki               |         |
|         | dominująca forma własności   |         |
|         | dominujący sektor gospodarki |         |
|         | główny partner handlowy      |         |

**7. Porównaj dwa wskazane regiony geograficzne pod względem czynników przyrodniczych warunkujących rozwój rolnictwa na tych obszarach.**

**a) Na podstawie atlasu uzupełnij tabelę. W puste komórki wpisz, czy w danym regionie panują pozytywne czy negatywne warunki dla rozwoju rolnictwa.**

|                        | Nizina Śląska | Pojezierze Suwalskie |
|------------------------|---------------|----------------------|
| Rzeźba terenu          |               |                      |
| Gleba                  |               |                      |
| Okres wegetacji roślin |               |                      |
| Opady                  |               |                      |

**b) Na podstawie informacji z tabeli wskaż zdania prawdziwe i fałszywe. Podkreśl P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Obszarem o korzystniejszych warunkach rozwoju rolnictwa jest Nizina Śląska. **P / F**
- II. Oba regiony mają sprzyjającą rolnictwu, równinną rzeźbę terenu. **P / F**
- III. Okres wegetacji roślin na Pojezierzu Suwalskim jest dłuższy niż na Nizinie Śląskiej. **P / F**
- IV. Na Pojezierzu Suwalskim występują większe roczne sumy opadów atmosferycznych niż na Nizinie Śląskiej. **P / F**



# 38 Powodzie i ochrona przeciwpowodziowa

## 1. Przyporządkuj definicję do odpowiedniego terminu.

A. Zjawisko gwałtownego i zazwyczaj katastrofalnego dla działalności człowieka wystąpienia wody poza koryto rzeki przy jednoczesnym częstym zatopieniu terasy zalewowej.

B. Okresowe podnoszenie się poziomu wody w rzece wywołane najczęściej wzmożonym zasilaniem lub utrudnionym odpływem.

Wezbranie – \_\_\_\_\_ Powódź – \_\_\_\_\_

## 2. Zaznacz poprawne odpowiedzi.

Działania człowieka, które przyczyniają się do częstszego występowania powodzi, to:

- A. zużywanie za dużej ilości wody,
- B. asfaltowanie i betonowanie gruntu,
- C. wycinanie lasów,

- D. sadzenie lasów,
- E. zanieczyszczanie rzek i jezior,
- F. osuszanie terenów podmokłych.

## 3. Wymień pięć skutków powodzi.

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_
5. \_\_\_\_\_

## 4. Skorzystaj z różnych źródeł informacji i dowiedz się, gdzie w Polsce zastosowano określone działania zapobiegające powodziom. Uzupełnij tabelę.

| Działanie zapobiegające powodziom                  | Ochrona lasów i terenów podmokłych | Budowa zbiornika retencyjnego | Budowa wałów przeciwpowodziowych | Zakładanie polderów |
|----------------------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------|----------------------------------|---------------------|
| Miejsce w Polsce, gdzie zastosowano dane działanie |                                    |                               |                                  |                     |



5. W tabeli przedstawiono okresy występowania różnych typów powodzi w Polsce.

| Typy powodzi i terminy ich występowania |    |     |         |   |    |     |           |    |   |    |     |
|-----------------------------------------|----|-----|---------|---|----|-----|-----------|----|---|----|-----|
| I                                       | II | III | IV      | V | VI | VII | VIII      | IX | X | XI | XII |
| sztormowe                               |    |     |         |   |    |     | sztormowe |    |   |    |     |
|                                         |    |     | opadowe |   |    |     |           |    |   |    |     |
| roztopowe                               |    |     |         |   |    |     |           |    |   |    |     |
| zatorowe                                |    |     |         |   |    |     |           |    |   |    |     |

Oceń prawdziwość poniższych informacji. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli.

| Informacja                                                                                                                     | Prawda | Fałsz |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|-------|
| W kwietniu mogą wystąpić wszystkie typy powodzi.                                                                               |        |       |
| Powodzie roztopowe występują tylko wiosną.                                                                                     |        |       |
| W okresie zagrożenia powodziami opadowymi, nie występuje zagrożenie powodziami zatorowymi.                                     |        |       |
| Powodzie sztormowe, których przyczyną są wiejące na wybrzeżu silne wiatry, nie występują tylko podczas trzech miesięcy w roku. |        |       |

6. Zaznacz wszystkie dokończenia zdania, opisujące prawidłowe zachowanie w czasie powodzi.

W czasie powodzi należy

- ☐ I. podchodzić jak najbliżej rzeki, żeby obserwować poziom wody.
- ☐ II. regularnie słuchać radia, w którym podawane są informacje dotyczące sytuacji powodziowej.
- ☐ III. przenieść się na wyższe piętro budynku, jeśli poziom wody się podnosi.
- ☐ IV. dbać tylko o swoje bezpieczeństwo i nie pomagać innym osobom.
- ☐ V. podporządkować się poleceniom wydawanym przez odpowiednie służby ratunkowe (np. straż pożarną czy wojsko).

# 39 Warunki rozwoju gospodarki energetycznej

**1. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.**

W energetyce niekonwencjonalnej energię wytwarza się ze źródeł alternatywnych, np.

|   |               |                           |   |            |
|---|---------------|---------------------------|---|------------|
| A | ropy naftowej | i jest ona dla środowiska | 1 | przyjazna. |
| B | wiatru        |                           | 2 | uciążliwa. |

**2. Podaj trzy powody szybkiego rozwoju energetyki niekonwencjonalnej w Polsce w ostatnich latach.**

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_

**3. Oceń prawdziwość poniższych informacji. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli.**

| Informacja                                                                                                                           | Prawda | Fałsz |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|-------|
| Do energetyki niekonwencjonalnej zaliczamy energetykę jądrową, której źródła są wyczerpywalne.                                       |        |       |
| Nieodnawialne źródła energii to m.in. paliwa kopalne – węgiel kamienny i brunatny, ropa naftowa i gaz ziemny, a także uran i pluton. |        |       |
| Polska jest jedynym krajem Europy Środkowej, w którym funkcjonuje elektrownia atomowa.                                               |        |       |
| W produkcji energii w Polsce stopniowo rośnie udział źródeł odnawialnych: wiatru, promieniowania słonecznego czy geotermii.          |        |       |



**4. Wpisz w odpowiednie komórki tabeli litery, którymi oznaczono warunki wpływające na budowę elektrowni wiatrowych w Polsce.**

- A. Wzrost zapotrzebowania na energię.
- B. Lasy osłaniające przed wiatrem.
- C. Możliwość uzyskania z budżetu gminy dofinansowania do produkcji energii ze źródeł odnawialnych.
- D. Rozległe płaskie przestrzenie.
- E. Występowanie gatunków ptaków zagrożonych wyginięciem.
- F. Wymóg stawiania wiatraków w odległości nie mniejszej niż 10 km od zabudowań.

| Budowa elektrowni wiatrowych | Warunki przyrodnicze | Warunki pozaprzyrodnicze |
|------------------------------|----------------------|--------------------------|
| Warunki sprzyjające          |                      |                          |
| Warunki ograniczające        |                      |                          |

**5. Wybierz województwo, którego dotyczy podana informacja.**

| Informacja                                   | Województwo                |
|----------------------------------------------|----------------------------|
| Występowanie silniejszych wiatrów            | A. łódzkie    B. pomorskie |
| Występowanie dużych zasobów węgla brunatnego | A. łódzkie    B. pomorskie |
| Występowanie gorących wód podziemnych        | A. łódzkie    B. pomorskie |
| Występowanie krótkich rzek o dużych spadkach | A. łódzkie    B. pomorskie |

**6. Uzupełnij schemat przyczynowo-skutkowy.**

- A. Nasilenie efektu cieplarnianego
- B. Spalanie węgla w elektrowniach
- C. Globalne ocieplenie
- D. Wydobycie węgla
- E. Emisja dwutlenku węgla do atmosfery

|  |   |  |   |  |   |   |   |  |
|--|---|--|---|--|---|---|---|--|
|  | → |  | → |  | → | A | → |  |
|--|---|--|---|--|---|---|---|--|



# 40 Rozwój dużych miast a zmiany w strefach podmiejskich

## 1. Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Które z poniższych cech dotyczą strefy podmiejskiej?

- ☐ A. Mieszkańcy dojeżdżają do pracy przeważnie oddalonej od miejsca zamieszkania.
- ☐ B. Mieszkańcy pracują zazwyczaj w miejscu zamieszkania.
- ☐ C. Mieszkańcy znajdują zatrudnienie głównie w zawodach pozarolniczych.
- ☐ D. Głównym źródłem utrzymania ludności jest praca w rolnictwie.
- ☐ E. Przeważają typowo wiejskie formy użytkowania ziemi.
- ☐ F. Dominuje nowoczesne budownictwo jednorodzinne.
- ☐ G. Zabudowa ma charakter mieszany wiejsko-miejski.

## 2. Tekst dotyczy strefy podmiejskiej Wrocławia.

Wybrane osiedla łączy wiejskie jądro genetyczne oraz położenie przy drogach wylotowych z Wrocławia. Budowanie nowych domów wymusza też na „starych” mieszkańcach chęć dostosowania wyglądu swoich siedzib do nowego otoczenia. O tym, że nowe domy wznoszą głównie dotychczasowi mieszkańcy Wrocławia, świadczy ujemny bilans migracyjny Wrocławia, a dodatni we wsiach podmiejskich. Napływ nowych mieszkańców oddziałuje na rozbudowę potrzebnej infrastruktury: połączenie miejską komunikacją z Wrocławiem, nowe sklepy, gimnazjum, nowy kościół, a także usługi związane z budownictwem i jego otoczeniem. Przykładowo, w Bielanych Wrocławskich powstały firmy, które rzadko lokalizują swe siedziby na wsiach, np.: banki, drukarnie, biura projektowe, natomiast atrakcyjną cechą innej miejscowości – Ligoty Pięknej – jest jej wyższe położenie nad poziomem morza, co zabezpiecza jej mieszkańców przed skutkami ewentualnej powodzi. Istnieje tu odizolowane osiedle zamieszkane głównie przez lekarzy.

Iwona Hudzik, *Strefa podmiejska – zarys problemu*,  
„Zeszyty Naukowe Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 1/2005

**Na podstawie tekstu źródłowego wykonaj poniższe polecenia:**

- a)** Wymień wspólną cechę lokalizacji osiedli w strefie podmiejskiej w odniesieniu do Wrocławia. \_\_\_\_\_
- b)** Zaznacz strzałką dominujący kierunek migracji ludności, którego konsekwencją jest opisany w tekście bilans migracyjny Wrocławia i strefy podmiejskiej miasta.

WROCŁAW ————— STREFA PODMIEJSKA



- c) Wymień dwie nazwy wsi położonych w strefie podmiejskiej Wrocławia oraz przykładowe formy ich zagospodarowania.**

|    | nazwa wsi | formy zagospodarowania |
|----|-----------|------------------------|
| 1. | _____     | _____                  |
|    |           | _____                  |
| 2. | _____     | _____                  |
|    |           | _____                  |

- d) Wymień trzy przykłady rozbudowy infrastruktury w strefie podmiejskiej, będącej konsekwencją napływu nowych mieszkańców.**

|   |  |
|---|--|
| 1 |  |
| 2 |  |
| 3 |  |

### 3. Rozwiąż rebus.



ŁOŃ



K EK



T



L K



STA

**Wpisz rozwiązanie:**

|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
|  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|--|

**Wyjaśnij znaczenie pojęcia.**

---



---



---



---

# 41 Wpływ migracji na strukturę demograficzną wsi

**1. Podkreśl nazwy województw, w których wyludnianie wsi jest szczególnie nasilone. Zadanie wykonaj na podstawie mapy w podręczniku na s. 221 „Saldo migracji w Polsce według powiatów w 2015 r.”.**

- mazowieckie • lubuskie • podlaskie • śląskie • zachodniopomorskie
- podkarpackie • opolskie • świętokrzyskie • dolnośląskie • małopolskie
- warmińsko-mazurskie • kujawsko-pomorskie • pomorskie
- lubelskie • łódzkie

**2. Zaznacz poprawne dokończenie zdań.**

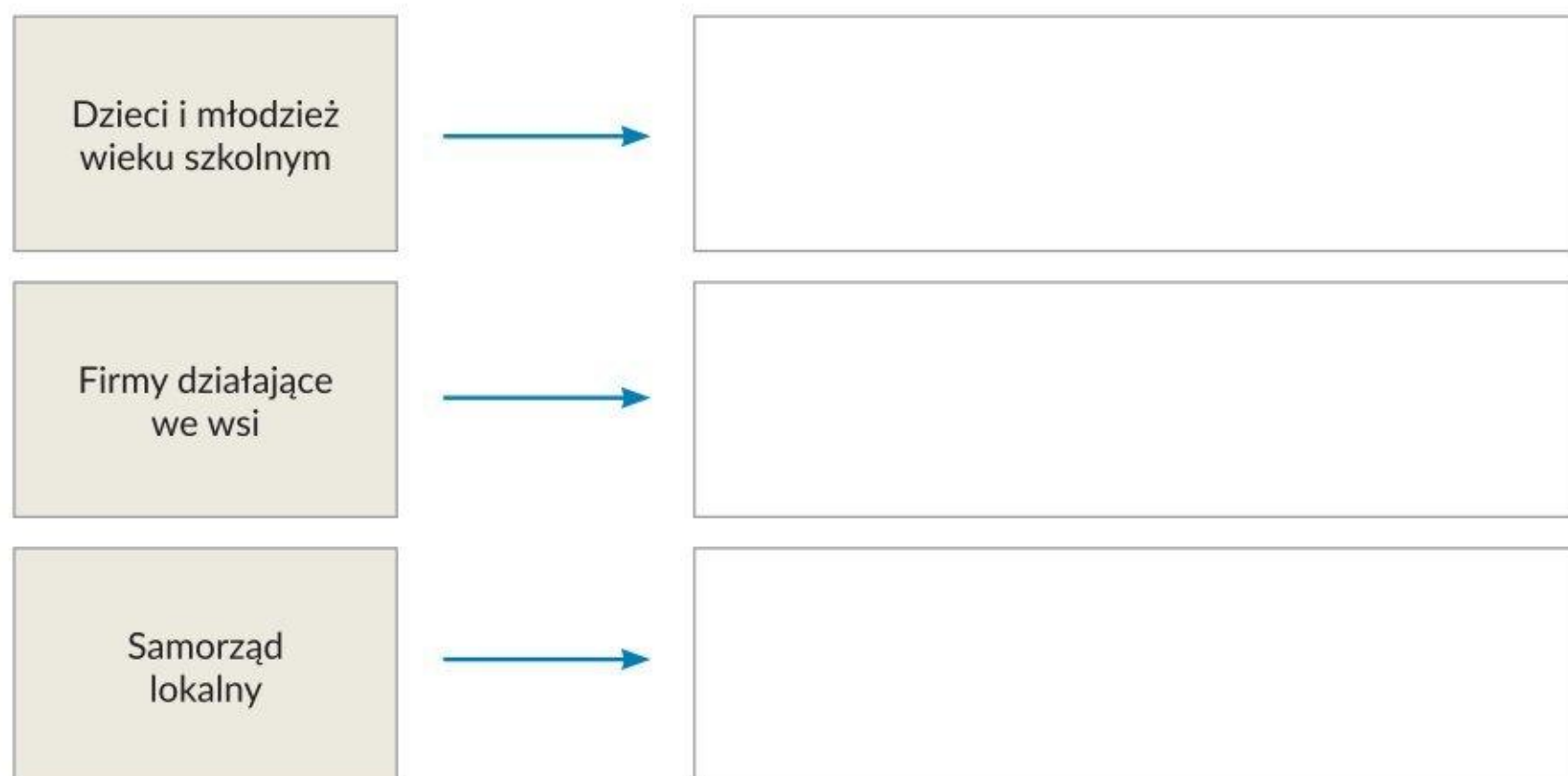
**I. Wyludnianie terenów wiejskich dotyka przede wszystkim**

- ☐ A. peryferyjnych części województw.
- ☐ B. obszarów graniczących z dużymi miastami.

**II. Ze wsi do miast wyjeżdżają głównie ludzie w wieku**

- ☐ A. przedprodukcyjnym.
- ☐ B. produkcyjnym.
- ☐ C. poprodukcyjnym.

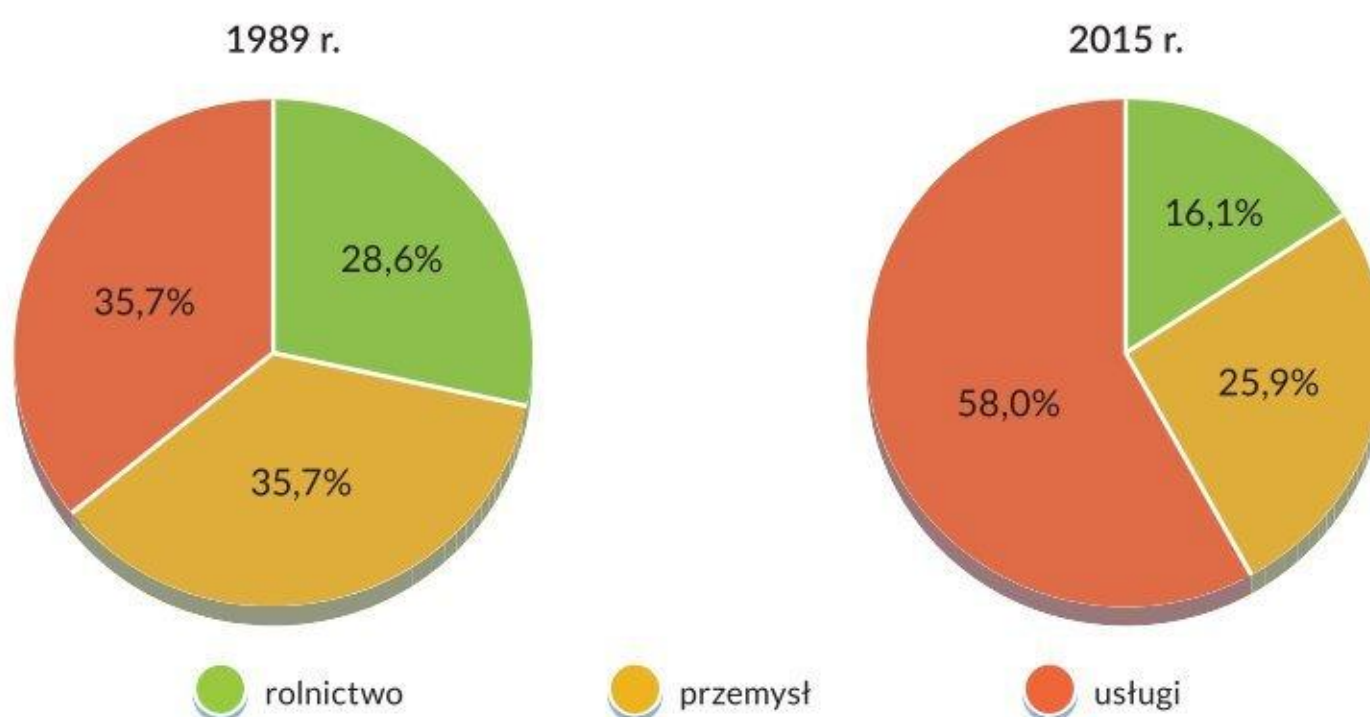
**3. Uzupełnij schemat – wpisz po dwa skutki wyludniania wsi dotyczące wymienionych grup i instytucji.**





# 42 Zmiany polityczne i gospodarcze a struktura zatrudnienia

1. Diagramy pokazują strukturę zatrudnienia w Polsce w roku 1989 i 2015. Uzupełnij poniższe zdania – wybierz jedno z pojęć zawartych w nawiasach.



W roku 1989 udział osób zatrudnionych w przemyśle w Polsce był \_\_\_\_\_ (większy / mniejszy) niż w roku 2015. Największa zmiana udziału osób zatrudnionych nastąpiła w \_\_\_\_\_ (przemyśle / rolnictwie / usługach). Liczba osób zatrudnionych w usługach wyraźnie \_\_\_\_\_ wzrosła / spadła), a w rolnictwie \_\_\_\_\_ (wzrosła / spadła).

2. Wskaż zdania prawdziwe i fałszywe.

- I. Do momentu transformacji politycznej i gospodarczej Łódzki Okręg Przemysłowy był najważniejszym ośrodkiem rozwoju przemysłu włókienniczego w Polsce. **P / F**
- II. W przemyśle włókienniczym zatrudnienie znajdują głównie kobiety z wyższym wykształceniem. **P / F**
- III. Upadek przemysłu włókienniczego w Łódzkim Okręgu Przemysłowym wiązał się z otwarciem rynku i napływem tańszych produktów z zagranicy. **P / F**
- IV. Na obszarze Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego do 1989 r. wydobywano rudy miedzi i ropę naftową. **P / F**
- V. W przemyśle wydobywczym zatrudnia się przede wszystkim mężczyźni. **P / F**
- VI. Obecnie na obszarze Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego zaprzestano eksploatacji surowców mineralnych. **P / F**

**3.** W 1989 r. rozpoczęła się w Polsce transformacja polityczna i gospodarcza. W odpowiednie komórki tabeli wpisz podane niżej cechy polskiej gospodarki charakteryzujące ją przed 1989 rokiem i po nim. Następnie podaj nazwy obu systemów gospodarczych funkcjonujących we wskazanych okresach.

- brak konkurencji • swoboda regulacji cen • dominacja własności państwowej nad prywatną • swoboda zakładania własnych przedsiębiorstw • planowość gospodarki • państwowa regulacja cen • dominacja własności prywatnej nad państwową • konkurencja cenowa

|                             | Gospodarka Polski w latach 1946–89 | Gospodarka Polski po 1989 r. |
|-----------------------------|------------------------------------|------------------------------|
| Cechy gospodarki            |                                    |                              |
| Nazwa systemu gospodarczego |                                    |                              |

**4.** Po transformacji systemu gospodarczego w Polsce nastąpił wyraźny spadek zatrudnienia w rolnictwie. Podaj trzy przyczyny zaistniałej sytuacji

1. \_\_\_\_\_.
2. \_\_\_\_\_.
3. \_\_\_\_\_.



# 43 Wpływ sieci transportowej na lokalizację przedsiębiorstw

**1.** W przestrzeni geograficznej Polski pojawiły się parki logistyczne, czyli centra magazynowo-spedycyjne, z których różne towary trafiają do naszych sklepów. **Spośród podanych niżej czynników sprzyjających lokalizacji parków logistycznych podkreśl pięć najważniejszych.**

- wysoka jakość środowiska przyrodniczego
- krzyżujące się szlaki komunikacyjne
- ładny krajobraz
- wykwalifikowana siła robocza
- dogodna infrastruktura drogowa
- dostępność do zasobów wody
- rozwinięta sieć torów kolejowych
- sprawnie funkcjonująca komunikacja miejska
- sąsiedztwo rynków zbytu
- rozwinięta sieć energetyczna

**2.** Uzupełnij tabelę – wpisz w odpowiednie miejsca nazwy polskich parków logistycznych działających dzięki podanym elementom sieci komunikacyjnej lub nazwy elementów sieci, które wpłynęły na lokalizację danego parku.

| Nazwa parku logistycznego     | Element sieci komunikacyjnej   |
|-------------------------------|--------------------------------|
| ProLogis Park Piotrków        |                                |
|                               | Autostrada A1                  |
| Silesian Logistic Center      |                                |
|                               | Port Lotniczy Kraków-Balice    |
|                               | Linia kolejowa Warszawa-Poznań |
| Pomorskie Centrum Logistyczne |                                |

**3.** W 2016 r. został uruchomiony gazoport w Świnoujściu, odbierający skroplony gaz ziemny importowany m.in. z krajów Zatoki Perskiej. W ten sposób Polska zmniejsza swą zależność od dostaw tego surowca z Rosji. **Wskaż poprawne dokończenie zdania.**

Zróznicowanie kierunków dostaw produktów to

- ☐ A. dywersyfikacja.
- ☐ B. deratyzacja.
- ☐ C. deglomeracja.
- ☐ D. dymorfizm.

4. Tabela przedstawia zestawienie tras drogowych prowadzących z Wrocławia do wybranych miast, z którymi współpracują wrocławskie centra logistyczne.

- a) Na podstawie informacji z internetu, np. [www.google.pl/maps](http://www.google.pl/maps), uzupełnij tabelę – podaj odległość i czas przejazdu z Wrocławia do wskazanych miast.
- b) Biorąc pod uwagę różne długości tras, oblicz z jaką średnią prędkością będą poruszały się pojazdy na każdej z nich.

| Trasa przejazdu  | Odległość | Czas przejazdu | Średnia prędkość przejazdu |
|------------------|-----------|----------------|----------------------------|
| Wrocław-Warszawa |           |                |                            |
| Wrocław-Berlin   |           |                |                            |
| Wrocław-Szczecin |           |                |                            |
| Wrocław-Drezno   |           |                |                            |
| Wrocław-Katowice |           |                |                            |

**5. Odszukaj w internecie ogłoszenie dotyczące wynajmu hal magazynowych. Podaj jego treść i podkreśl tę część, która dotyczy powiązań ich lokalizacji z siecią komunikacyjną.**

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.



# 44 Walory turystyczne Pobrzeża Bałtyku i Małopolski

**1. Obok nazw podanych regionów wpisz cyfry, którymi oznaczono je na mapie.**

Pobrzeże Szczecińskie \_\_\_\_\_

Mierzeja Wiślana \_\_\_\_\_

Pobrzeże Koszalińskie \_\_\_\_\_

Mierzeja Helska \_\_\_\_\_

Pobrzeże Gdańskie \_\_\_\_\_

Zalew Szczeciński \_\_\_\_\_

Żuławy Wiślane \_\_\_\_\_

Zatoka Pucka \_\_\_\_\_



**2. Na podstawie opisów turystyczno-krajoznawczych rozpoznaj regiony Pobrzeży Południowobałtyckich. Wpisz ich nazwy – wybierz spośród zaproponowanych w ramce.**

• Wybrzeże Słowińskie • Wolin • Żuławy Wiślane • Mierzeja Helska

1. Jest to piaszczysty wał o długości 35 km, utworzony przez prąd przybrzeżny. Charakteryzuje się uformowanymi przez wiatr wydrami, porośniętymi roślinnością hamującą ich przemieszczanie. Od strony morza znajdują się urokliwe plaże, nad którymi powstały liczne ośrodki wypoczynkowe. Miejscowościami turystycznymi są tu m.in. Jastarnia, Jurata czy Chałupy.



- II. Malowniczy obszar z licznymi wydrami ruchomymi i jeziorami przybrzeżnymi. Nad jednym z nich – jeziorem Łebsko, w Klukach – znajduje się skansen społeczności, której nazwa znalazła się w nazwie regionu i leżącego tu parku narodowego.
- III. Występują tu najwyższe w Polsce klify, utworzone przez erozyjną działalność morza. Obszar ten częściowo objęto ochroną, gdy tworzone park narodowy, w którego logo umieszczono orła bielika. W regionie znajduje się popularne wśród turystów Jezioro Turkusowe.
- IV. Jest to niska równina utworzona przez działalność akumulacyjną Wisły, która przez kilka tysięcy lat nanosiła tu osady rzeczne. Obszar pokryty żyznymi marami jest intensywnie wykorzystywany rolniczo. W południowej części regionu znajduje się obiekt wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO – zamek krzyżacki w Malborku.

**3. Obok nazw podanych regionów wpisz cyfry, którymi oznaczono je na mapie.**

Wyżyna Krakowsko-Częstochowska \_\_\_\_\_ Niecka Włoszczowska \_\_\_\_\_

Tatry \_\_\_\_\_ Dolina Nidy \_\_\_\_\_

Podhale \_\_\_\_\_ Góry Świętokrzyskie \_\_\_\_\_





**4. Na podstawie opisów turystyczno-krajoznawczych rozpoznaj regiony Małopolski. Wpisz odpowiednie nazwy wybrane spośród zaproponowanych poniżej.**

- Tatry • Wyżyna Krakowsko-Częstochowska • Niecka Nidziańska  
• Góry Świętokrzyskie

- I. Region słynący z form krasowych, powstałych w jasnych skałach wapiennych. Występują tu liczne jaskinie, ostańce, wywierzyska i ponory. Urozmaiceniem terenu są również zamki górujące nad okolicą, np. zamek w Ogrodzieńcu, znajdujący się na Szlaku Orlich Gniazd.  
\_\_\_\_\_.
- II. Najwyższe pasmo górskie w Polsce, powstałe w orogenezie alpejskiej. Charakteryzuje się wzniesieniami o wysokościach bezwzględnych przekraczających 2 tysiące metrów, dużymi różnicami wysokości względnych oraz występowaniem rzeźby polodowcowej. W logo tutejszego parku narodowego umieszczono jego symbol – kozicę.  
\_\_\_\_\_.
- III. Jedne z najstarszych gór w Polsce, silnie zniszczone przez procesy egzogeniczne. Występują tu liczne gołoborza oraz Puszcza Jodłowa objęte parkiem narodowym, którego symbolem jest jeleni.  
\_\_\_\_\_.
- IV. Region obniżenia Wyżyny Małopolskiej, którego dnem płynie Nida. Obniżenie wypełniają osady lessowe i pokłady gipsu. Jednym z największych miast jest uzdrowska miejscowość Busko-Zdrój.  
\_\_\_\_\_.

**5. Turystyka masowa, która rozpoczęła się na Pobrzeżu Południowobałtyckim i w Małopolsce w drugiej połowie XX wieku, rozwija się nadal. Podaj po dwie wady i zalety rozwoju turystyki masowej na Pobrzeżu Południowobałtyckim i w Małopolsce.**

**Pobrzeże Południowobałtyckie**

Wady: 1. \_\_\_\_\_ 2. \_\_\_\_\_.

Zalety: 1. \_\_\_\_\_ 2. \_\_\_\_\_.

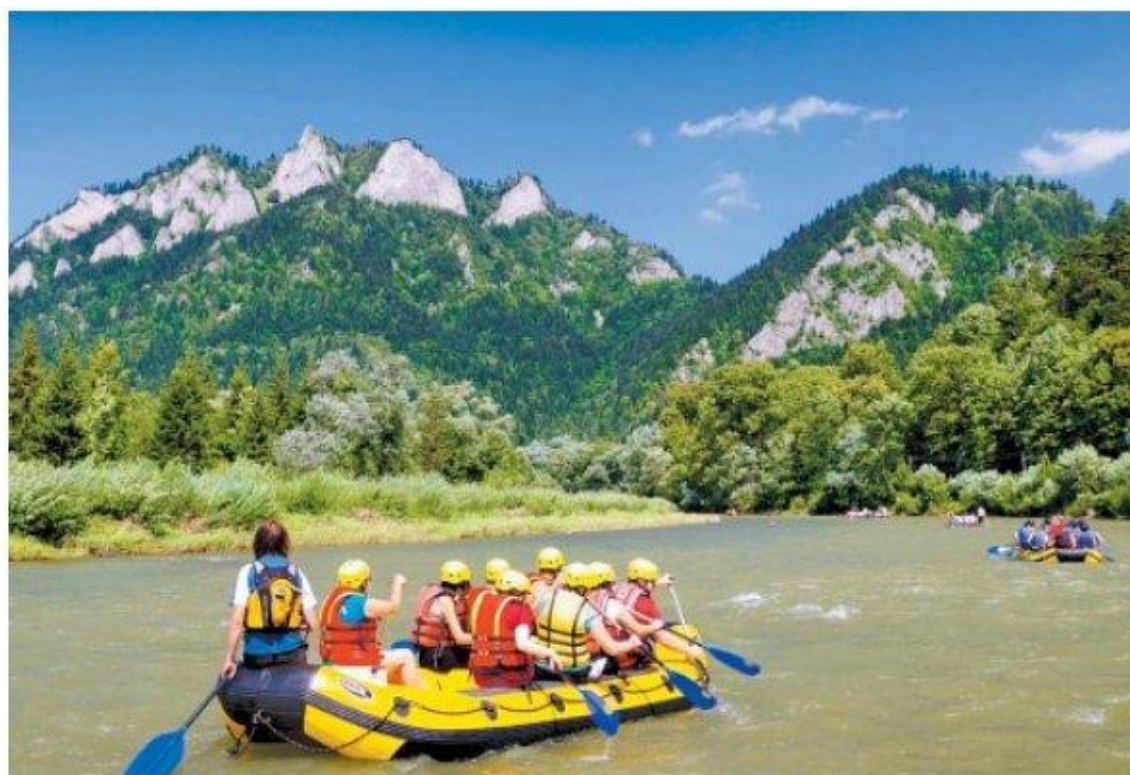
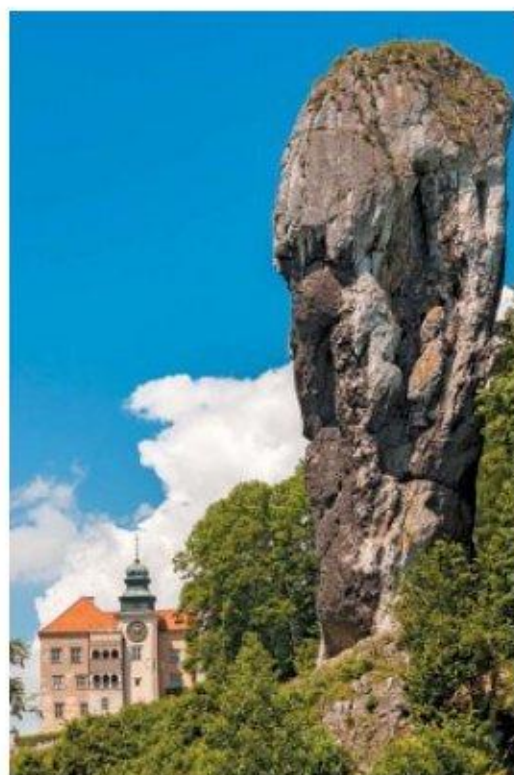
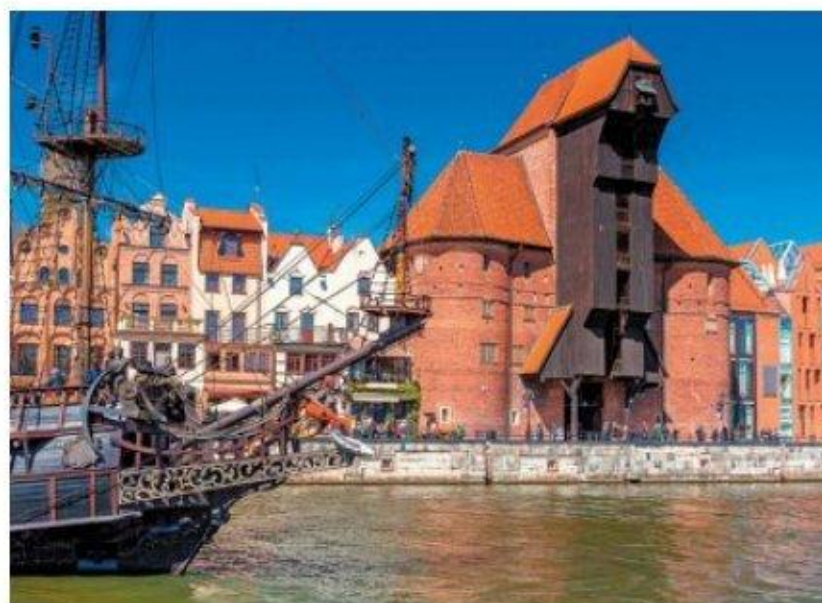
**Małopolska**

Wady: 1. \_\_\_\_\_ 2. \_\_\_\_\_.

Zalety: 1. \_\_\_\_\_ 2. \_\_\_\_\_.



6. Fotografie przedstawiają wybrane atrakcje turystyczne Pobrzeża Bałtyku i Małopolski. Rozpoznaj je i podpisz.





# 45 Podsumowanie działu

**1. Uzupełnij poniższą tabelę. W odpowiednie miejsca wpisz przykłady działań (tak jak w przykładzie), które chronią ludzi przed powodzią i ich negatywnymi skutkami.**

|                                                          | Przykłady działań chroniących przed powodzią i ich negatywnymi skutkami |
|----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------|
| Ograniczanie rozmiarów wezbrania                         | Budowanie zbiorników retencyjnych                                       |
| Trzymanie powodzi z dala od ludzi                        |                                                                         |
| Trzymanie ludzi z dala od powodzi                        |                                                                         |
| Przygotowanie się i odpowiednie reagowanie na zagrożenie |                                                                         |

**2. Wybierz jedno ze słów spośród podanych w nawiasie i uzupełnij zdania tak, aby były prawdziwe.**

- I. Rozwój energetyki (konwencjonalnej / niekonwencjonalnej) \_\_\_\_\_  
związany jest z jej mniejszym negatywnym wpływem na środowisko naturalne.
- II. Wiatr, geotermia, promienie słoneczne – są to (odnawialne / nieodnawialne)  
\_\_\_\_\_ źródła energii.
- III. Energetyka w Polsce opiera się na węglu (wydobywanym w kraju / importowa-  
nym) \_\_\_\_\_.
- IV. Najwięcej węgla brunatnego w Polsce wydobywa się w województwach (po-  
morskim i śląskim / łódzkim i wielkopolskim) \_\_\_\_\_.
- V. Najlepsze warunki do budowy elektrowni wiatrowych występują w Polsce środ-  
kowej oraz (w górach / na wybrzeżu) \_\_\_\_\_.



**3. Podaj trzy przyczyny rozwoju stref podmiejskich obok dużych miast Polski.**

A. \_\_\_\_\_.

B. \_\_\_\_\_.

C. \_\_\_\_\_.

**4. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.**

Współcześnie częściej ze wsi do miast w Polsce migrują

|   |            |                                              |   |             |
|---|------------|----------------------------------------------|---|-------------|
| A | kobiety,   | co wpływa na wzrost<br>wskaźnika feminizacji | 1 | w miastach. |
| B | mężczyźni, |                                              | 2 | na wsi.     |

**5. Jednym ze skutków transformacji gospodarczej w Polsce był gwałtowny wzrost bezrobocia. Podaj nazwę rodzaju bezrobocia, które związane jest ze zmianami strukturalnymi w gospodarce, a następnie wymień cztery społeczne skutki bezrobocia.**

Rodzaj opisanego bezrobocia

\_\_\_\_\_

Skutki społeczne:

A. \_\_\_\_\_.

B. \_\_\_\_\_.

C. \_\_\_\_\_.

D. \_\_\_\_\_.

**6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli jest fałszywe.**

- I. Centra magazynowo-spedycyjne, z których różnorodne towary trafiają do naszych sklepów, nazywamy parkami logistycznymi. **P / F**
- II. Terminale kontenerowe zajmują się przeładowywaniem tylko produktów elektronicznych. **P / F**
- III. Tankowiec służy do tankowania statków dalekomorskich. **P / F**
- IV. Przedsiębiorstwa zajmujące się wymianą towarową zlokalizowane są najczęściej blisko ważnych węzłów i linii komunikacyjnych. **P / F**



**7. Uzupełnij tabelę – wpisz w odpowiednia miejsca nazwy procesów transformacji politycznej i gospodarczej w Polsce (lewa kolumna) lub podaj ich znaczenie (prawa kolumna).**

| Nazwa procesu transformacji politycznej i/lub gospodarczej | Wyjaśnienie pojęcia                                                                                |
|------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| transformacja gospodarcza                                  |                                                                                                    |
|                                                            | sprzedaż akcji lub udziałów Skarbu Państwa osobom prywatnym                                        |
|                                                            | napływ prywatnych środków finansowych z zagranicy, przeznaczanych na rozwój konkretnych inwestycji |
| restrukturyzacja                                           |                                                                                                    |

**8. Uzupełnij tabelę – wpisz w odpowiednie miejsca wymienione atrakcje turystyczne Pobrzeża Bałtyku i Małopolski.**

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| <p style="text-align: center;"><b>Atrakcje turystyczne:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>● Maczuga Herkulesa ● Dwór Artusa w Gdańsku ● kościół w Trzemeszynie</li> <li>● zamek krzyżacki w Malborku ● Słowiński Park Narodowy ● Wadowice</li> <li>● Frombork ● Giewont ● Szlak Orlich Gniazd ● Przylądek Rozewie</li> <li>● skansen w Klukach ● Uznam i Wolin ● przełom Dunajca</li> <li>● zamek w Niedzicy ● jezioro Łebsko</li> </ul> |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|

| Pobrzeże Bałtyku | Małopolska |
|------------------|------------|
|                  |            |

**9. Opisz relacje występujące między elementami środowiska geograficznego w regionie, w którym mieszkasz.**



# 46 Badanie własnego regionu

**1. Uzupełnij schemat. Wpisz w odpowiednie luki typy regionów wybrane z poniższych.**

• naturalny • kulturowy • historyczny • administracyjny • gospodarczy

|                            |  |   |                                                                                                   |
|----------------------------|--|---|---------------------------------------------------------------------------------------------------|
| R<br>E<br>G<br>I<br>O<br>N |  | → | Charakteryzuje się wspólnymi cechami klimatu, ukształtowania terenu, szaty roślinnej czy geologii |
|                            |  | → | Charakteryzuje się m.in. wspólnymi tradycjami czy językiem (dialektem)                            |
|                            |  | → | Charakteryzuje się na przykład powiązaniami przemysłowymi, rolniczymi czy komunikacyjnymi         |
|                            |  | → | Został wyodrębniony prawnie                                                                       |
|                            |  | → | Charakteryzuje się wspólnymi dziejami, np. w przeszłości pozostawał pod panowaniem jednego władcy |

**2. Wymienione poniżej regiony (od A do K) przyporządkuj do odpowiednich dominujących kryteriów, na podstawie których je wyodrębniono (od a do f). Następnie regiony te zaznacz na mapie – użyj odpowiednich liter (A do K).**

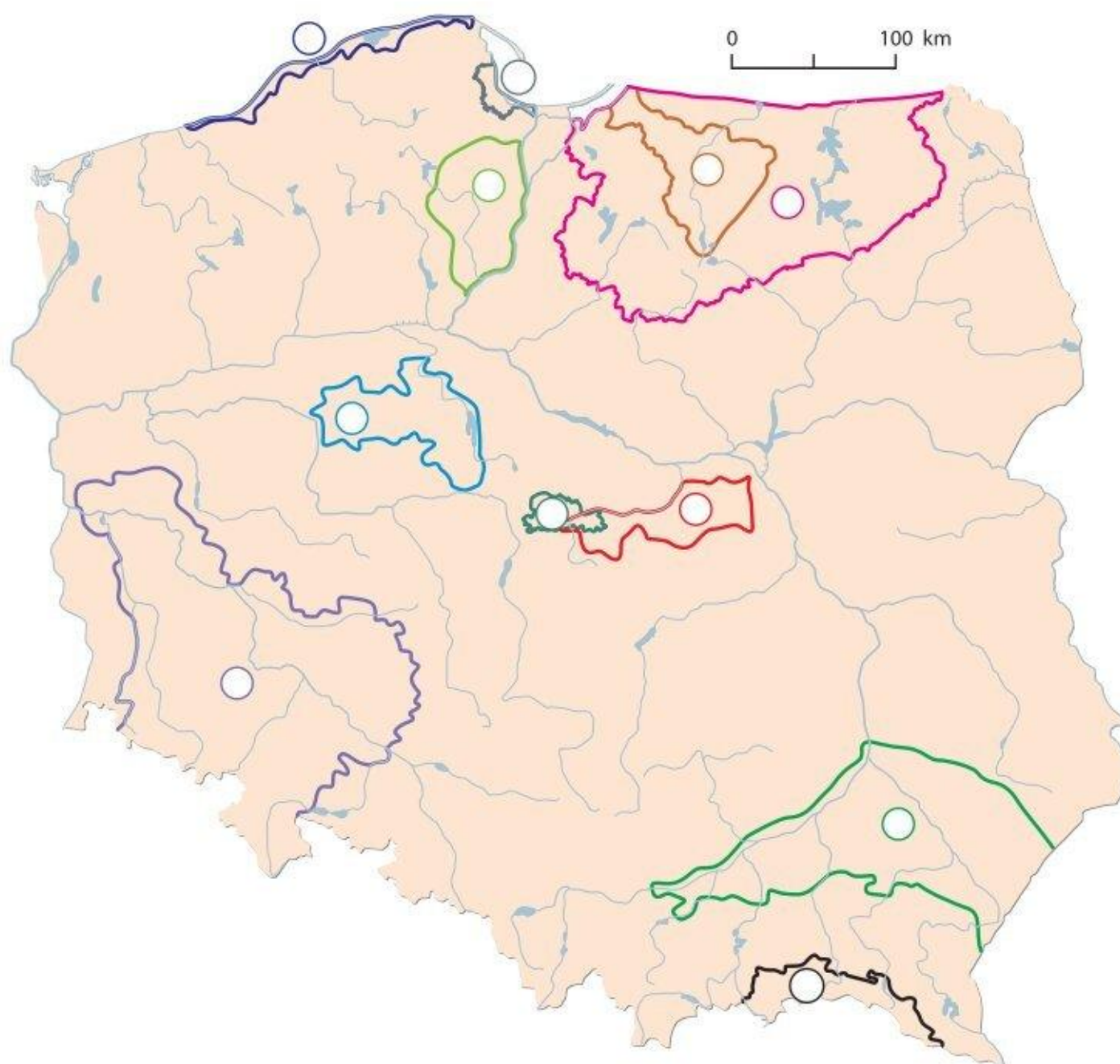
## REGIONY:

- A. województwo warmińsko-mazurskie,
- B. Kotlina Sandomierska,
- C. Pojezierze Gnieźnieńskie,

- D. Dolny Śląsk,
- E. powiat łęczycki,
- F. Warmia,
- G. Pobrzeże Słowińskie,
- H. Równina Łowicko-Błońska,
- I. Kociewie,
- J. Trójmiasto (Gdańsk – Sopot – Gdynia),
- K. Łemkowszczyzna.

**KRYTERIA:**

- a) rzeźba terenu – \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_
- b) występowanie zbiorników wodnych – \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_
- c) jednostki podziału administracyjnego – \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_
- d) powiązania i współpraca gospodarcza – \_\_\_\_\_
- e) zasięg ziem historycznych – \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_
- f) cechy etnograficzne – \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_





**3. Zaznacz na mapie Polski (ćwiczenie 2) cyfrą 1 miejsce twojego zamieszkania.** Na podstawie własnej wiedzy oraz korzystając ze źródeł informacji geograficznych podaj nazwy regionów, w których mieszkasz. Uwzględnij różne kryteria ich wydzielania.

*np. kryterium – wysokość nad poziomem morza*

*region – Nizina Mazowiecka*

a) kryterium – \_\_\_\_\_

region – \_\_\_\_\_

b) kryterium – \_\_\_\_\_

region – \_\_\_\_\_

c) kryterium – \_\_\_\_\_

region – \_\_\_\_\_

d) kryterium – \_\_\_\_\_

region – \_\_\_\_\_

**4. Wyobraź sobie, że na spotkaniu z twoimi znajomymi masz zaprezentować swój region, tak aby zachęcić ich do odwiedzenia go. Wymień 5 najważniejszych według ciebie cech charakterystycznych twojego regionu, które warto przedstawić twoim znajomym w pierwszej kolejności.**

1. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ ;

2. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ ;

3. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ ;

4. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ ;

5. \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_ ;

# 47 Jak zaplanować wycieczkę

**1.** Przed wyruszeniem w teren turysta powinien oszacować możliwości swojego organizmu i obliczyć czas trwania pieszej wędrówki. **Załóż, że człowiek poruszający się w terenie o niewielkich różnicach wysokości pokonuje 4 km w ciągu godziny i oblicz czas przejścia wskazanych tras, zmierzonych na mapach w różnych skalach.**

| Skala mapy  | Długość trasy zmierzona na mapie | Czas przejścia |
|-------------|----------------------------------|----------------|
| 1 : 100 000 | 9 cm                             |                |
| 1 : 30 000  | 12 cm                            |                |
| 1 : 10 000  | 20 cm                            |                |
| 1 : 50 000  | 5,5 cm                           |                |

**2.** Podczas przygotowań do wyruszenia na wycieczkę należy uwzględnić zmienność warunków pogodowych. **Zamierzasz jutro zamierzasz odbyć pieszą wędrówkę po twojej najbliższej okolicy – odszukaj w internecie prognozę pogody na najbliższy dzień dla regionu, który cię interesuje (np. na <http://www.meteo.pl/>). Odczytaj dane i wpisz je do tabeli.**

**Wybrany region / miejscowość:** \_\_\_\_\_.

|                                        | Odczytane zjawiska pogodowe |
|----------------------------------------|-----------------------------|
| Temperatura maksymalna w ciągu dnia    |                             |
| Temperatura minimalna w ciągu dnia     |                             |
| Zachmurzenie nieba                     |                             |
| Wysokość opadów atmosferycznych        |                             |
| Czas wystąpienia opadu atmosferycznego |                             |
| Prędkość wiatru                        |                             |

Wymień elementy odzieży i przybory niezbędne do spędzenia dnia w opisanych wyżej warunkach pogodowych.

---



---



**3. Uzupełnij tabelę. Uporządkuj wymienione poniżej elementy środowiska geograficznego, które można zaobserwować podczas wycieczki. Podziel je na walory przyrodnicze, kulturowe, formy ochrony przyrody oraz elementy zagospodarowania turystycznego.**

- rzeka • ostaniec krasowy • restauracja • wąwóz • bór mieszany • pomnik przyrody • pensjonat • dolina polodowcowa • muzeum • hotel • wodospad
- szlak turystyczny • wydmy • park narodowy • skansen • rezerwat • przystań żeglarska • jezioro • bar • wypożyczalnia rowerów • torfowisko • park krajobrazowy • planetarium • wzgórze morenowe

|                              | Elementy środowiska geograficznego |
|------------------------------|------------------------------------|
| Walory przyrodnicze          |                                    |
| Walory kulturowe             |                                    |
| Formy ochrony przyrody       |                                    |
| Zagospodarowanie turystyczne |                                    |

**4. Spośród podanych regionów geograficznych wybierz jeden, który według ciebie jest najbardziej interesujący. Następnie wypełnij tabelę, która pozwoli ci na odpowiednie przygotowanie się do geograficznej wycieczki po wybranym obszarze.**

- Niecka Nidziańska • Tatry • Roztocze • Pojezierze Suwalskie • Karkonosze
- Polesie Lubelskie • Bieszczady • wyspa Wolin • Pojezierze Kaszubskie

Wybrany region \_\_\_\_\_

| Cechy i walory regionu   | Opis |
|--------------------------|------|
| Rzeźba terenu            |      |
| Zbiorowiska roślinne     |      |
| Elementy hydrologiczne   |      |
| Osobliwości przyrodnicze |      |
| Zabytkowe miejscowości   |      |
| Wydarzenia kulturalne    |      |

# 48

## Formy współpracy regionalnej

**1. Wymień pięć korzyści, jakie może przynieść współpraca sąsiadujących ze sobą regionów.**

- a) \_\_\_\_\_
- b) \_\_\_\_\_
- c) \_\_\_\_\_
- d) \_\_\_\_\_
- e) \_\_\_\_\_

**2. Uzupełnij tabelę. W odpowiednie miejsca wpisz cechy regionu, w którym mieszkasz, dzieląc je na te, które ułatwiają lub utrudniają nawiązanie kontaktów zagranicznych w różnych dziedzinach.**

| Cechy regionu, w którym mieszkasz              |                                                 |
|------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| sprzyjające nawiązaniu kontaktów zagranicznych | utrudniające nawiązanie kontaktów zagranicznych |
|                                                |                                                 |



**3. Zaproponuj hasło reklamujące region, w którym mieszkasz.**


---

**4. Korzystając z różnych źródeł informacji, dowiedz się, z którym miastem / gminą / powiatem / współpracuje twoje miasto / gmina / powiat i jakich dziedzin dotyczy ta współpraca.**

Regiony:

---



---



---

Dziedziny współpracy:

---



---



---

**5. Zaznacz literę A lub B oraz numer 1 albo 2 tak, aby zdanie było prawdziwe.**

Współpraca transgraniczna opiera się na

|          |                         |                                                      |          |                                                     |
|----------|-------------------------|------------------------------------------------------|----------|-----------------------------------------------------|
| <b>A</b> | euroregionach,          | czyli wydzielonych obszarach dwóch lub więcej państw | <b>1</b> | Unii Europejskiej oraz państw z nimi sąsiadujących. |
| <b>B</b> | regionach partnerskich, |                                                      | <b>2</b> | Unii Europejskiej.                                  |

**6. Zaznacz wszystkie poprawne dokończenia zdania.**

Barierą we współpracy transgranicznej jest

- ☐ I. wprowadzanie ulg podatkowych.
- ☐ II. obowiązek posiadania wizy przy przekraczaniu granicy.
- ☐ III. nieznajomość języków obcych.
- ☐ IV. gęsta sieć komunikacyjna o znaczeniu międzynarodowym.
- ☐ V. duże zróżnicowanie w poziomie rozwoju gospodarczego.
- ☐ VI. ograniczona liczba przejść granicznych.

# 49

## Poznanwanie „małej ojczyzny”

**1.** Na mapie administracyjnej Polski wpisz w odpowiednim miejscu nazwę swojego województwa oraz zakoloruj powiat, w którym mieszkasz.



**2.** Określ położenie administracyjne miejscowości, w której mieszkasz. Wykonaj polecenia.

**a)** Podaj nazwę województwa i powiatu, w których mieszkasz.

Województwo \_\_\_\_\_

Powiat \_\_\_\_\_



**b) Określ, w jakiego rodzaju gminie mieszkasz. Podkreśl poprawne określenie.**

Mieszkam w gminie miejskiej / miejsko-wiejskiej / wiejskiej.

**c) Podaj nazwy gminy i miejscowości, w których mieszkasz. Określ współrzędne geograficzne miejscowości.**

Gmina \_\_\_\_\_ Miejscowość \_\_\_\_\_

Współrzędne geograficzne miejscowości \_\_\_\_\_

**3. Na podstawie map w atlasie geograficznym oraz danych z innych źródeł informacji wpisz w luki właściwe dane liczbowe i wyrażenia wybrane z ramki dotyczące regionu, w którym mieszkasz.**

● większa ● mniejsza ● taka sama

I. Liczba ludności województwa: \_\_\_\_\_ .

II. Gęstość zaludnienia województwa: \_\_\_\_\_ .

III. Liczba ludności powiatu: \_\_\_\_\_ .

IV. Gęstość zaludnienia powiatu: \_\_\_\_\_ . W porównaniu do województwa gęstość zaludnienia mojego powiatu jest \_\_\_\_\_ .

V. Współczynnik urbanizacji województwa: \_\_\_\_\_ .

VI. Współczynnik urbanizacji powiatu: \_\_\_\_\_ .  
W porównaniu do województwa współczynnik urbanizacji mojego powiatu jest \_\_\_\_\_ .**4. Na podstawie dostępnych źródeł informacji uzupełnij tabelę. Wpisz w odpowiednie komórki informacje o swoim regionie.**

| Nazwa regionu               |                                                 |  |
|-----------------------------|-------------------------------------------------|--|
| Cechy ukształtowania terenu | bezwzględna wysokość najwyżej położonego punktu |  |
|                             | bezwzględna wysokość najniżej położonego punktu |  |
|                             | dominujące formy ukształtowania terenu          |  |

|                                                                                                    |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------|--|
| Klimat i jego cechy<br>(temperatura<br>powietrza,<br>amplituda<br>temperatury<br>powietrza, opady) |  |
| Zbiorowiska<br>roślinne<br>i lesistość terenu                                                      |  |
| Główne uprawy                                                                                      |  |
| Eksploatowane<br>surowce mineralne                                                                 |  |
| Najważniejsze<br>zakłady<br>przemysłowe                                                            |  |

**5.** Miejsce twojego urodzenia, pochodzenia lub zamieszkania określane jest „małą ojczyzną”. Określ w 5 punktach, na czym polegają twoje związki emocjonalne z „małą ojczyzną”, z którą się identyfikujesz.

1. \_\_\_\_\_;
2. \_\_\_\_\_;
3. \_\_\_\_\_;
4. \_\_\_\_\_;
5. \_\_\_\_\_.



# 50 Podsumowanie działu

**Materiał źródłowy do zadań 1. i 2. stanowi poniższy tekst opisujący Park Mużakowski.**

Park Mużakowski, którego nazwa historyczna to Park Muskau, został założony w pierwszej połowie XIX wieku w korycie Nysy Łużyckiej w dzisiejszym powiecie żarskim.

Współcześnie korytem rzeki Nysy przebiega granica polsko-niemiecka, która dzieli obszar Parku (o łącznej powierzchni ponad 700 ha), na dwie asymetryczne części – niemiecki Bad Muskau (obszar Saksonii) i polską Łęknice (woj. lubuskie). Po niemieckiej stronie znajduje się część centralna kompleksu, po polskiej zaś rozległy naturalistyczny park (ok. 500 ha). Obie części łączą dwa mosty parkowe – Podwójny oraz Angielski.

Park Mużakowski, wpisany w malowniczą scenerię doliny Nysy, to połączenie natury oraz sztuki ogrodniczej. Precyzyjnie przemyślana kompozycja łączy elementy przyrodnicze oraz kulturowe. Dziś intryguje tych, którzy jeszcze go nie znają, i zachwyca tych, którzy już go odkryli. Dzieje się tak, ponieważ kompozycja Parku to precyzyjnie dobrane składniki wyimaginowanego świata, to opowieść o pięknie, którą chce nam przekazać jej twórca. Od końca lat 80. XX wieku Park jest przedmiotem polsko-niemieckiego projektu rewaloryzacji. To przykład ścisłej transgranicznej współpracy dwóch państw na rzecz ochrony i konserwacji krajobrazu kulturowego. Działania prowadzone w Parku Mużakowskim uzyskały aprobatę międzynarodową. W 2004 roku Park został uznany za Pomnik Historii i wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO jako 12 obiekt w Polsce.

(Na podstawie: [www.park-muzakowski.pl](http://www.park-muzakowski.pl), [www.trzebiel.pl](http://www.trzebiel.pl))

## 1. Uzupełnij zdania – wpisz w odpowiednie miejsca podane w ramce pojęcia.

● Saksonii ● administracyjnego ● historycznego ● Nysy Łużyckiej ● transgranicznym

- I. Obszar Parku Mużakowskiego dzieli na dwie części koryto rzeki \_\_\_\_\_, \_\_\_\_\_ wzdłuż którego przebiega granica polsko-niemiecka.
- II. Polska część Parku o powierzchni ponad 500 ha położona jest na terenie województwa lubuskiego, które jest przykładem regionu \_\_\_\_\_.
- III. Niemiecka część Parku o powierzchni 206 ha położona jest na obszarze \_\_\_\_\_, która jest także przykładem regionu \_\_\_\_\_.



IV. Współpraca Polski i Niemiec na rzecz ochrony i konserwacji krajobrazu kulturowego jest dobrym przykładem działań podejmowanych w obszarze leżącym na terenie dwóch państw. Jest to działanie w ramach regionu \_\_\_\_\_.

**2.** Podaj nazwy dwóch miejscowości, dla mieszkańców których Park Mużakowski może stanowić „małą ojczyznę”?

1. \_\_\_\_\_ 2. \_\_\_\_\_

**3.** Na mapie liczbami od 1 do 19 oznaczono miasta europejskie będące miastami partnerskimi Lublina.





**a) Na podstawie powyższej mapy i własnej wiedzy uzupełnij tabelę.**

| Nazwa miasta      | Numer na mapie | Państwo | Członkostwo w Unii Europejskiej (TAK / NIE) |
|-------------------|----------------|---------|---------------------------------------------|
| Debreczyn         |                |         |                                             |
| Alcalá de Henares |                |         |                                             |
| Łuck              |                |         |                                             |
| Nancy             |                |         |                                             |

**b) Wybierz dwa z wymienionych w punkcie a) miast partnerskich Lublina i na podstawie uzyskanych dodatkowo informacji podaj dwie przykładowe płaszczyzny współpracy pomiędzy tymi miastami.**

Nazwa miasta – \_\_\_\_\_

Płaszczyzny współpracy z Lublinem:

1. \_\_\_\_\_;
2. \_\_\_\_\_.

Nazwa miasta – \_\_\_\_\_

Płaszczyzny współpracy z Lublinem:

1. \_\_\_\_\_;
2. \_\_\_\_\_.

**4. Podaj pięć cech, które wyróżniają obszar nazywany przez ciebie twoją „małą ojczyzną”.**

1. \_\_\_\_\_
2. \_\_\_\_\_
3. \_\_\_\_\_
4. \_\_\_\_\_
5. \_\_\_\_\_



## Źródła ilustracji i fotografii

**Okładka:** s. 1 (Biebrza) Paweł Świątkiewicz, (urządzenia elektroniczne) Nata-Lia/Shutterstock.com

**Tekst główny:** s. 5 (sąsiedzi Polski) Adrian Bergiel, s. 6 (jednostki tektoniczne) Adrian Bergiel, s. 7 (amonit) Mirka Moksha/Shutterstock.com, (węgiel) Dr. Morley Read/Shutterstock.com, (trylobit) Falk Kienas/Shutterstock.com, (glina) Botaurus/Wikipedia, (ostaniec wapienny) Marek Maruszak/FORUM; s. 8 (krajobraz polodowcowy) Artur Bociarski/Shutterstock.com; s. 9 (jeziora) Ewa Bilska; s. 11 (złoża surowców) Adrian Bergiel; s. 13 (Polska) Adrian Bergiel; s. 14 (fronty) Andrzej Tarasiewicz; s. 15 (fen) Andrzej Tarasiewicz; s. 16 (mapy temperatur) Adrian Bergiel; s. 17 (suma rocznych opadów) Adrian Bergiel; s. 18 (przepływy Wisły) Jerzy Domosud; s. 19 (wybrane rzeki w Polsce) Jerzy Domosud; s. 21 (profil terenu) Jerzy Domosud; s. 22 (las) Jerzy Domosud; s. 23 (piętra roślinne) Anna Struk; s. 25 (gleba) Mirosław Miroński, (mapa gleb) Anna Struk; s. 26 (strefy na Bałtyku) Jerzy Domosud; s. 30 (parki narodowe) Andrzej Tarasiewicz; s. 35 (fazy rozwoju) Anna Struk; s. 36 (wykres) Andrzej Tarasiewicz; s. 37 (gęstość zaludnienia) Anna Struk; s. 38 (województwa) Adrian Bergiel; s. 39 (ruch ludności) Andrzej Tarasiewicz; s. 40 (liczba urodzeń i zgonów) Andrzej Tarasiewicz; s. 41 (zmiany współczynnika) Paweł Kamiński; s. 42 (liczba ludności) Andrzej Tarasiewicz; s. 43 (piramida wieku) Ewa Bilska; s. 44 (mniejszości) Adrian Bergiel; s. 45 (wykształcenie) Andrzej Tarasiewicz; s. 46 (struktura zatrudnienia) Andrzej Tarasiewicz; s. 48 (liczba migrantów) Andrzej Tarasiewicz; s. 50 (mapa) Andrzej Tarasiewicz; s. 51 (mapy) Adrian Bergiel; s. 52 (wykres) Andrzej Tarasiewicz; s. 54 (Dąbrowa Górnicza) Ireneusz Sobieszczuk, Leszek Wróblewski/FORUM, (Krynica-Zdrój) Darek Lewandowski/FORUM, (Wadowice) Marek Maruszak/FORUM; s. 57 (przyrost naturalny) Paweł Kamiński; s. 58 (wykresy kołowe) Andrzej Tarasiewicz; s. 64 (struktura użytkowania) Andrzej Tarasiewicz; s. 65 (uprawy) Andrzej Tarasiewicz; s. 66 (chów) Andrzej Tarasiewicz; s. 67 (porty) Andrzej Tarasiewicz; s. 70 (lesistość) Anna Struk; s. 72 (zakłady energetyczne) Anna Struk; s. 73 (okręgi przemysłowe) Jerzy Domosud; s. 101 (technopolia) Andrzej Tarasiewicz; s. 76 (specjalne strefy ekonomiczne) Andrzej Tarasiewicz; s. 80 (odległości) Andrzej Tarasiewicz; s. 93 (słoń) Patryk Kosmider/Shutterstock.com, (kubek) dymax/Shutterstock.com, (Hindus) Kamila Koziol/Shutterstock.com, (lizak) Neamov/Shutterstock.com, (kolej) Serjio74/Shutterstock.com; s. 95 (wykresy) Paweł Kamiński; s. 99 (regiony) Adrian Bergiel; s. 100 (Małopolska) Adrian Bergiel; s. 102 (zamek krzyżacki) Artur Bogacki/Shutterstock.com, (statek w mieście) Patryk Kosmider/Shutterstock.com; (wydmy) Jan Miko/Shutterstock.com, (białe ruiny) Mariusz Szczygiel/Shutterstock.com, (ostaniec skalny) Doin/Shutterstock.com, (ponton) Jaroslav Moravcik/Shutterstock.com; s. 108 (regiony) Adrian Bergiel; s. 114 (powiaty) Adrian Bergiel; s. 118 (Europa) Adrian Bergiel